

K 16.008
2

„უამსა ზაფხულისასა ცეცხლებრ
შემწუელი იგი მხურვალებაჲ მზისაჲ, ქარ-
ნი ხორშაკნი და წყალნი მავნებელნი;
რომლისა მკვდრნიცა მის ადგილისანი
სავსენი სენითა, წყლითა განსივებულნი,
და განყვითლებულნი, დაწერტილნი და
დამშრშალნი და დამლიერებულნი, ჩარა-
დოვანნი, პირმსივანნი და დღემოკლედ
ცნორებულნი; და მოხუცებული არავინ
არს მათ ქუეყანათა“.—

(იაკობ ხუცესი. — „წამებაჲ წმ. შუ-
შანიკისი).

K 16.008
2

0005-10000
საქართველოს სსრ
ბიბლიოთეკა

ქ ა რ ი პ ი რ ვ ე ლ ი

უბედურად დაწყებული ამბავი

თავადი ყარამან: ახოვანი ვაჟკაცი. იქა-აქ ჭალარა შეჰპარვია. სიარული ნელი, დინჯი. მაღალი, მხარში ოღნავ წახრილი. შემოხედვა ამაყი, ჯიშინი. ამღვრეული თვალეზი. ჩვეულებად გადაქცეული შუბლზე ხელის გადასმა, (ალბათ, სისხლი უვარდებოდა თავში).

მისი გვარი გრგვინავდა წარსულში.

გვარის მემატინე დაშვრა ჭილაძეთა გმირულ წარსულის აღწერაში.

ეს გვარი ჰტლობდა დიდებულ ჭყონდიდელთა კვერთხს და ზვიადად განაგებდა სანავარდოს, საჭილაოს, მარანს, ორპირს, ქორეისუბანს...

თავმომწონედ კითხულობდა ტყვირის ეკლესიაში წინაპართა ხუცურ წარწერებს:

„უფალო იესო ქრისტე ღმერთო, შეეწიე, შეიწყალე და აცხოვნე სული როვანოზ ჭილაძე, თანამეცხედრე მათი უტანდარ ჩხეტიძის ქალი, ძიახარს, კაკას, ამინ“...¹⁾.

ამაყობდა გვარიშვილობით, თავი მოჰქონდა; მაგრამ, როცა მარტო დარჩებოდა და ფიქრებს კრიალოსანზე ჩას-

¹⁾ სოფ. ტყვირის ეკლესიის წარწერა.

თვლიდა, მას იპყრობდა შიში იმ საგვარეულო სენისა, დიდებასთან ერთად რომ დაუტოვეს წინაპრებმა, და კვალ-დაკვალ რომ მოსდევდა მის მოდემას.

ამ სენმა გაუთხარა მიწა მამამისს და მის ძმას კახა-ბერს.

ეშინოდა თავისი თავის და უცქეროდა ნაღვლიანად თმის დავარცხნის დროს თუნუქის სარკეში ამღვრეულ თვალებს. თვალეში იყო რაღაც დამაფიქვრელი და ვერანობა...

ის იყო ერთადერთი ნაშიერი უძველეს გვარისა. თვრამეტი წლის იყო, როცა მილიციაში შევიდა და პრაპორშჩიკის ჩინი მიიღო. მონაწილეობას იღებდა შამილის ომებში, მალე დაწინაურდა და, როცა ილია ორბელიანი შამილს ხელში ჩაუვარდა,—ის ბეწვზე გადურჩა ტყვეობას.

ცხოვრობდა ტფილისში ლაღად, უზრუნველად. მეფის მოადგილის არც ერთ ბაღსა და რაუტს არ აკლდებოდა.

ქეიფობდა დიდებულებთან ერთად ქვიშხეთში, ახალგორში, ორთაქალაში და საპთარასა და ლოპიანას მუხამბაზებით თვრებოდა ჰაერი.

საქართველოს დარღსა და წარსულ დიდებას ღვი-ნოში აუ მოიგონებდა.

ტფილისს ჯერ კიდევ მანანა ორბელიანის თვალეში ელანდებოდა და მწუხარე იყო მისი იერი ამ მხიარულე-ბაში.

ერთხელ მუნდირის პატიოსნების დასაცავად დუელიც ჰქონდა ერთ რუს ოფიცერთან, მაგრამ (ღვთის მადლით) ყველაფერი მშვიდობიანად გათავდა.

მალე ბედმა უმტყუნა:

ქვრივი დედის, აბაშიხეს, სიკვდილის ამბავი მოუვიდა და იძულებული შეიქმნა სამსახური და ქალაქი მიეტოვებინა, ოჯახს, მამულს დაჰპატრონებოდა და ცოლი ეთხოვა.

თავდაპირველად ყველაფერი რიგზე მიდიოდა:

სანავარდო ირეოდა ჭირნახულით. მადლი და დოვლათი კალთით დაიბერტყა უფალმა. ბელლები გატენილი იყო გაცეხვილი ღომით, ხულა ყველიან ხალმებითა და თაფლით სავსე კოკებით, სასიმინდეები სიმინდით, ქვევრები საზედაშეო ღვინოებით და სახლის თავანი ტყლაპით, ყაჭით და ნიგვზით.

მის გულს ახარებდა მოსიყვარულე ცოლი ციცინო, მუდამ თვალეში რომ შესცქეროდა ქმარს და არ იცოდა რით ესიამოვნებინა მისთვის.

როცა ციცინო თვალეში უცქეროდა, — ყარამანს ეგონა მის თვალეში ბედნიერება იხედებოდა.

ციცინო ძველ მწიგნობრობაზე აღზრდილი მანდილოსანი იყო და მზითვად ძველი ხელნაწერი „ვეფხის ტყაოსანი“ და „სახარება“ მოჰყვა.

ზეპირად იცოდა მთელი „ვეფხის ტყაოსანი“, „ფსალმუნი“, კითხულობდა „ეფუთს“ და წმინდანთა ცხოვრებას.

ყარამანის ოჯახში ინახებოდა ჭყონდიდელთა ძველი წიგნთსაცავი და ციცინო მუდამ ფრთხილად და მოწიწებით ეპყრობოდა ამ წიგნებს.

ხანი გამოხდა.

სანავარდოში მოსავალი წლით-წლობით ხდებოდა, მაგრამ ყარამანს ეს არ აფიქრებდა, პეტრე-პავლობას მარულაზე იყო სენაკში, ნადირობდა, დროს ატარებდა და ცხოვრობდა უღარდელად.

ერთად ერთი ვაჟი ბონდო წამოიზარდა (მეტი ღმერთმა არ აჩუქა, მისი სახელის ჭირიმე!).

თავს ევლებოდა შვილს, ეალერსებოდა, მაგრამ ხშირად აფიქრებდა შვილიშვილისა და ბაბუას უცნაური მსგავსება. მწარედ დაფიქრებული გავიდოდა აივანზე და იდგა ასე...

ადევნებდა თვალს სულგანაბული. ეშინოდა ხასიათითაც არ დამსგავსებოდა მამამისს, დიდ ოტია ჭილაძეს, მთელ სოფელს რომ იკლებდა ავხორცობით.

მისი შიშით ქალიშვილი თავს ვერ გამოყოფდა გარეთ და გლეხი ლამაზ ცოლს ვერ ითხოვდა.

პირველად ეს მსგავსება მაშინ იგრძნო, როდესაც პატარა ბონდო ლიზიკიას თმებში ჩააფრინდა და საოცარი გამწარებით, ტკბობით და თითქოს ჟინითაც სწეწდა.

გოგოს წივილი მას კიდევ უფრო აღიზიანებდა, ხითხითით სულს ვერ იბრუნებდა და ისე საშინელი იყო ეს ხითხითი, ბილწი, რომ ყარამანმა ვერ მოითმინა, ფეხი იატაკს დაარტყა და უმიზეზო ღრიალი დაიწყო:

— დაიკარგე, შე მიწაგასახეთქო გოგო, აქედან!.. — და ხმა ხავილით ჩაუწყდა.

ბავში შეკრთა, ლიზიკიას თმებს ხელი უშვა და თითქოს ჟინი აღრჩობდა, უცნაურად აქლოშინებული იატაკზე გაიშალა და გული შეუღონდა.

ყარამანს თავზარი დაეცა.

აივნის სვეტს აეტმასნა.

— ღმერთო ჩემო!.. ღმერთო ჩემო!.. პირწავარდნილი მამაჩემია, პირწავარდნილი მამაჩემი!.. — დაიკვნესა მან მოსწყდა სვეტს, თმებში ხელწატანებულმა კიბე ჩაირბინა და გაისმა მისი ომახიანი ბრძანება:

— ბაზიერო, შე წუწკო, მიძინო ჩქარა და შეძებრები!..
გაჩნდა ძაღლების ყეფა.

ეჟენიან მიმინოების ფათქუნი.

და ყარამან წავიდა სანადიროდ.

შეშინებული ციციხო შვილს აბრუნებდა.

თმაგაწეწილი ღიზიკია სამზად სახლს უკან ბურულ ქვეშ ჩამოკიდებულ საბუდაროან კედელს მიყრდნობოდა და მოსთქვამდა თავის გაჩენის უბედურ დღეს.

ბუდეში კვერცხებზე მჯდარი კრუხი აფოფრილი კრიახობდა და ღიზიკიას საკორტნავად ეტანებოდა.

ასე იყო...

ხშირად ჩამოდდიოდენ ნათესავეები, მოყვრები, მოკეთეები, მეზობელ სოფლის თავად აზნაურობა და იმართებოდა თვეობით გაბმული ქეიფი და დროს ტარება.

იყო თონეში ლავაშებისა და მჭადების ცხოზა. დასაკლავ გოჭების ჭყვირილი და მოზვრების ზმუილი.

წუწკი ძაღლები ენაგამოგდებული შესცქეროდენ დაკლულის გამოშიგნვას და გადაგდებულ ფაშვზე იყო ღრენა და მზარეულის წყევა-კრულვა.

სამზარეულოში ღომის ზელვა და დაშუმება.

ხარშოს დუღილი, ჭაიჭადებისა და ხაჭაპურების ცხოზა.

გაპუტულ გოჭებისა და ინდაურების დგინვა და მანვა. ქეიფი.

თავადებულ სადღეგრძელოების გადასვლა.

— დალიე!..

— დამილიე!..

თავადის ქალების კოპწიად თვალების ნაბვა და აბრეშუმის ხაბარდიან კაბების ფართაში.

მრავალ-ჟამიერის ჭერში შეტყორცნა.

ლომში დასვრილ თითების გალოკვა და სუფრაზე უხვად დაყრილ ლელვისა და კვანძის ფურცლებზე და ხელსახოცებზე წმენდა.

მერიქიფეხები ციბრუტივით ტრიალებდენ.

ტოლუმბაში სუფრაზე ომახიან ბრძანებას იძლეოდა. ცალ ხელში ცარიელი ყანწი ეჭირა და მეორე ხელით ღვინოში დასველებულ ულვაშებს იწმენდდა.

ხარხარი და სიმღერა.

არშოყობა და გადაკრული ჩურჩული.

ზმების გადატყორცნა.

ერთ ქართლიდან ჩამოსულ თავადს კნიაჟნა კატომ ხელსახოცის მაგიერ თავისი სათუთად დაკეცილი საცვალე შეაპარა და ქართლის თავადი დიდხანს იწმენდდა ზედ ულვაშებს, სანამ თავადმა პიპინიამ ხანჯლის წვერით არ ასწია იგი და მისი სამკაული არ გამოჩნდა.

— ვოოჟ, ქორთუ!.. ქორთუ!..

გაჩნდა ხარხარი, ყიჟინა.

თავადი აენტო.

ხანჯალს ხელი შეავლო, მაგრამ ანგელოზივით ნაზი ციკინო მის გვერდით გაჩნდა და გაათრეხული თავადი დამშვიდდა.

ასეთ ქეიფის დროს გაუჩინა ცეცხლი თავად ყარამანის სიმინდით გაძეძგილ ნალიას ერთმა აზნაურმა სათვალსეიროდ და შუალამეში უზარმაზარ მაშხალასავით ენთო იგი.

ტაროები ტკაცუნობდენ, ცეცხლი ლოკავდა მიწაზე დამხობილ მოღრუბლულ ცას და მთვრალი სტუმრები ხელში სავსე ყანწებით აღტაცებულ თვალების ლიკლიცით შესცქეროდნენ რა ლამაზად იწვოდა სასიმინდე.

იყო ყანებში მწვევრებითა და მიმინოებით ნადირობა
ოხრდებოდა ყანები, ითელეობდა გლეხის ნაწვავ-

ნადაგი.

ყოველდღე იყო მიმინოების ძართან ბაზიერის ტუ-
ჩის წრუბუნი და ახალ დაკლულ ქათმის ნედლი, ჯერ კი-
დევ თბილი ხორცის ძლევა.

სახაბაზოში მწვევრებისათვის მჭადების ცხოზა.

ურაცხენების ახალ მოსილულ რიონის ჭალებში
ხედნა და მარულა.

გლეხები ყანებში მუშაობდენ, აკვდებოდენ დედა-მი-
წას.

გულუხვი სანავარდო რამდენიმე წელიწადში და-
ბერწდა და არ იყო ის მოსავალი, ოდესღაც სასიმინდე-
ბში და ბელლებში რომ ვერ ატევდენ.

დაიკარგა ხვაფი და ბარაქა.

დედამიწას ძუძუ გაუშრა.

გვალვამ დახეთქა იგი.

ხანდახან ნაღვლიანად მოისმოდა ნადური და მწუ-
ხარე სიმღერები ყანებიდან.

სანავარდო გახვეული იყო აორთქლილ ხაშმში და
გვალვაში.

უზარმაზარ ეკლის ხსტეებში პაპანაქება ზუზუნებდა
და მის ჩრდილში შეწოლილი სიცხით სულშეხუთული ლო-
რი ოხრავდა.

ლობის სარზე წამოგებული მზისგან გახურებული
გამხმარი ცხენის თავი თეთრად ლაპლაპებდა და შიგ მომ-
წყვდეული გვალვა ჭიხვინებდა ვაყასავით.

თაკარა სიცხე დაეცა მიწაზე და სულთქმა იხუთე-
ბოდა.

ხაშმი და ალმური იყო დაკრული მთელ სანავარდოზე.

ბატონები, თუ ქეიფი არ იყო ან ნადირობა, ისხდენ უზარმაზარ კაკლის ჩრდილ ქვეშ, ნებივრობდენ და რამდენი მზე მოადგებოდათ, იმდენ ჭილოფს აჩოჩებდენ და უვლიდენ ხეს ირგვლივ.

იყო ლაზღანდარობა და ძველი ამბების მოყოლა.

პატარა ბონდოც აქ იყო, ყურს უგდებდა უფროსებს ან-და რიკ-ტაფელას თამაშობდა.

სოფელი იღუპებოდა.

ციებ ცხელება ჩაწვა სოფელში და ხსნა არ იყო მისგან. არავის ეცალა მისთვის.

გლესს რა ექნა, საწყალს!.. ღვინოს თუ იშოვიდა, — დალევდა, — ეს იყო მისი წამალი.

მღვდელი არ იცდიდა ციების შიშით. სოფელ იანეთიდან მოჰყავდათ წირვისათვის.

სენი მძვინვარებდა ყველგან.

უეცრად გლესთა განთავისუფლების ამბავიც მოვიდა.

შეიქმნა მხიარული მითქმა-მოთქმა.

ყარამან დაიბნა. მისი ოჯახი დალუპვის კარამდის იყო მისული. სოფელი განადგურებულიყო.

გლესები კერიას დაუბრუნდენ.

დარჩა ყარამანის ოჯახი მარტო.

მხოლოდ მახინჯი, უპატრონო ლიზიკია არ მოშორებია.

აწეწილი ოჯახისა და მამულის საქმეები კიდევ უფრო აიწეწა.

ერთი პირობა დატრიალდა, სცადა ოჯახის ფეხზე

დაყენება, მაგრამ არაფერი გამოვიდა, ხელი ჩაიქნია და მიუშვა სადავე.

მამულებს ღობეები შემოაღვა. თხრილები მიწით ამოივსო, ეზოს ჯიჯლაყა მოედო. რიონიდან გადმოსულ წყლებს გასავალი არ ჰქონდა და ქაობებით აივსო სანავარდოს მიდამოები.

გზები არ ვარგოდა. სთველის შემდეგ მთლად გაობრდა ურმებისაგან და ყარამან რჩებოდა მთელი ზამთრობითა და შემოდგომობით ჩაკეტილი თავის მამულში.

ერთადერთი გზა ორპირის გზა იყო.

სტუმრად არავინ მოდიოდა. არც არავინ იწუხებდა თავს. რა უნდოდათ გალატაკებულ ოჯახში!

ვინმე თავაღებულნი მგზავრი თუ გაათევდა ღამეს.

ოდას ყავარი შემოაღვა და წვეთავდა.

დედაკაცები აადულებდნენ ტყემლებს; წოიოს და ტყლაპს შეინახავდნენ, კვახს დააბინავებდნენ, ღვინოს გამოსწურავდნენ, ნელს სიმინდს და ნიგოზს ოდის თავანზე გაშლიდნენ და დადგებოდა შემოდგომის ატირებული დღეები.

საჯავახოს მთები დაინესტებოდა და ლაინის ფერს გადიკრავდა.

ხანდახან ყანჩების გუნდი თუ გადიფრენდა მწყობრად და მათი ყიყინი შეარყევდა წვიმიან ღამეს.

დაიწყებდა გულის შემაწუხებელ კვირაობით გაბმულ წვიმებს და წყალს გაჰქონდა ნაღვლიანი ტანტალი ყავრით დახურულ ოდაზე.

მიწა დალპებოდა წყალში.

ოდის ოქვათოს სისხლის ფერი ხავსი გადაეკვრებოდა.

ქაობი და ქონჯყო დაინესტებოდა.

ბუხრის თავში უბინაო ქარი ატირდებოდა, გაძარცვული ძეწნები და ტირიფები გარუჯული ჩონჩხებივით იდგენ ჭაობში ნაღვლიანად წაფერდილნი და სტიროდენ ზამთრის სისასტიკეს.

რიონი ზარმაცად მიდუღუნებდა.

იხვებით გაივსებოდა ყველაფერი და გლეხები იჭერდენ მახეებით გედებს, გარეულ ინდაურებს და უგზავნიდენ ძღვნად ყარამანს.

პატარა ბონდომ არ იცოდა რა ექნა სიხარულით.

მიანებებდა თავს სიმიწდის ნაკორტალით აშენებულ გოჯილას და ეალერსებოდა ყელყარყარა გედს.

გრძელ ლამეებით ფოთის მხარეს წითლად შეიღებებოდა ზეცა მონადირეებისაგან პალიასტომის ლელში და ლაქაშში გაჩენილ ცეცხლის გამო.

პატარა ბონდო ცხოვრობდა ამ ლანდებში, ემუსაიფებოდა მათ, ჰკოცნიდა, დასდევდა, ეთამაშებოდა.

ასეთ ლამეებში ყარამან მოუყვებოდა მას ლეკის ომის ამბებს და ბონდო ყურს უგდებდა, ცეცხლის პირას ჯირკოზე მობუზული, ოცნებით სავსე თვალებით.

ბონდო: მიმინოსავით მაღალი ცხვირი, მთრთოლავი ნესტოები და ვნებიანი ტუჩები.

მისი კაცური, გონიერი და ნაღვლით ამღვრეული შემოხედვა მნახველს ფარულ მორიდებასა და სიფრთხილეს აღუძრავდა.

სოფლის ბიჭებსა და თანატოლებს არ უყვარდათ იგი, სამაგიეროდ მასაც სძულდა ისინი.

დადიოდა მარტო საკუთარ სამყაროში, სადაც ყველაფერი ცოცხალი იყო.

ხალიჩაზე ამოქსოვილი სამკაულები მისი ძვირფასი მეგობრები იყვნენ.

ვალერსებოდა ტფილისიდან ჩამოტანილ გენერლების სურათებს.

ყოველ ღამით, როცა ბონდოს დააწვენდენ, ხალიჩა მოიხსნებოდა კედლიდან, წამოვიდოდა ზღაპარივით გაშლილი და ჩაიხუტებდა ბონდოს.

ყველაფერი დაიტვირთებოდა მოჩვენებებით.

ოთახის ავეჯეულობა სულს აიდგამდა და დაიწყებოდა იღუმალის ცხოვრება.

ბონდო ნებიერ ბატონიშვილივით იჯდა ხალიჩაში.

ინდოეთიდან და ქირმანიდან აღჯანაბადით და ინდიხურმით დატვირთული ქარავანი მოემართებოდა მინანქრის სასახლისაკენ.

იგი ელოდა ნუშივით მოგრძო წყვილ თვალებს და მშოთმენლად უჭერდა ხელს ბზის გოგუთს. თეთრი რაშები მოაგდებდენ ოქროს მოაჯირთან ძვირფას ტახტრევანდს, მზეთუნახავი გადასწევდა ოქსინოს რიდეებს და შავი თვალეები შეანათებდა ბონდოს სულში.

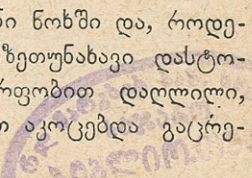
გადმოვიდოდა ოქროს ქოშებით და შეგებებულ ბონდოს ჩამოეკიდებოდა ფარღულივით კდემამოსილი მაღალ კისერზე.

მთელი ღამე იქნებოდა ალერსი მინანქრის სასახლეში და ბნელი მონები სდარაჯობდენ მათ სიყვარულს.

სურნელებით დამთვრალი ბონდო წააძრობდა მზეთუნახავს ოქროს პატარა ქოშებს და დაეკონებოდა მის ფეხებს.

დილამდის იცოცხლებდენ ისინი ნოხში და, როდესაც პირველი მამალი იყვილებდა, მზეთუნახავი დასტოვებდა ბონდოს სარეცელს და ტრფობით დაღლილი, ლურჯ იებივით მაღლიერ თვალეებით აკოცებდა გაცრე-

800/615

ცილ ტუჩებში და წყნარად გავიდოდა ზურმუხტის მღვრი-
კვილებიან აივანზე.

გაფრინდებოდა მზეთუნახავი ტახტრევანდით.

ალერსით დაქანცულ ბონდოს ჩააწვენდა ნოხი ლო-
გინში და გათენებისას ჩაეძინებოდა მამლის ყივილში.

მეორე დღეს ჟინიანობდა, ტიროდა და ნატრობდა
მაღე დაღამებას.

დადიოდა ჩუმად და ოცნებობდა ღამის სტუმარზე.

თავდაპირველად ბავშვის ეს სენი აშინებდა მშობ-
ლებს, მაგრამ მერე შეეჩვივნენ.

ყველაზე ძლიერ ქ-ნი ციციწო ღელავდა.

სად მკითხავთან არ ჰყავდა კულაშში, ნათვალევიც
გამოალოცვინა, გამვლელ ჩაჩნებისაგან შანაც იყიდა და
გულზე ჩამოჰკიდა, მაგრამ მაინც არა ეშველა-რა.

ერთ ღამეს ქ-ნი ციციწო მას ზღაპარს უამბობდა.
ბონდო იდაყვზე დაყრდნობილი ყურს უგდებდა. ქ-ნი ცი-
ციწო გაიტაცა ზღაპრის მოყოლამ.

იგი ამბობდა ზღაპარს გასაოცარს: ფოლადის ნის-
კარტიან ცეცხლის ფსკუნჯზე, უმცროსი ძმის გმირობა-
ზე, მზეთუნახავზე, ცხრათავიანი მღვრეები სძრავდენ ქვე-
ყანას, დედამიწა ზანზარებდა მათ ფეხქვეშ, მღვდელს ეკ-
ლესია ზურგით დაჰქონდა,—ლაპარაკობს ქ-ნი ციციწო
და იგრძნო, რომ აკანკალებული ბავში მკერდში მიეკრა
და ანთებულ თვალებით ჭერში ხელაპყრობილი ემუღა-
რებოდა:

— დედია!.. დედია!.. მეც იქ მინდა, დედია, მეც!..

— სად, შვილო?.. ვისთან?..— შეეკითხა ფერშემკრთა-
ლი ციციწო შვილს და წელზე ხელი შემოჰხვია.

— მზეთუნახავთან, დედია, მზეთუნახავთან!.. ხედავ, დია, ხედავ, მიფრინავენ!.. მიფრინავენ!.. — იკივლა ბონდომ და ფეხზე წამოიჭრა.

ცოტა ხანს ასე იყო გარინდებული, მერე თვალები ცრემლებით აევსო, სახეზე ხელები აიფარა და ამდულრებული ჩაემხო დედის კალთაში.

დედა აყვავებდა შვილს, ცრემლიან თვალებს უკოცნიდა, გულში იკრავდა...

იმ ღამითვე მოილაპარაკეს დედ-მამამ და გადასწყვიტეს ქალაქში გაეგზავნათ.

— მაკრინე მალაზონმა თუ გაგვითვალა, იმ წყეულმა!.. — სთქვა ყარამანმა.

ქ-ნ ციცინოს ფერი ეცვალა.

მთელი ღამე ტრიალებდა ლოგინში, არ ეძინებოდა. რომ არ გაეღვიძებინა, ფრთხილად ეალერსებოდა, ეტოლებოდა გულში ჩახუტებულ მძინარე ბონდოს.

მეორე ღღეს იყო ტანისამოსის კერვა, გამზადება. საგზლად ხაჭაპურებისა და გომიჯების ცხობა.

ციცინო წიგნს სწერდა ძმას ქალაქში: ბონდოს თვალის ჩინივით გაფრთხილებოდა.

ძღვენი მზადდებოდა.

ბონდო მოცოცხლდა.

უხაროდა ქალაქის ნახვა.

მამისაგან ბევრი ჰქონდა გაგონილი და მის გონებაში ჯადოსნურად იდგა ეს ქალაქი. იქ ხომ ისეთი გენერლები დადიოდნენ, ოდაში რომ სურათები ეკიდა.

ერთი კვირის შემდეგ მამა-შვილი გაემგზავრა.

მიუყრდა ოდაში ყველაფერი. მხოლოდ ციცინოს ნაღვლიანი და წყნარი სიარული არღვევდა დარბაზის მუყ-

დროებას. ხშირად ჩაემხოზობდა ციცინო თავის ლოგინში და სტიროდა გულამომჯდარი. ბონდოს ბედი უღრღნიდა გულს ვინ იცის რა მოელის მის შვილს ქალაქში! ის ჯერ კიდევ პატარაა, სუსტი. რამე რომ დაემართოს, ხომ შეიშლება ციცინო, თავს მოიკლავს!

გადიოდა დღეები.

ჩამოვიდა ყარამან. ჩამოუტანა ცოლს ძმისაგან მოკითხვა, პირის კოცნა, რძლისაგან ძღვენი. უამბო: რა კარგად მოაწყო ბონდო კეთილშობილთა სასწავლებელში, მაგრამ ციცინოს გული მაინც არ ისვენებდა.

გადიოდა თვეები.

დედის გული იღრღნებოდა შვილის სიყვარულითა და შიშით.

გავიდა ერთი წელი.

ციცინო თანდათან დადნა, ჩამოხმა. ქალის სნეულეზამ მთლად მოუღო ბოლო.

ხშირად გამოეღვიძებოდა ყარამანს ციცინოს ტირილისაგან და ამშვიდებდა, ნუგეზს სცემდა.

— რა დაგემართა, შექალო, ხომ არ მომკვტარა ი ბაღანა, რა გატირებს?— საყვედურობდა ყარამან მეუღლეს. ასე გადიოდა დღეები, კვირეები, თვეები...

ყარამან გრძნობდა, რომ სიკეთე არ მოელოდა მის ოჯახს.

სოფელი წყდებოდა ზამთარში ჩაყოლილ ციებით. ოჯახის საქმე უკან მიდიოდა.

ციცინოს ხველება დააწყებინა და ყარამანმა მთელი სისრულით მაშინ იგრძნო საშინელების მოახლოება, როდესაც ციცინომ ნახველს სისხლი ამოაყოლა, მაგრამ თავს მაინც იმით ინუგეშებდა, რომ საქმე როგორმე მოგვარდებოდა.

ერთ დღეს მან უცნაური წერილი მიიღო დამისაგან: იგი სწერდა: ბონდო მშვენივრად სწავლობს, მაგრამ სწუხდა, რომ რაღაც უცნაური სენი გამოაჩნდა: „რაცხა შემოათრინდება გულბოყვში, წააქცევს და კანკალს დააწყებებსო“.

ყარამანს თავზარი დაეცა.

იდგა გაშეშებული და თვალეში ორი მდულარე ცრემლი გადმოჰგორდა.

დიდხანს იდგა იგი ასე ჩაფიქრებული, მერე ღრმად ამოისუნთქა, შუბლზე ხელი კანკალით გადაისვა, შემოტრიალდა და ნელი ნაბიჯით ოთახში შევიდა. კედელზე ეკიდა მამამისის დიდი ოტია ჭილაძის სურათი ვილაც მოგზაურ იტალიელ მხატვარ პატრის მიერ დახატული.

შეჩერდა.

გამოხუნებული სურათი დასცქეროდა ყარამანს ბებრი ლომივით ამაყი, და მრისხანე დიდი ბატონის გამოხედვა იყო გოროზი და სასტიკი.

თეთრი თმა-წვერი თაფარივით ეყარა მკერდზე და თვალეში... ამღვრეული, ნაცრისფერი...

ყარამან შედრკა.

მასში კიდევ იყო შიში და მორიდება მამის ხსოვნის წინაშე.

დიდხანს უცქეროდა იგი პატარა და საცოდავი ამ სურათს.

უეცრად ტანში შეაჭრყოლა, ათრთოლებულ ხელში წერილი მოკუმშა და გაბოროტებულმა დაჭრილ ნადირივით დაიბლავლა:

— მოშორდი ჩემ შვილს, შე ბებერო ყუბაქო, მოშორდი!.. — და აქვითინებული ჩაემხო იქვე. მერე საცოდავი,

მიწასთან გასწორებული, წელში გაიმართა და ციციშვილი ახალუხის კალთით შეიწმინდა.

— მაპატიე, გულთამბილავო, — მომიტევე სულმოკლეობა!.. — ჩურჩულებდა იგი და ღმერთს პატიებას სთხოვდა მამის აუგად ხსენებისათვის.

სასტიკი ლანდი ისევ ცივად დასცქეროდა ყარამანს უაზრო თვალებით.

ყარამანმა შეხედა მამას, ვერ გაუძლო მის თვალებს, წელგაწყვეტილი წამოდგა და ლასლასით ძლივს გაათრია ფეხები გარეთ.

მოვარდა გულგახეთქილი ციციშვილი. აყვავებდა ქმარს, მაგრამ არაფერი გამოვიდა. აიღო წერილი, წაიკითხა და ისიც ატირდა უნუგეშოდ, ქალური უმწეობით და ეს ტირილი კიდევ უფრო უღადრავდა გულს ყარამანს.

შემოვარდა ჩამოძონძილი ლიზიკია, გაკვირვებული უყურებდა ბატონებს და ვერ გაეგო რა ხდებოდა მის ირგვლივ.

ამის შემდეგ ყარამანმა ლოთობა დაიწყო. ხშირად ღამესაც არ ათევდა სახლში.

ციციშვილის მთელი ღამეები არ ეძინა, — ახველებდა, ოხრავდა.

ცოტა ხანს შემდეგ ყარამან ქალაქში გაემგზავრა შვილის სანახავად. ციციშვილი სახლში დარჩა. ყარამანმა ქვა ააგდო და თავი შეეშვირა. ვერაფერით ვერ დაიყოლია ცოლმა, რომ ისიც წაეყვანა: ის ავადმყოფი იყო, სუსტი და სად გაუძლებდა ერთი კვირის სავალ გზას!

გავიდა რამდენიმე კვირა.

ციციშვილი გზას გასცქეროდა და ელოდა ქმარს შვილის ამბით.

— ლიზიკია, ძღაბო, ერთი ალაგეზე გადადი და გზას გახედე, ბატონი ხომ არ მობძანდება!— მაგრამ ბატონი არ სჩანდა.

ციცინო მთლად ჩამოჰკნა და ლოგინად ჩავარდა.

შემოდგომის წვიმები ატირდა ოდის თავზე.

ბოლოს ჩამოვიდა, როგორც იქნა, ყარამანი ნაღვლიანი და უამბო ყველაფერი ციცინოს. უამბო ისიც: როგორ ევგდრებოდა შვილი რომ ის რუსეთში გაეგზავნა უმაღლეს სწავლის მისაღებად და როგორ დასთანხმდა.

ამის გაგონებაზე ქ-ნი ციცინო მთლად მოსწყდა. მან დაჰკარგა იმედი შვილის ნახვისა, გადაბრუნდა კედლისკენ და ტირილი დაიწყო.

ყარამან მუდამ დაფიქრებული დადიოდა.

ლოთობას უმატა.

ციცინო თანდათან ცუდად შეიქნა.

მოხუცდა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ყარამანს საყვარელი ცხენი მოჰპარეს ბანძელეებმა.

ეძება, ეძება, მაგრამ ვერ იპოვნა.

და ასე უკუღმა დატრიალდა ყველაფერი.

ერთ ღამეს ვილაცეებმა მტრობით ხორაგით სავსე ხულა დაუწვეს.

და წავიდა ყველაფერი, დაქანდა მოლიპულზე...

ქარი ქმრა

ზამთრის წილადობილა

დადგა ღამეები ბნელი, დაყურსული.

ატირებული, წვიმიანი ზამთრის ღამეები.

წვიმები... წვიმები... წვიმები...

ამდორებული რიონი ზარმაცად მიდუღუნებდა.

ღამე თუ გაისმოდა გარეულ იხვების ჟღივილი.

ხანდახან ამოვარდებოდა უბინაო ქარი და დაიწყებდა უზარმაზარ დასველებულ ფრინველის მხარმოტეხილ ფრთასავით სახლის ყავარზე ხმაურობას. დაათრევდა ფრთას და ჰკენესოდა მომაკვდავივით.

ქარი ზუზუნებდა.

ბუხრის თავზე შემჯდარი გაყინული ჭინკა დამზრალ თითებზე სულს იბერავდა და კნაოდა საცოდავად. ხან ადგილს შეინაცვლებდა და ამოვარდნილ ბოლს კუდაწეული ზურგს შეუშვერდა, რომ ჯდომისაგან დასველებული წელქვეითა ადგილი გაეთბო.

საცოდავი იყო ჭინკა, გამხდარი, მოძუძგული!

ხანდახან ცხვირს აცემინებდა, ახველებდა.

სურდო სჭირდა ჭინკას!

ქნ ციცინოს ოთახში ბუხარი ღუღუნობდა და სველი წიფელის შეშა გულის გამაწვრილებლად შიშინებდა. ასე დადგებოდა გრძელი, უდაბური ღამეები.

ავადმყოფობისაგან მიზნედილი ციცინო-იწვა და რიდიანი და მორჩილად ეგებებოდა ძაბრივით დამხოზილ მალალ ლამეებს.

ფიქრები ძათივით გაიბმებოდა და არ იყო იმედი გათენებისა.

ლამე სდარაჯობდა მის უძილო თვალებს.

ფიქრობდა წარსულზე: პატარა მოკლე კაბიან გოგონას დაესიზმრა შვილი. მას ბონდო ერქვა. იგი მეტად ჰგავდა მის დედოფალას და მას, ჯერ კიდევ პატარას, ჯერ კიდევ სულ ახლად აფეთქილ მკერდით, ისე შეებრალა კიდევ უფრო პატარა ბონდო, რომ ტირილი დაიწყო. დედა ეფერებოდა ციცინოს, აყვავებდა, მაგრამ ვერ მიმხვდარიყო რა ატირებდა.

ციცინომ მას შემდეგ იგრძნო, რომ იგი ქალდებოდა, რომ მისი მკერდი ერთ ლამეში დამწიფდა მოულოდნელად.

როცა დილით გამოეღვიძა, იგი უკვე ქალი იყო, მას შერცხვა თავის საკინძგახსნილი მოვის პერანგის და ჟრჟოლათანილი ბალიშს ჩაეხუტა.

ციცინო ახლაც, ლოგინად ჩავარდნილი, გაჭალარებულ თმებით, ოცნებობდა თავის შვილზე ისე გატაცებით, როგორც მაშინ ქალიშვილობისას.

საოცარი ხმები დადიოდა მასზე.

რუსეთიდან ორპირში ჩამოსულები რას არ ამბობდენ:

— იგი რუსხენწიფის კარზეა პეტრებუხში და თავალებულ ქეიფსა და ნავარდს ეწევა...

— ვილაც ფრიელინას ჰყვარობს...

— ვილაც საექვო ხალხთან აქვს საქმე და რუსეთ-
წიფის მოკვლა უნდა...

— ფულს უზომოდ ფლანგავს და გარყვნილ ქალთან
ცხოვრობს...—და ათასი სხვა.

ხმები... ხმები... ხმები...

ციცინო ყურს არ უგდებდა ამ ხმებს,—არ სჯერო-
და... მაგრამ მისი გული მაინც იხარშებოდა ბოლმით და
დარდით.

მის წინ ჯერ კიდევ ის სუსტი, ნაზი ბონდო იდგა
და ეს ამბები არ უდგებოდა მის წარმოდგენას.

როცა იგი წარმოიდგენდა: რა სუსტი იყო ბონ-
დო,—მეორე დღესვე განსაკუთრებულ საქმიანობით დაი-
ბარებდა ყარამანს და იყო ანგარიში რომელი მამული გა-
ეყიდათ, რომ ბონდოს ფული არ შემოჰკლებოდა.

სუჯუნელი ვაჭარი, ურია ცხაკუნია მიხალეშვილი,
გადმოთვლიდა ქისიდან ოქროებს და ასე ოხრდებოდა,
იყიდებოდა, იფლანგებოდა მამა-პაპეული სიამაყე.

ცხაკუნია მიხალეშვილის ოქრო იყო ყველგან გაბა-
ტონებული, თვით სტამბოლშიც წკრიალებდა იგი.

ცხაკუნია მამოხრა დიდება ყარამანის გვარისა.
მისმა ოქრომ გაანიავა ყველაფერი.

ასე მიდიოდა ლამეები ციცინოს ოთახში.

ლიზიკია კუთხეში იატაკზე თავის დაძონძილ ლოგინს
გაშლიდა და ნეტარ ძილს მიეცემოდა.

მისი დასიებული სახე, ძილში ღიად დარჩენილი პირი,
ჩაშავებული კბილები და ბინძური თმები ციცინოს ხში-
რად აშინებდა.

ასეთ ლამეებში იჯდა მამლის ყივილამდე მის ოთა-
ხში ბუხართან ყარამან ფერშემკრთალი, სახედაღარული.

აბოლებდა ყალიონს, აფუროთხებდა ბუხარში და ფიქრებს და. ხანდახან ამოიოხრებდა, მდგომარეობას შეიცვლიდა, ჩოხას მუხლის თავზე გადიკეცავდა და ისევ ფიქრებს მიეცემოდა.

ისმოდა ოთახში ცეცხლის მზიარული ლულუნი, მძინარე ლიზიკიას ხროტინი და ციცინოს კენესა.

გარეთ აწანწალებული, ღამის ლანდებით დამფრთხალი უბინაო ქარი ოდის კედლებს ესრისებოდა და წიოდა თმაგაწეწილი.

აღვის ხეები და გაძარცული თხმელის ფშიარი ხმაურობდა.

— რამსიგძე ყოფილა აი ნავარი ღამეები!..— ამოიკენესა ციცინომ და შუბლზე ხელი გადისვა.

— რა უყოთ მერე, შექალო, გზა სიარულმა დალია და ღამე ძილმა!.. დეიძინე აწი, მეისვენე!..— უპასუხა ნაღვლიანად ყარამანმა.

— ნეტაი გაზაფხულამდის მივაწევდე და ჩემი ბონდოს ნახვას მიმასწრებდეს უფალი!..

— რამ შეგაშინა, შექალო, პატარა მეითმინე და კარქათ შეიქნები!..— უსაყვედურა ყარამანმა და ჯირკოზე მდგომარეობა შეიცვალა.

— ეეჰ!..— ამოიოხრა ციცინომ მწუხარედ.

— ეეჰ!..— ამოიოხრა ვილაცამ მის გვერდით ბალიშთან და ციცინო შეკრთა.

— ვეჟო, ვინაა თავზე რომ მადგას?..— დაიკივლა მან ზარდაცემულ თვალებით.

შეშინებული ყარამან ფეხზე წამოიჭრა.

— არავინ, გულო, ვინ უნდა იყოს?..

— ვინაა სარკმელში რომ ოხრავს?..

— არავეინ, შექალო, რა დეგემართა?...— ეკითხება უფრო დაკარგული ქმარი.

— ეეჰ!..— ამოიკვნესა მან უსასოოდ და ხელები ლოგინზე მოწყვეტით დაუშვა.

ღამე შავი ლეკვივით დაგორდა და ყეფით, ყმუილით გაქანდა ეკლესიის გალავანში და ახლა იქ ატირდება ჯვრების რიზკულებში და ეკვდრის ჩუქურთმებში.

ასე ებრძოდა ქ-ნი ციციხო ღამეებს და, როცა იგი ოდნავ დამშვიდდებოდა, ყარამან გავიდოდა თავის ოთახში მოსასვენებლად.

ციცინო დარჩებოდა მარტო თავის თავთან და მძინარე ლიზიკიასთან, რომლის ხვრინვა ფრთას ასხამდა ოთახის ლანდებს.

არ იყო ხსნა აკვიატებულ ფიქრებისაგან: სოფელი გაწყდა. ოჯახი წაიქცა. დიდი გვარი სულზეა მისული. არის მხოლოდ ბონდო და ისიც გადაკარგულია, ავადმყოფი.

ყარამანიც წახდა, გატყდა წელში, აღარაა კაცი-შვილი.

ციცინო ხედავდა როგორ აწამებდა ყარამანს გვარის ამოწყვეტის შიში და არ იცოდა რით ენუგეშებინა ქმარი.

ახლა თვითონაც ლოგინად ჩავარდა.

ასე ფიქრობდა ციცინო ობოლი და უნუგეშო, მიტოვებული ღამის უდაბნოებში.

ღამის ლანდები სულს აიდგამდენ და დაიწყებდენ ოთახში ბორგვასა და ტორტმანს,

ცეცხლი წითლად ანათებდა ოთახს.

ღამეები ეხუტებოდენ ერთმანეთს, ჰკოცნიდენ, იცინოდენ უხმოდ, მუნჯად. ციცინო უცქეროდა მათ ენაჩა-

ვარდნილი, საძრაობის უნარდაკარგული. ერთი მათგანი ბუხართან, ჯირკოს ქვეშ რომ იყო მუშტის თღუნად მოკუმშული, ადგა, წამოვიდა ტორტმანით. იგი ერთი ბეწვაა, ერთი ციდა. შავი, გარუჯული, მუნიანი და მას დასველებული ბინძური ლეკვის სუნი ასდის. მიუახლოვდა ციცინოს ლოგინს და თავი დაუკრა.

— ღამე მშვიდობისა, ქ-ნო ციცინო, როგორ გიკითხობთ?..

ციცინო წევს, განძრევა არ შეუძლია, და აი, იგი ხედავს რომ ჭინკას არც აცია, არც ცხელა, შეხტა ჭინკრაქასავით და მის ლოგინზე გაჩნდა. მისი მუნიანი შავი ბეწვი ბზიალობს. ქონი წაუსვამს ტანზე, ამ სასიკვდილეს, და საზიზღარი სუნი ასდის! სულ მთლად ერთი ბეწვა, სასაცილო, ჩამოჯდა საბნის ნაოჭზე, კუდი მუხლებზე გადმოიღო და შიგ მოურიდებლად რწყილების ხილვა დაიწყო.

გარუჯულ კარდალივით გამურულ სახეზე თვალები ბრმის გათეთრებულ ბისტებივით ციალებენ.

ციცინო წევს გარინდებული და ზარდაცემულ თვალებით უცქერის მას.

— რამ შევაშინა, შექალო!.. ერთ ექვსიოდე თვეს კი იცოცხლებ და მერე რა უჭირს, ერთს ღრმად ამოისუნთქავ, დაამთქნარებ და გათავდება ყველაფერი!.. ხე!.. ხე!.. ხე!.. გათავდება!.. ნუ გეშინია!.. ხე!.. ხე!.. ხე!.. მერე მოცლილი მემატთანე გამოიძრობს ყურში გარჭობილ ბატის ფრთას და დასწერს:

„ქორონიკონსა ამასა და ამას, ჟამსა მეფობისა სკვითთა მეფისა, დღესა ამასა და ამას, ოდეს ანგლიჩანები აგებდენ გზასა რკინისასა და რვალისასა, თანა-

მეცხედრემან ყარამან ბატონისმან ცხ-
ცინო ხეციხემ განუტევა სულნი თავისი
და წარსდგა უფლისა წინაშე“.

— ხე!.. ხე!.. ხე!.. ასე სწერდენ თქვენი გვარის მემ-
ტიანენი!.. ხე!.. ხე!.. ხე!.. — ხითხითებს იგი, მთლად ტოკავს
და იხრჩობა სიცილით, ხრინწიან დედაბერივით ოხრავს,
სულს ვერ იბრუნებს, მერე ხველება აუტყდება და ახვე-
ლებს დიდხანს, ახველებს საცოდავად, ბოლოს, როგორც
იქნა, ნახველს იღებს და აფურთხებს იატაკზე.

ჩამოვარდა დუმილი.

ცეცხლი ისევ გუგუნებს.

ლანდები ისევ დაებოტებიან ოთახში.

ძვალგამთბარი კრიჭინა მოცოცხლდა ბუხარში და
გულის შემაწუხებლად კრიჭინებს.

ჭინკა არ სცილდება ციცინოს ლოგინს. კუდის რიკში
ერთი რწყილი მონახა, გაკვნიტა, მაგრამ არ მოეწონა და
გვერდზე გადააფურთხა.

ისევ განაგრძობს:

— ხედავ, თქვენი სოფელი წყდება!.. თქვენც გა-
წყდებათ, გაპარტახდება ყველაფერი, მაგრამ ეს არაფე-
რია, არაფერი!.. სამაგიეროდ მოვა წვივმაგარი ხალხი და
ახლა ისინი დასწერენ ახალ მატთანეს!.. მეც მაციებს, მა-
კანკალებს!.. ბოროტია ციება და ბოროტია თქვენი სა-
ნავარლოც!.. აქ ჭინკებსაც აციებს!.. მე საწყალი, პატარა,
საცოდავი ჭინკა ვარ, უპატრონო!.. ჩემი სახელი თათ
ხან, ჩემო ბატონო!.. მაქვს პატივი გაგეცნოთ!.. თა
ხან!.. მართალია, სახელი დიდი მაქვს, მაგრამ ეს არაფე-
რია!.. ხანდახან უზარმაზარ მღევს ჰქვია სულ უბრალო

პატარა სახელი!.. ასე რომ თქვენ ახლა მე უკვე მიცნობთ!.. ერთი სიტყვით, დაბრძანებული ვარ!.. ყველას მე ვძულვარ, არ უყვარვარ!.. შენც მარტო ხარ, ხომ, ქ-ნო ციცი-ნო, ამ უდაბურ ღამეებში?.. სულ მარტო, მიტოვებული შენ თავთან!.. ოო, რა ძნელია შენ თავთან მარტო დარჩენა, ძნელია, ძნელი!.. მე მეტი არ შემძლია!..—და ცი-ცინო ხედავს რომ ჭინკა მართლა სტირის და კუსუნობს გაჭირვებულად.

საცოდავი ჭინკა!.. საბრალო ჭინკა!..

— გუშინ სახლის თავანზე კატა გამომეკიდა, ძლივს ავასწარი ბუხრის თავზე. იქ, თავანზე, ბევრი ნიგოზია, ხახვი და ბია!.. მე და ჩემი ცოლი ყაპუჭუნა თავს ვი-ქცევთ, ნიგოზს ვთამაშობთ და იმაზე ვაყოლებთ გულს!.. ახლა ისიც ავათაა!.. მელოგინნა ჩემი ყაპუჭუნა!.. მას ორი პატარა შვილი შეეძინა: ქია და კოკო!.. ჯერ ჭიპიც არ შეხმობიათ მუცელზე და ისინი ისე შესაქცევნი არიან! ახლოს არ მიკარებს ყაპუჭუნა და მე სულ მარტო ვარ!.. ვთამაშობ მარტო, თავს ვიქცევ!.. ლარდაყინებზე ჩამოკიდებულ და-ბურებს ვიჭერ. ისინი ისე საცოდავნი არიან, წრიპინებენ უმწეოდ!.. და ასე ვცხოვრობ ჩემთვის!.. ერთ დღეს, რო-ცა მე თავს ვეთამაშებოდნი, ხატავერი კატა მომეპარა, მომეპარა, და უცებ გადმოხტა ჩემკენ!..—დაიძახა ჭინკამ, ციცი-ნოს ყელში ეცა და ახრჩობს, მას განძრევა არ შეუ-ძლია...

უნდა იყვიროს, მაგრამ ვერ ჰყვირის... აი... აი... და უეცრად აღმოხდა:

— ლიზიკია!.. ლიზიკია!..

ლიზიკიას არ ესმის,—სძინავს.

ციცინომ მიიხედ-მოიხედა, — არავინ არის განკაღვრეს, აცციებს.

— ლიზიკია, შენ დეგეფსო მაი ყურები!..

ლიზიკიას არ ესმის.

— ლიზიკია, ძღაბო!..

გოგოს, როგორც იქნა, ეღვიძება, თვალებს იზმუზნის და უშნოდ იმანჭება, ძილისთვის თავი ვერ წაურთმეგია.

— რას მიბძანებ, ქალბატონო!.. — ბუტბუტებს ჯერ კიდევ ბურანში.

— რას გიბძანებ და სიკვდილს შენსას... ხომ ხედავ არ მეძინება, შენ არ დაგაძინა მამა ზეციერმა!.. ცეცხლს მიხედე და ზღაპარი მომიყევი!..

ლიზიკია დგება მთლად მრგვალი, დაბალი და წითელი, დასიებული სხეულით, მოგრებილ დაუბანელ ფეხით, ბინძურ ხამის პერანგისამარა და ცეცხლს უზრავს ბუხარში. ცეცხლის სინათლეზე ხამის პერანგში გულისშემომყრელად ილანდება მსუქანი წითელი სხეული. მერე თითებიან ცხვირს იწმენდს, მძიმე ქშენით მიბაჯბაჯდება თავის ქვეშაგებთან და წეება.

— რომელი მოგიყვე ქალბატონო?.. ასფურცელაზე, ამირანზე, თუ ბაყაყთა დედოფალზე?..

— რომელცა გინდა იგი მომიყევი!.. — შეუტევს ქალბატონი ციცილო და მოახლე ლიზიკია იწყებს ზღაპარს. იგი, თვითონ უხარმაზარ, წამოწოლილ გომბეშოსავით, ამბობს ენის მოქცევით ზღაპარს.

ციცილო ყურს უგდებს.

ცეცხლი ბუხარში ლულუნობს და ქარი სადღაც იქვე ბოჯნის ძირში ჰკივის და მოსთქვამს.

ყვავები ყაყანით გადიფრენენ ბუხრის
სველ ფრთებს ითბობენ ავარდნილ ბოლზე.

ზ ლ ა პ ა რ ი :

იყო და არა იყო რა.

იყო ერთი დოდო ბაყაყი.

იჯდა დიდ ჭაობში გაუთხოვარი.

მთვარიან ლამეში გამოვიდოდა იგი და
ციების ლორწოს დაჰღვრიდა ირგვლივ.

მისი ყაყინი შიშის ზარს სცემდა მის
ქვეშევრდომებს.

გველი ვერ უბედავდა შეტევას.

თვალეზდაკუსული, მწვანე გადმოჯდებო-
და ლაქაშის ლერწმზე და გაჰყურებდა ნაპირს.

გამვლელს შეაეღებდა თუ არა თვალს,
გაიბერებოდა, კიდევ უფრო დაკუსავდა და-
კუსულ თვალებს, დააშტერდებოდა და და-
ბნედილ მგზავრს სიცხის აღმური გადაჰკრავ-
და, ყურები წივილს დაიწყებდა, ფეხს წაი-
ფორხილებდა, მოსხლტებოდა ნაპირს და ჭაობ-
ში ჩაიღრჩობოდა, წავიდოდა ფსკერში.

ავი იყო (დოდო) ბაყაყი, უზარმაზარი
გომბემო იყო იგი!..

მწვანე, მუცელ გასიებული.

ყაყინზე ყბები საბერველივით ებერე-
ბოდა.

ასე ცხოვრობდა დოდო ბაყაყი, გაუთხო-
ვარი დედოფალი ბაყაყებისა უსიყვარულოდ.

მას ისე უნდოდა სიყვარული, ძლიერ უნდოდა!..

მიეხუტებოდა მზისგან გახურებულ ლერწამის ღეროს და იყო ასე გარინდებული.

ოცნებობდა როგორი ნეტარებით ზიდავდა ზურგით საყვარელ ქმარს, აესნატებოდა და ტკბობის აღმურში დაღვედა სულს..

მოდითდენ სასიძოვები, — ჯიშინი ბაყაყები, მაგრამ დედოფალს არავინ მოსწონდა, ვერავინ დაიპყრო მისი გული და ისინი ყბაში წნელგაყრილნი ისჯებოდენ თბილისის პირას.

ერთ დღეს, როდესაც დოდო ბაყაყი იჯდა ლაქაშის ლერწზე, ფეხის ხმა მოესმა.

გაისნატა და უცდის მგზავრს, რომ ისიც დაღუპოს ქაობის უძირო ლორწოში.

უცდის, და აი — გამოჩნდა თეთრი თავადი ცხენზე ამხედრებული, მოდის იგი ამაყი და თავადებული.

ხელში მწყაზარი მიძინო უფართქალებს და ექვანი წკრიალობს.

აენტო ბაყაყი. მის დანახვაზე რაღაც მოაწვა ყელში და მზის აღმურში გაფიცებული, ჟინატეხილი უცქერის ბიწიერებით აღსავსე ახალგაზრდა ბატონიშვილს, შინდისფერ ახალუხზე თეთრი თივთიკის ასირმული ყაბაღახი რომ გადუგდია.

ბატონიშვილმა მოიხედა, — შეხედა ბაყაყს.

— ღმერთო, რას ჰგავს ეს ბაყაყი!.. —
გაიფიქრა ბატონიშვილმა და თვალს ვერ აშო-
რებს გომბეშოს.

ბაყაყი ნთქავს მას ვნებით დაკუსულ
თვალეზით.

— ღმერთო შემეწიე! — ჩურჩულობს ახალ-
გაზრდა თავადი.

— ღმერთო მიშველე!.. — ბუტბუტებს იგი
და მას წელი წყდება, ცხენზე ვერ მაგრდება,
სადავე ხელიდან უვარდება და მოწყვეტილი
ეშვება ქაობში.

გაისმის შემდორებული წყლის ხმაურობა.
ქავლის სალტეები მწვანე ბეჭდებივით იშლე-
ბიან და თავადის გრუზა თმები ტავტივებენ
წყლის ზედაპირზე.

გომბეშო ეკონება მის ტუჩებს, აკვდება,
ეაღერსება, მაგრამ ახალგაზრდა ბატონიშვილი
უძრავია, მკვდარი.

გომბეშო იკივლებს შემზარავად და მის
კივილზე დამფრთხალი კოკორინა ამოვარდე-
ბა ლელიანიდან და ჭუჭუჭუკით მიფრინავს გაღმა
ნაპირას.

ყანჩა უშნოვ მიებოტება დამპალ წყალში
და კუდაბზაკუნი ბოლოს აქანქალებს კვიმატად.

დოდო ბაყაყი მოსთქვამს თავის უიღბლო
სიყვარულს.

მწვანე ცრემლები სცვივა მის დაკუსულ
თვალეზს და იშხამება ყველაფერი.

მზე უზომოდ აჭერს ქაობს და ავარდნილი შხამი სიტკბოსავით ლივლივებს მიწის ზედაპირზე.

გაგანია სიცხეა ირგვლივ.

გვალვით შეწუხებული ლელიანში ჩაფენილი კოლოები სულს ძლივს იბრუნებენ და შხამს ინახავენ, რომ სალამოთი მეტი სიმწარით მოშხამონ სანავარდოს მიდამოები.

— სტირის ბაყაყი!..

— სტირის ყველაფერი!.. — ლაპარაკობს ლიზიკია.

— გძინავს, ქალბატონო?.. — ეკითხება იგი ციცინოს.

— არა, შე სასიკვტილე!..

იგი უამბობს ქ-ნს, როგორ მოსთქვამს დოდო ბაყაყი. უამბობს, რა უსაზღვროა მისი მწუხარება.

უდროვოდ დაქვრივდა დოდო ბაყაყი. მას, ახალგაზდა გოროზ სასძლოს, არ ეღირსა სიტკბოება საქორწინო ღამისა და ქაობის სარეცელში სატრფოს გაციებული გვამი ასვენია. მას კი ისე უნდა ეხუტებოდეს მის მკერდს, — ძლიერ უნდა. ქეჩოაყრილი, ჟინატეხილი და ებოტება საქმროს ცხედარზე, ნერწყვავს მის დახუჭულ თვალებს, ოქროს კულულებში დალორწილ თათებით იბუდნება, იფოფრება და სტირის.

— მოსთქვამს ბაყაყი!..

— მოსთქვამს ბაყაყი!.. — ამბობს ლიზიკია და ისევ ეკითხება:

— გძინავს, ქალბატონო?..

— არა, შე სასიკვდილე!..

ლიზიკია ისევ განაგრძობს.

ძილის იღუმალება მეფდება ირგვლივ.

გარეთ ღამე კნავის.

ბუხარში უკანასკნელი დანაკვერცხლებული ცეცხლი
ლულუნობს, ლულუნობს ბუხარი და ღუმელია ოთახში გა-
მეფებული, ძილი...

სძინავს ციცინოს...

ყველას სძინავს...

ფრთააწყვეტილი ქარი ზუზუნობს და ჰკივის ბუხრის
თავზე, შორს ზარის მოწყვეტილი რეკა გაისმის, — ეს ქა-
რი შეიჭრა სამრეკლოზე.

ქარია გარეთ...

ქარია გარეთ...

ოდაში სძინავთ...

ქ ა რ ი მ ა ს ა მ ე ი ს ე ვ წ ი ლ ა დ ო გ ი ლ ა

ასე მიდიოდა ზამთრის დღეები.

იქა-აქ ისლით დახურულ ქოხებში ამოდიოდა ბოლი და ნისლს უერთდებოდა.

ბაგაში დაბმული ხარები და ცხენები ხმაურობით ცოხნიდენ გამხმარ ჩალას.

ჩალის ზვინები ყვითლად ჩამოსტიროდენ ხეებიდან.

აჭრილი ყანები გაივსებოდა წყლით და გამხმარ ჩაჩიებზე შემჯდარი ყვავები ყაყანობდენ.

წაფერდილი სასიმინდეები დაწუწულ ყანჩებივით მობუზულიყვნენ.

გული ღონდებოდა ასეთ ამინდებში.

ყარამან ოდაში ბოლთასა სცემდა, ყალიონს აბოლებდა, თუ ყალიონს არა, — ოჯალემს შეექცეოდა, ან-და გასწმენდა ვერცხლით მოსევადებულ ძველებურ ფილთას და წაფიდოდა სანადიროდ.

ციცინო იწვა.

ოდის დარბაზში ყავარი დამპალიკო და წვეთავდა ნელა, ხანდაზმით და მის ოთახში ისმოდა ზომიერი ტანტალი წვიმის წვეთებას.

ლიზიკია შემოიტანდა ახლად მოწველილ რძეს, კვეთს უზანდა და ბუხრის ცეცხლს შორი ახლო მიუდგამდა.

შეხედავდა ქალბატონს, თავს ჩააქნევდა, კაბის კალთით ცრემლებს მოიწმენდდა და გარეთ გავიდოდა.

ყარამან ან ოთობდა ან-და ფეკრობდა გულჩახვეული.

შემოვიდოდა იგი ციცინოსთან, დაჯდებოდა მის წინ, შუბლზე ხელს მზრუნველობით დაადებდა და შეჩვეულ ნადვლით იტყოდა ხოლმე:

— შენ ისევლე სიცხე გაქს, გულო, მარა არაფერია, გაზაფხულზე მეიკეთებ!.. ზაფხულისთვის ბონდოც ჩამოვა!

ციცინო ამოიოხრებდა და ქმარს უნუგეშოდ შეხედავდა.

ყარამან ვერ გაუძლებდა და ათრთოლებული, სხვას რომ ვერაფერს მოახერხებდა, ფრთხილად დაეკონებოდა მის ტუჩებს.

შენელებული ვნება მყუდრო ალერსში გადადიოდა.

ციცინო ვერ აიტანდა სითბოს ვნებისას, დაღლილ ძარღვებში ღვინოსავით რომ შეეპარებოდა, და ღრმა სუნთქვას დაიწყებდა.

ყარამან მოსწყდებოდა მის ტუჩებს და დამნაშავესავით იდგა თავდახრილი (რავა იქნება ავადმყოფ ადამიანის ასე შეწუხება!) ~~ქმარს~~

ციცინო მოსიყვარულე და მადლიერ თვალებით შესცქეროდა ქმარს.

ყარამან შუბლზე ხელს გადისვამდა და, აღელვება რომ დაეთარა, ოთახში გაიარდა.

ჩამოვარდებოდა სიჩუმე.

— ძნელია, გულო, ძნელი!.. რა გაუძლებს ამ ზამთარს!.. გული შიტირის, მარა რა?.. იმიზე ყოფილა გაჩენილი, აი ნავარი, რომ იტიროს!..—იტყვის იგი წყნარად და ისევ ლოგინზე ჩამოჯდება.

— ეჰ, რამეფრათ ამ ზამთარს თუ გავაწიე, მერე რაცხას იმედი კილო მაქს!.. ჩემი ბონდო, ჩემი ოქროს კაკალი ბიჭი!.. ჩამოვა იციც!.. რავა დემეკარქა ჩემი თვალის ჩინი!.. ვინ იცის ახლა რავაა, იმას შემოველო დედამისი.

— ნუ სწუხხარ, შექალო! გამოზაფხულდება და ჩამოვა!.. უსაშველო ხომ არაა, აწი!... იცი, ხანდახან მესიზმება და მიჩივის რომ თავი ტკივა. „აა, აქანა მტკივა თავიო!..“ მეტყვის აცრემლებულ თვალებით და გულზე მომეყუდება!..— ამბობს ყარამან და ცრემლმორეულ თვალებს დარცხვენით დაუშვებს რომ ციცინომ არ შენიშნოს.

— გახსოვს, თოლიგე, რავა უყვარდა ზამთრის დამეები!..— ამბობს ციცინო.

— მახსოვს!..— უპასუხებს ყარამან და თავს მწარედ იქნევს.

— გახსოვს, რავა უყვარდა ცხენზე ჯდომა, მისი ჭირიმიე?...

— მახსოვს!..

— გახსოვს, რავა ეშინოდა შეცხადების?

— მახსოვს!..— უპასუხებს ყარამან ოდნავ შემკრთალი.

— გახსოვს, რა ნაღვლიანი გამოხედვა იცოდა?

— კმარა, შექალო!..— დაიძახებს იგი ოდნავ ხმამაღლა, შეშფოთებული ფეხზე წამოიჭრება, შუბლზე კანკალით ხელს გადასვამს და მიდის ნელა წელგაღუნული კარებიისაკენ.

ციცინო ამჩნევს რომ ყარამანს ცრემლები აღრჩობს და ოდნავ მოხრილი მხრები თრთიან ახალუხის ქვეშ.

ამის შემდეგ ყარამან მთელი დღე ბოლომდე სტუმრობდა და ოთახში, ყალიონს აბოლებდა, თუ ყალიონს არა, ოჯალემს შეექცეოდა, ან-და გაწმენდა ვერცხლის ზარნიშიან ძველებურ ფილთას და წავიდოდა სანადიროდ.

ასე მიდიოდა დღეები...

წვიმა სვრიდა, იჟინჯლებოდა.

დასველებული ქათმები ოდის ქვეშ მობუზულიყვნენ და ფრთებს იკიკნიდენ.

მოვიდოდა თოვლი, წყლიანი თოვლი და მიწაზე დაცემამდის დადნებოდა.

ხნულები და ეკლით დაბურდული ჩაქცეული თხრილები გაივსებოდა ნაწვიმარით.

სადღაც გოჭი ჭყვირილით ეძებდა თაგის ტოლებს.

ეზოს უკან ხის ეკლესიას და სამრეკლოს მწვანედ დამპალი ყავარი ჩამოსტიროდა.

წაფერდილ საფლავის ჯვრებზე ყვავები ყაყანებდენ და სენაკიდან გამოსული მაკრინე მონაზონის მწუხარე ლანდი თუ დააფრთხოებდა. აფრინდებოდენ, დამწვარ ქალღმრთლის ფერფლივით აიშლებოდენ ნაცრისფერ ცაზე და ხავსგადაკრულ სამრეკლოზე შემოჯდებოდენ.

თოვლს გადიღებდა.

მწუხარება იყო ყველგან, ღუმილი.

ტყეში გლეხი შეშას აპობდა.

დაეცემოდა ნაჯახი უხმოდ თხმელის ნამორს და მერე მოისმოდა ხმა ნაგვიანევად.

სადღაც მამალი ყიოდა უდროვოდ.

რამდენიმე დღის შემდეგ ჩამოფრინდა ზღვა თოვლიებისა.

მოედო მინდვრებს, მოედო საყანეებს და გადათეთრდა ყველაფერი.

ნაღველი... ნაღველი... ნაღველი...

ურია თუ ჩამოივლიდა შარაზე თავისი გაჯახირებულ ცხენით, ან-და ტფილისიდან დაძრული ქარავანი და და-არღვევდა ექვნების ნაღვლიან წკარუნით ამ მყუდრო-ებას.

ხანდახან ორპირის ბოლაზში გემი აკივდებოდა.

ლილისფერი მთები გულს ისე ამძიმებდა, თითქოს ისინი იქ კი არა,—გულში ეკიდენ თავდაღმა თავისი მძიმე ყომრალისფერი ნისლებით.

ასე მადიოდა ზამთარი.

დადგებოდა მარტი.

ტყემლები და ალუჩა საქორწინო დედოფლებივით აყვავდებოდენ.

ხე კვირტს გაუშვებდა.

ღობილო ტირილს დაიწყებდა.

ბაგიდან გამოუშვებდენ ხარებს, ცხენებს.

ხბოები კუნტრუშობდენ ეზოში და თავს ვერ იკა-ვებდენ გალიპულ მოლნარზე.

დადგებოდა აღდგომა.

ნამარხულევი ხალხი დააძღებოდა ღორის ხორცს, საცივს და ოჯალეშითა და ჩხავერით გამოიბრუყებოდა.

ნასიმშილევ კუჭზე ღორის ქონი და ფქვილის ღო-მი გულს ასუყებდა.

ეკლესიაზე გამთენიას წირვა.

ჩაკირული კვერცხები და მანანით დაწითლებული თითები და ტუჩები.

გამოყვითლებული გვიზიანი გოგო-ბიჭები ახალ ხა-მას ნიფხავ-პერანგით შემოისებოდენ.

ეკლესიაზე საკურთხის მიტანა.

საფლავებზე წითელი კვერცხების გორებზე,
ჩამოძონძილი მღვდელი და დიაკვანი დადიოდნენ
საცეცხლურის ქნევით საფლავიდან საფლავთან.

ღაღინებდნენ უშნოა „ქრისტე აღდგას“ და თან
ირიბი გადახედვით საკურთხის ათვალთვალედნენ.

იზდიდნენ მცირე პანაშვილებს და სტენიდნენ ხურ-
ჯინს ცხვრის კანკებით, მრგვალად მოხარშული ქათმებით,
წითელი კვერცხებით.

ღვინოს კოკებში ასხამდნენ.

ყბაახვეულა, თეძოამოგდებული მნათე თან ახლდა
და ზურგზე მოკიდებულ ხურჯინით დაჰყვებოდა მღვდელს
და დიაკვანს.

ციცინო იწვა და ახველებდა.

მღვდელი სახლში მიულოცავდა აღდგომას.

სახლს უკურთხებდა.

ციცინო ბონდოს აღდგერძელებინებდა, პარაკლისს
გადაახდევინებდა.

გაძლებოდა მღვდელი და დიაკვანი, ჩაიდებდნენ ჯი-
ბეში თითო ვერცხლის მანეთიანს, ციცინოს ანუგეშებდნენ,
პირჯვარს გადიწერდნენ, შეჯდებოდნენ ჯორზე და ჩაქჩაქით
წავიდოდნენ საკურთხის გასაყოფად.

ნათლულები ძღვენს მოუტანდნენ.

ლიზიკია გაუმასპინძლდებოდა.

ციცინო უცქეროდა ნათლულებს და თვალეზე ცრე-
მლები მოადგებოდა, რომ ბონდო, მისი ძვირფასი შვი-
ლი, ოჯახში არ იყო ამ დღესასწაულ დღეს.

თავს თანდათან უარესად ჰგრძნობდა.

ძლივს მოათავა ბონდოს ჩოხა-ახალუხის ქსოვა.

მკითხავები ულოცავდნენ.

ერთი სკაპეციც ექიმობდა, მაგრამ საშველი არ და-
ადგა და არა.

ასე მივიდა ზაფხულამდე.

ეწერი ჭილოფით შეიქოჩრა და კოლოები აზუხუნდენ.

დაიწყო ყანების თოხნა.

მარგლა და მოროდია.

ქორთა სიმინდით დაიფარა მთელი სანავარდო.

ტყეები გასჭრეს და ახალი საყანეები გაჩნდა.

დედამიწამ მოუშვა ძუძუები.

ერთ დღეს ციცინოს გამოეღვიძა.

შემფოთებულმა სცადა წამოწევა, მაგრამ ვერ მოა-
ხერხა.

დამფრთხალ თვლებით მიიხედ-მოიხედა და, თითქოს
პირველად ხედავდა, ისე ათვალაიერებდა ყოველივეს.

რა მშვენიერება ყოფილა მის ირგვლივ ყველაფერი
და მან მხოლოდ ახლა შენიშნა, როცა სიცოცხლემ თი-
თქმის ჩაიარა.

შეხედა ბუხარს, იგი კირითაა შეფეთქილი და ლი-
ლით შეფერადებული. ისიც მშვენიერი იყო.

შეხედა კედელზე ჩამოკიდებულ ნამხითვ ნოხს და
ახლა შეამჩნია რომ საოცარ სამკაულებით იყო ნაქარგი.

აირია ფერები. უცნაური სახეები ერთი-მეორეს ეთა-
მაშებიან, ეცილებიან ბრწყინვალეებაში, და ციცინომ მხო-
ლოდ ახლა იგრძნო რა გატაცებით უნდა ეთამაშნა ბონ-
დოს მათთან.

იქვე, მის გვერდით, ყაჭ-ს ფთილით ჩანიშნული ნამ-
ხითვი მძიმე „ვეფხის ტყაოსანი“ იდო, გადაშალა და იქ,
სადაც იყო ტაეპი:

„გიჯობს ცუდათ ნულარა სტირ,
ვარდი კულადცა რად დასტენე,
და მზემან მეტი რალა გიყოს,
აჰა ბნელი გაგითენე“.

გარკვეულ ხელით, მაგრამ მკრთალი ჭიაფერას მელ-
ნით გვერდითვე ეწერა:

„სიყვარულსა მალვა უნდა,
როგორც ცხენსა ნაპარევსა“...

მერე:

„თუ მთვარე ცხრა იყოს, სისხლის გამოშობა არ ვარგა“.

წაიკითხა ციცინომ და უეცრად, ყოვლად უმიზეზოდ
შეებრალა თავისი თავი, თვალეზი ცრემლებით აეფსო და
ბუხარს შეხედა.

ბუხარის თავზე ნახშირით ბონდოს დაბადების წელი
იყო აღნიშნული:

„დაიბადა ჩუ... წელსა
ნათლის ღებისა სწორსა“.

და უეცრად, თითქოს ტვინი გაეხსნაო, ისე ნათლად
მიხვდა, რომ მალე მოკვდება.

გადაბრუნდა ლოგინში, თავზე საბანი წაიხურა და
ტირილი დაიწყო.

დაიბარა ყარამან.

მოვიდა იგი და ლოგინზე ჩამოჯდა.

— მე ბონდო მინდა, ყარამან, ბონდო!.. — დაიძახა
მან განწირული ხმით.

ყარამანს თავხარი დაეცა. ციცინომ პირველად მიმართა ქმარს სახელით და იგრძნო, რომ საქმე ცუდათ იყო.

აკანკალებული ხმით ანუგეშებდა ცოლს, ეფერებოდა.

— მე ბონდო მინდა, ბონდო! . გული მეუბნება, რომ დიდი ხნის სიცოცხლე არ მიწერია!.. უკანასკნელად მინდა ვნახო!.. — ემუდარებოდა ციცინო ქმარს, გახზდარ მკლავებს კისერზე ჰხვევდა, ჰკოცნიდა, მერე მისუსტებული მოწყდა და ბალიშებში თავჩარგული, მუშტის ოდენად მოხრილი, ატირდა უნუგეშოდ...

ამის შემდეგ ყარამანმა საჩქაროდ დასწერა წიგნი და შვილს გაუგზავნა.

ეს მერამდენე წერილია აქედან რომ წავიდა, მაგრამ პასუხად ორის მეტი არ მოსულა!..

დაჭკარვა კაცმა მშობლების პატივისცემა და სიყვარული!

ქ ა რ ი მ ე ლ თ ხ ე

ტ რ ა მ ა

ჭაობი და ჭონჭყო.

ლელი და ლაქაში.

აქა-იქ ისლით დახურული წაფერდილი ქოხები.

ეზოები მოღნარით გადამწვანებული.

ქოხების წინ პერანგის ამარა, მუცელგასიებულ, გამოყვითლებულ ტყირპიან გოგო-ბიჭების ფეხშიშველი ტან-ტალი და ჭაკუნის თამაშობა.

მზისაგან გამთბარ მწვანე ლორწოიან ჭაობებში ქვეწარმავალთა ნებიერი ზმორება და აორთქილი ხაშმი ციებ-ცხელებისა.

რიონის ამდორებული მღვრიე დენა.

პატარა დამპალ მდინარის ლოღობას ნაპირები ხსტეებითა და ფშანით დაბურდული და კალათიანი ქალები ეკალას საკრეფად შეფენილნი.

ახლად გამოროდებული ყანები და ნალიების ტიეტივი მწვანე სიმიანდის ყანებში.

✓ ჩამონგრეული ლობეები.

დამპალი წყლით სავსე თხრილები და შიგ ჩაწოლილი უღლიანი გამხმარი ღორის ნეტარი ოხვრა.

თხრილის პირას ანწლებში ფეხდაბორკილი ხის სარეკელიანი თხები და მზეზე გაფიცებული ბაყაყები, მგზავრის გავლაზე რომ წყალში მწითფე ნაყოფებივით სცვივიან.

გვალვის ცხელი ზუზუნი და სადღაც კიჭინობელის გულის შემადონებელი კრიჭინი.

აქა-იქ აშოლტილი ალვის ხეები და დაკრუნჩხული ტირიფები.

ყარამანის ოდის უკან ასწლოვან ცაცხვებში ჩაძირული ხის ეკლესია და სასაფლაო.

ამ ცაცხვებზე ჯდებოდა წმინდანიანი, როცა ჩიქვანების ბატონობა დაეცა და მათი ადგილი ყარამანის გვარმა დაიკავა.

ებლა ეს გვარიც წყდებდა.

უკანასკნელი იმედი და ნაბოლარა ამ გვარისა ავადმყოფი და სუსტი ბონდოა.

ყარამანს გული ნალვლით ევსებოდა.

დიდი გვარი სულზე იყო მისული.

სანავარდო წყდებოდა ციებ-ცხელებით.

სასაფლაო ვერ იტევდა თხმელის კუბოებს.

ჭაობი იყო ყველგან.

გაჭრილ საფლავებში წყალი ამოდოდა და შიგაღრჩობდნენ მკვდრებს.

არ იყო ხსნა, არ იყო გამოსავალი.

ორპირიდან სკაპეცები გადმოვიდნენ და მოედვნენ სანავარდოს.

ამოშვებულ პერანგზე ჟილეტის ამარა, ან-და სამხედრო მუნდირებში, კისერთან შეკრეჭილ ბობრი თმებით დადიოდნენ ისინი გადაბერებულ მგლებივით.

იკარგებოდა თესლი და მოდგმები.

ექსორია მათ, ექსორია!..

ავი თვალი სტეხდა ყველაფერს.

ხატზე გადაცემა გამრავლდა.

ყოველ დღე არისხებდენ ეკლესიის ზარებსი
ქლექი თანდათან ვრცელდებოდა და ისპობოდა ყვე
ლაფერი

ზარდაცემულმა ხალხმა არ იცოდა რა ექნა.

ორპირი ცენიწყალს მიჰქონდა.

ყარამან ნაღვლით უცქეროდა, როგორ მიჰქონდა
წყალს სასაფლაო და იქ დამარხუო წინაპართა ძვლები.

მოხეტქილი ფლატე იფშვნებოდა მდინარეში და ილუ-
პებოდა.

მიგორავდა წყალში გამხმარი დაღრქენილი თავები.

ახლა რკინიგზაც გაჰყავდათ და უნდა დაღუპულ იყო
მამა-პაპური ხელშეუხებლობა.

მოდოდენ პატარა გემები „ვორონცოვკა“ და „ბან-
მეტეევკა“, მოჰქონდათ რელსები, ზოდები, კრანები, ხელ-
საწყობები, რკინა, თუჯი და რკინიგზა გაჰყავდათ.

ინგლისელები ფუსუუსში იყვნენ.

გალატაკებული მეგრელები მოაწყდენ ქალადიდიდან,
ონტოფოდან, თეკლათიდან და თვით შორეულ ობუჯი-
დან და ჯვარიდანაც რკინიგზაზე სამუშაოდ.

ცენიწყალზე უზარმაზარ რკინის ხიდს აშენებდენ.

ფოთიდან ქალადიდამდის მოვიდა რკინიგზა და ახლა
ქალადიდის გაუვალ ჭაობებს ებრძოდა.

ჰყრიდენ შიგ ხრემს, დაწნულ ჩელტებს, მაგრამ
ჭაობი უძირო იყო, იკარგებოდა შიგ ყველაფერი.

სამტრედიაში სადგურს აშენებდენ.

დედაკაცები ფუსუუსებდენ ახლო მანლო სოფლებში:

— მაი თუ ეშმაკის მოგონილი არაა, აპა რავაა,
ხარი შით არ ამბია და კამბეჩი, რაფერ უნდა გეიაროს?!

— რკინის ღარი იქნება, ბეჩა, გაყვანილი, რკინის ღარი და შით ისოსიალებსო,— ასთე უთქვამს ინჯილერს!..

— სადილს ქუთეისს ჭამს და ვახშამს ქალაქსო!..

— რკინის ქაჯია რაცხაა, მაი ნავარი!.. ცეცხლს ჭამს და დულარეს სვამს თურმე!..

— ღმერთო, შეგვეწიე!..— ჩურჩულობენ დედაკაცები.

— ღმერთო, შენ გვიშველე, შენი სახელის ჭირიმე!..— ლოცულობენ.

მოდის რკინის ქაჯი, მოდის და მოახრჭიალებს ფოლადის კბილებს.

ვერაფერი შეაჩერებს, ვერაფერი შეაკავებს.

დასწეწს ყველაფერს, გაანადგურებს.

დგება ახალი რიჟრაჟი.

რიჟრაჟი დანთებული ცეცხლითა და ყიჟინით.

მოფრინდება ახალი წმინდანიანი ცეცხლის ფრთებით და დასწავას ღამეს.

დაილუპება ძველი დიდება.

განიავდება ადათები და ჩვეულებანი.

ირგვლივ საფრთხე და საშიშროება.

ახალი ჭინკები გაჩნდებიან, ჭინკები შერუჯულნი ცეცხლითა და აღმურით.

და ყარამან სრულიად ობლად, მიტოვებულად ჰგრძნობდა თავს.

მის წინ ახალი ცხოვრება იჭედებოდა და იგი, ძველ ადათებზე აღზრდილი, შიშმა შეიპყრო.

ერთადერთი მისი ნუგეში ციციწოა, ავადმყოფი ციციწო.

გარეტებული დგას.

ჭიჭინობელი ჭრიჭინობს და ყურძენს ამწიფებს.

ეზოში გამხმარი ღორი მიწას დინგით სჩუვნის და
ობრაეს.

ღუმელია გამეფებული, შუადღის ღუმელი. გვალვის
ზუზუნნი კიდევ უფრო აძლიერებს ამ ღუმელს, ფრთას
ასხამს და ყარამან დაიკარგა, წავიდა სადღაც, თითქოს
სიცხეც აქვს, ყურები წივიან და დაყრუვდა ყველაფერი.

— ციციხო!..

— ციციხო!.. — იძახის ვიღაც.

ვინ უნდა იყოს ასე ყრუდ რომ იძახის, ან რა ამბა-
ვია, თითქოს ქვეყანას ფეხით დაკიდებული უცქერის, ყვე-
ლაფერი უკუდმია, სარჩულით გადმობრუნებული!..

აა, ეს ახალგაზრდა ყარამანია, იქ, უკან რომ დარჩა,
მან რომ გადააბიჯა.

ციციხო აღგზნებული, ალორთქილი, მწიფე მტვეა-
ნივით ვნებადაუღუღებელი დგას სანდომიანი და კდემა-
მოსილი.

— უკან!.. უკან!.. — დაიკვილა ვიღაც სულშეტაცებუ-
ლმა და ყარამან გამოერკვა.

დამფრთხალ თვალებით მიიხედ-მოიხედა, — არავინ
არის.

შეშფოთებულმა შუბლზე ოფლი მოიწმინდა და გა-
შტერებული თვალები მოიფშვნიტა.

— ეეხ!.. — ამოიოხრა მან მძიმედ.

— ეეხ!.. — ამოიოხრა მის გვერდით ვიღაცამ.

— ვინ ხარ, რომ მენმაურები? — შეეკითხა იგი.

— არავინ, — მამაშენი!.. — იყო წყნარი პასუხი.

ყარამან უკან მოაწყდა, აივნის სვეტს აეყუდა, შე-
რე შეცრად ახალუხის ჯიბეში ხელი ჩაიყო და ტალკვესი
ამოიღო, დახედა და თვითონვე გაუკვირდა, რათ უნდოდა
ტალკვესი.

არა, ყარამანს უეჭველად სიცხე აქვს, მას ვალბათ სიცხე მისცა!.. — არა, არა, ეს მოჩვენებაა, მოჩვენება!.. გვალვიან ზაფხულში ხშირად იცის ხმის მოლანდება და ყარამან თავს იმშვიდებს, მაგრამ მაინც რომ ეშინია!?

თავიც სტკივა!

ოჰ, ეს მაგლონიები, როგორ ათრობენ ჰაერს!..

იგი ასჭრის ამ მაგლონიებს, უეჭველად ასჭრის!..

ოდნავ დაშოშმინდა.

ჩამოჯდა იქვე.

— რავა ისპობა ყველაფერი, რავა პარტახდება!.. — გაიფიქრა მან და უეცრად ტანში შეაჟრჟოლა, გააწოდინა და გალურჯებულ ფრჩხილებითა და ტუჩებით ძიგძიგი დაიწყო.

— არ მინდა!.. არ მინდა!.. — დაიძახა მან უაზროდ თავის ჯიუტი გაქნევით და ილღიაში ხელებშეწყობილი არაკუნებდა კბილებს, ძიგძიგებდა შეციებულს და მოძუძულებს.

დღე ისე არ გავიდოდა ყარამანს შეცხადებულთა კვილი არ გაეგონა, მაგრამ კვილის მას ღამე უფრო ეშინოდა, როდესაც შაბიამანის ფერი მთვარე უზარმაზარ მწიფე მუწუკივით გამოჩნდებოდა ცაში, სხივებს ყვითელ ბალღამივით დაჰღვრიდა სანავარდოს მიდამოებში და კოლოების ზუზუნი წაიღებდა ყურთასმენას.

დაჰყრიდა ნისლს და ლეჩაქში გაეხვეოდა არე-მარე.

მაშინ იგი, სიცხე გამონელებულთ, მხირხნელ ტკივილს იგრძნობდა ტვინში და გახურებული შუბლის გასაგრილებლად კომბოსტო-მხალის ფართო ფურცელს აიკრავდა თავზე თეთრი ცახოცით.

ახლა ბატონებიც მოედო სოფელს და მოლაღვიანო-
ვდა ყველაფერი.

ყველგან მწუხარებაა და ღუმილი.

სადმე მეზობლისას თუ გაისმოდა ჩონგურის ხმა და
ნაზი გალობა ბატონებისა:

„თეთრი ზღვიდან გაახელით,
იავ-ნანიანო!..

„შვიდი და-ძმანი ბატონნი,
იავ-ნანიანო!..

„შვიდ სოფელს შევეფინენით,
იავ ნანიანო!..

„ასე დავდივართ სოფელში,
იავ ნანიანო“!..

ასე ხდებოდა სანავარდოში.

ღამე ყველაფერი ყვითელ იღუმალეებით იყო მოცუ-
ლი და ხის ბაყაყის კრუალი კიდევ უფრო აძლიერებდა
ამ იღუმალეებს.

შორს ტბა ნარიონა აქოთდებოდა ბაყაყთა ყიყინით
და ყველაფერი დაყრუვდებოდა.

და ასეთ მყუდროებაში ბებუთივით გაიელვებდა შე-
ცხადებული ქალის წივილი.

აივანზე მჯდომი ყარამან ფეხზე წამოიჭრებოდა,
აკანკალეულ ხელში კრიალოსანი გავარდებოდა და პირ-
ჯვარს გადისახავდა.

— ღმერთო, შენ აცხონე მისი სული!.. — იტყოდა
იგი წყნარად გარინდებული და ყურს უგდებდა ადუღე-
ბულ მოთქმა-კივილს.

მერე ნელი ნაბიჯით ციცინოსთან შევადოდა, და
ჯდებოდა მის წინ და ქრატის სინათლით ოდნავ განათებული იტყოდა:

— მგონია, ყაფლამა მოკვტა, საშუალი!

ციცინო შუბლზე ჩამოფარებულ წითელ მხალს *)
გამხდარ ხელებით გადიწევდა, პირჯვარს გადიწერდა და
თვალეებზე ცრემლები ჩამოჰკორდებოდა.

— ნუ, შექალო, ნუ!... — ემუდარებოდა საოცარ უმწეობით ყარამან და ხელს ასიცხულ ხელზე დაადებდა.

ციცინო ქვედა ტუჩს ჩაიკვნეტდა და მწარედ ჩაფიქრებული იწვა უძრავად.

კოლოები გულის შემალონებლად ზუზუნებდენ.

გარეთ დახავსებული ღამე დამძალიყო და მთვარე
კეთროვანის გასიებულ მუცელივით მოსჩანდა ცაში.

უეცრად ციცინო წამოიწვია, ხელით ყარამანს მხარში წაეტანა და თვალეებში მიაცივდა.

— მე ბონდო მინდა, ბონდო!... — სთქვა მან უცნაურ მუდარით, მხარზე ხელი ჩამოუტყურდა და მკლავში წაეტანა.

ყარამანს თავზარი დაეცა.

მან იგრძნო, რომ ყელში რაღაცა ამოგორდა ქავილით და აღრჩობდა.

აცახცახებულ ხელებით ციცინოს ხელი ჩამოიშორა, ბალიშზე წყნარად მიაწვინა და თმები გაუსწორა.

ციცინო მორჩილ ბავშვივით დანებდა და გაყუჩდა ლოვინში.

— მეითმინე. რამენაირათ პატარაც მეითმინე და ჩამოვა! ახლა ალბათ გზაში იქნება... რამ შეგაშინა შე-

---

*) წითელ მხალს სიცხიან ავადმყოფს ადებენ ხოლმე შუბლის გასაგრილებლად.

ქალო, გული გეიმაგრე!..—სთქვა მან და თვითონვე უკვირდა, სად შესწევდა ამდენი სიმშვიდე ასეთ ლაპარაკისთვის.

ციცინომ ღრმად ამოიოხრა და ხველა აუტყდა.

ახველებდა დიდხანს ბოლოს, როგორც იქნა, ნახველი ამოიღო და მიძიმედ სუნთქავდა.

სიჩუმე.

ქრაქის სინათლეს ფარვანები და კოლოები ეხვეოდნენ და ოთახში იდგა მათი გულისშემაწუხებელი წივილი.

— რა ვქნა აბა, რა?... შენ თითონ მირჩიე!.. ჩემი საშველი რომ არაა, ქე ვხედავ და შვილის ნახვა მაინც მომსწრებოდა. აგი უკანასკნელი დღეები არ გამმწარებოდა, კაი იყო, მარა საშველი რომ არ იქნა!—წამოიძახა მან უსაზღვრო მწუხარებით და დაქანცულმა თავი ბალიშზე მოწყვეტით ჩაჰკიდა.

ყარამანმა თავი ვერ შეიკავა და ათრთოლებული მის ტუჩებს დაეკონა.

ციცინომ სუსტი ხელებით ასწია მისი თავი, თვლებში მადლიერად მიაცივდა და დიდხანს უცქეროდა.

მერე ორი სუნთქვა შეერთდა და ყარამან ჰგრძნობდა როგორ სწვავდა მის ტუჩებს ციცინოს სიკვით ანთებული ტუჩები.

კარგა ხანს იყვნენ ასე, მერე ციცინო მოსწყდა და გულამოვარდნილმა ქმარს შეხედა.

— ყარამან!..—სთქვა ციცინომ და სახეზე აღმური გადაჰკრა, შერცხვა ქმრის სახელის ხსენება, მაგრამ მაინც ამბობდა, და უხაროდა ისე, თითქოს პირველი სიყვარული იღვიძებდა მისდამი.— მე მალე მოვკვდები და ხომ გეყვა-

რები, შენ შემოგველო ციციხო, ხომ?... ოო, რომელიღაც
რავა არ მინდა სიკვდილი, რავა არ მინდა!... არ მინდა
და რა ვქნა, მე უბედურიშვილმა!... წუხელ სიზმარში ვინც-
ხა შავმა კაცმა შავი ნაბადი მომახვია!... მინდოდა მემე-
ცილებია, მარა ვერ მევიძვრე!... არაა ჩემი საშველი, არა
და მომეხმარე!... — დაიკვნესა მან უმწეოდ და ტირილი და-
იწყო.

შორიდან ოდნავ ისმოდა მოთქმა-კივილი.

ჭრიჭინა ჭრიჭინებდა. ღია ფანჯრებიდან სიო
უბერავდა, ქრაქი ირხეოდა და ყარამანს მოეჩვენა, თით-
ქოს ოთახი დატორტმანდა.

იჯდა იგი გაშეშებული და თავს იკავებდა, მაგრამ
მეტი ვერ შესძლო და მამაკაცურად უხერხულად აქვითი-
ნებული გაიჭრა გარეთ.

დაეყრდნო მოაჯირს და დიდხანს სტიროდა.

იქ, უკან ციციხო კვნესოდა.

შორიდან მოთქმა-კივილი ისევ მრისმოდა.

სადღაც ძალლი აყმუფდა გულის შემადონებლად.

ატირდა ძალლი უმიზეზოდ. უბედურება მოვიდა
და თვალეში ჩახედა ყარამანს.

დაიკარგა იმედი გათენებისა.

მთვარე ისევ ოხრამლივით იღვრება.

ილანდება ყველაფერი.

მწიფე კიტრივით დაუქმურებულმა მთვარემ დახაშ-
მა სანაგარდო და კოლოები ბორბოტად ახუზუნდენ.

დაფრინავენ სათუთნი ნაზი ფრთებით და დააქვთ
ნემსივით ნისკარტებით ციების შხამი.

შხამავენ ადამიანს, საქონელს, ხეებს და ყველაფერს,
რასაც დააჯდებიან.

ფარფატობენ მთვარის სხივებზე და მღერაან ციების მწუხარე სიმღერას.

ციებ-ცხელება ყვითელ ლორწოსავით დაიღვარა მიწაზე.

აციებს ყველაფერს.

წელგალუნული, რძეგამშრალი ცალი რქით მიწაზე დარქობილი აკანკალებული ძროხები წვანან ქართაში და თვალთვან მსხვილი, მღუღარე ცრემლები ჩამოსდით.

შეციებული თხმელები ცახცახებენ, ვერ უძლებენ სენს და სკდებიან შუაზე, ლერწამივით იბზარებიან ზეითვან ვიდრე ქვედმდე და ხმებიან.

გულჩათხრობილ ფშიარში დადას ყვითელი მავნე თეთრ სამოსში, ძიგძიგებს, ზმუის და არწყევს პირიდან ციების წალას.

ნარიონაში ჩაწოლილი ჭაობის ლორწით დახავსებული უქმურთა-უქმური მღვრია თვალეზას კუსვით აფრთხობს დალანდულ ღამეს.

და ასე წავიდა ეს ღამე, როცა დილა ისე შორს სჩანდა...

ქარი მისხუთი

მზობელ მიწაზე

გათენდა, როგორც იქნა.

ციცინოს ალიონის ხანს ძლივს ჩაეძინა.

სოფლის გოგო-ბიჭებს ხვადგები უკვე გაერეკათ სა-
ბალახოზე.

ბზე მოზვერივით აიმართა და მწველი ისრები ჩაუ-
შვა სანავარდოშა.

ურთხმელის ბოკნებზე შემდგარი წაბლის ოდა ნა-
ღვლიანად გამოიციკირებოდა.

ოდის ქვეშ წითელი ხავსით დალორწილი მიწა.

ოდის უკან ისლით დახურული ხულა, ბიჯგებზე შე-
მდგარი სასიმიინდე და წაქცეული ურემი.

სამზარეულო სახლზე გასული კვანის ლერწები და
უზარმაზარი კვახები და კვატულები დაკიდებული.

ეზოში ფეხდაბორკილი, ზურგადატყავებული გამ-
ხდარი ცხენი და დინგწაგრძელებული წუწკა ლორის
ხენეშა.

ხულის წინ ჭილოფში შეხვეული შეციებული ბიჭის
ძიგძიგი.

მოახლოვდა გვალვიანი შუადღე.

ყველაფერი გარინდებულია, მიმკვდარებული.

პაპანაქება სკასავით ზუზუნობს და კიჭინობელს
ჭრიჭინი გულს აწუხებს.

გაშეშებულია ყველაფერი და ხურდება ჰაერის სიციხე და მალე სუნთქვაც გაქირდება.

შარაზე დაყრილ ხრეშში გვალვა შაქრის სიტკბო-სავით ლივლივებს.

შუკაში ჩაფენილ წალიკაში წიწილები ქუქუნით შემა-ლულან.

თხილებზე შემჯდარი წყლის ქაჯი წვერებს ივარცხ-ნის და სიტხისაგან გაბრუებული სულს იბრუნებს.

ღელეში იხვები და ბატები ჩაწოლილან და ნისკარტს წყალში აკრიკინებენ.

აორთქლდა ჭაობები და ოშხივარი ასდის გავარვა-ლებულ ჰაერში.

შორიდან ისევ ისე ისმის ვილაცის მოთქმა.

დედალი გულს აღონებს ერთგული კაკანით.

ორპირს მიმავალი კულაშელი ურია თუ გამოჩნდება შარაზე ჯაგლაგი ცხენით.

ხვალ პარასკეობაა და საქონელი მიაქვს სავაჭრო კარავში დასაწყობად.

— აააი, ბუნდლა, ჯაგარი, კვერცხები, ვისა გაქს გასაყიდითი!.. — ჰყვირის იგი და მიჩაქჩაქებს თოხარიკით.

ღამის უძილობით დაქანცული ყარამან გადმოდგა აივანზე.

პირი შხამივით აქვს გამოყოლილი.

ლონივრად გადააფურთხა.

— ლიზიკია!.. ლიზიკია!.. — უძახის იგი მოსამსახურე გოგოს, რომელიც სამზად სახლში ქვის კეცში მკადს აცხობს.

— რას მიბძანებ, ბატონო?.. — ეხმაურება მკლავებ-დაკარწახებული მოახლე, დგება და კარის ზღურბლს მოადგება.

— ერთი ნეშო მომიტანე, შენ გაზდას, ავთმყოფს ბუზები მოუგერო, თვარა თვალები ამოჭამა, ი ნავარმა!..

ლიზიკია მიდის ბოსტანში ნეშოს მოსატეხად ფეხ-შიშველი, ამოვარდნილ თეძოებში ქანაობით.

ფეხის წვივები ზამთარში ცეცხლთან მიფიცხების გამო წითლად აქვს აჭრელებული.

ყარამან, ლიზიკიას მოლოდინში, აიენის რიკულე-ბიან მოაჯირს დაეყრდნო:

— რა ეშველება, ბონდო რომ დროზე არ ჩამოვიდეს?.. ქემაინც სიკვდილამდე მეესწრო...

ჰფიქრობს ყარამან და უეცრად წარმოუდგა, რომ აი, ციციწო მოკვდა, ზარია და ვიში. იგი დარჩა სულ მარტო, მიტოვებული ამდენ ჭირისუფალთა შორის, სულ უცხო და გაუგებარი ისევე, როგორც თვით მცველებული ციციწო, რომელიც რამდენიმე წუთს შემდეგ დაავიწყდებოდა ალაპზე.

ჭირისოფლი დაასხა, შეეშინდა და შუბლზე ხელი გადისვა.

საშველი არაა და ავია!..

ყველგან სიკვდილი და ტრამა.

ციციწო ასეთ მდგომარეობაში.

ბონდო გადაკარგული.

ოჯახი ამოვარდნის გზაზე დამდგარი.

ოდას ყავარი შემოალბა. სამზარეულო სახლი ხელახლა დასახურავია. მოსავალი არ ივარგებს. გადახმა ყველაფერი. ძროხა არ იწველება. ქათამი ჭირმა გაწყვიტა და ორიოდგ დედალი დადის ეზოში. სიმინდს, რაც არის, იმასაც ძალლი შეეჩვია და შეჭამა, ი მამალი გელის შესაჭმელმა!.. ძველი სიმინდი დაპეკლდა, ძალლის მეტი კაცი არ შეჭამს.

ლორებს უღელი ვერ აკავებს და გაოხრდა მოსტეხილი
ხად გამზადებული ყანები.

იქნება ერთი-ორი იჯრა სიმინდი მოტეხილიყო.

ციცინო ხომ არაა საკითხავი!

მთელი ღამე თეთრად გაათენა.

ხან ბოდავდა, ხან ლაპარაკობდა. მერე რანაირად
ლაპარაკობდა!.. გაახმო გულ მანგარა...

აკვიატდა აბეზარი ფიქრები და ხსნა არ არის
მათგან.

შორს ისევ ისმის ვილაცის მოთქმა და გულს ალონებს.

საწყალი კესარია თუ დასტირის შვილის ნაკვდავ
ტანისამოსს.

კრუხი მთელი დღე კრუხუნობს და სწუხს, შეაწუ-
ხა გული.

წიწილების წიაქმა წაიღო ყურთასმენა.

ასე გავიდა შუადღე.

ოდა თონესავით გახურდა.

დადგა საღამო.

ვასაკა აკრუალდა.

ქართაში მოსული ძროხა ზმუის.

ბატები ხმაურობენ და ქათმები ფრთების ფათქუ-
ნით ადიან ტყემალზე დასამუდრებლად.

ქასთან ლიზიკია ნალომარ კარდალს ჰფხეკს.

გაძვალტყავებული ძუ ძალლი გადაყრილ ქერქებს
კბილს უკაპუნებს.

იხვები ირგვლივ კვატკვატებენ.

თვალგაუხეღელი ლეკვები წკმუტუნით მიწაზე და-
ბობლავენ და დედის ძუძუს ეძებენ.

ყანიდან დაბრუნებული გლეხები თუ ჩამოვივლინ
ურმის კრიალით და ორპირის ბოლაზში სამეშაოდ წასუ-
ლი გლეხი თუ ბრუნდება შინ.

წისკვილი ოდნავ რახუნობს. წყალი გაშრა ღელე-
ში და, საცაა ისიც გაჩერდება.

ყარამან იჯდა აივანზე.

სად წავა, როცა ციციხოს დღეები უკვე დათვლი-
ლია!..

ბონდო მაინც ჩამოსულიყო!..

რამდენჯერ გაუგზავნა წიგნი, მაგრამ ალბათ არ
მიუღია.

რა მწუხარებაა ირგვლივ!..

სად წავიდეს ახლა, რით უშველოს გაუბედურე-
ბულ თავს, რით დაიხსნას თავი ამ მწუხარებისაგან!..

უეცრად ცხენის ფეხის ხმა მოესმა.

ყური მუგდო, — შარაზეა.

— ალბათ ინჯილერია, — ორპირს თუ მიდის!..

ფეხის ხმა თანდათან ახლოვდება, აი, ჭიშკარს მოუა-
ხლოვდა და შეჩერდა.

— მაინძელი!.. — იძახის ვილაც.

ყარამან შეკრთა, გულმა რაღაც უაზრა, წამოდგა
და კიბისკენ გაემართა.

— იქნებ ცოლოურიდანაა ვინმე!.. — იფიქრა მან.

ზარმაც მუნიან ძაღლმა მიკნავეებული ყეფით წელი
ძლივს აითრია.

— მაინძელი!.. — დაიძახა ხელახლა ვილაცამ და ხმაში
მოუთმენლობა დაეტყო.

— მობრძანდით!.. — გასძახა ყარამანმა და ჭიშკრისა-
კენ გაემართა.

ლიზიკიამ ქვებს თავი მიანება, თეძოებში, რწივით
ალაგესაქენ წავიდა, ყარამანს გადაასწრო და სტუმარს
რი გაულო.

უცნობი ცხენიდან ჩამოხტა და ლიზიკიას სადავე
გადასცა.

გაჩერდა და იცქირება იქით-აქეთ.

ათვალიერებს ეზოს.

ყარამანიც მიუახლოვდა.

გაჩერდა უცნობის პირისპირ.

დგანან.. თითქოს თვალით ზომავენ ერთიმეორეს.

მასპინძელი სტუმარს და სტუმარი მასპინძელს.

ლიზიკია დვას და გაოცებული უცქერის ორივეს.

— მამა!..—დაიძახა ბონდომ.

— ბონდო!..—დაიძახა ყარამანმა და მამა-შვილი გა-
დაეხვივნენ.

ლიზიკიას სიხარულის ტირილი აუტყდა და კაბის
კალთით იწმენდდა ცრემლებს.

— ლიზიკია!..—ბრძანა ყარამანმა, —ოჯალეშს მოხა-
დე და ვახშამი!..

მამა-შვილნი განშორდენ და გვერდიდან უცქერიან
ერთიმეორეს.

ყარამან აკვირდება შვილს.

— ღმერთო, რაღა გამოცვლილა!..—ფიქრობს იგი.

ბონდო: მაღალი, გამხდარი, ხელ ფეხი, თითქოს ქი-
ნდისთავეებით ჰქონდა მხრებზე მიბნეული, ისე ქანაობდენ.
გრძელი, მოლუნული ცხვირი. დედის ეშხიანი თვალები
და ამ თვალებში რაღაც უაზრო და დამაფიქრებელი. ტუ-
ჩის კუთხეებს, თითქოს ვიღაც ეზიდებოდა. სიარული აჩქა-
რებული, სულწასწრებული.

გრძელი თითები და მამასავით შუბლზე ხელს ისე
მდა ხშირად (მოდგმით თუ გამოჰყვა).

ტუჩები მსხვილი, ვნებიანი და ქვედა ბაგე უსიამო-
ვნოდ გადმოკიდებული.

შემოხედვა ბლუ და უაზრო.

უყურებს ყარამან და იგი რაღაც ბნელსა და გამო-
უცნობს მიუხვდა შვილს, მაგრამ არ იცოდა რას და თი-
თქოს მტრული განწყობილება იგრძნო მისდამი.

ბონდომ რაღაც ბნელი მოითანა, მას რაღაც საშინელი
მოჰყვა თან.

ეს იგრძნო ყარამანმა.

ციცინო კინალამ შეიშალა.

ჰკოცნიდა, ეფერებოდა, ეხუტებოდა. ბოდავდა რა-
ღაც უაზროს დედური გრძნობით ატიტინებული.

— შენ შემოგველე, ბონდო, შენ გენაცვალე!.. მაკო-
ცე, შენი ჭირი შეეყარა შენ დედას!.. ჩემო ხვითო, ჩემო
ოქროს კაკალო ბიჭო, ასე უნდა დედას მიტოვება?.. ნანა, შენ
შემოგველე!..—ტიტინებუა ციცინო.

ყარამანმა ვერ გაუძლო ამ ამბავს და გულაჩუყებუ-
ლი გარეთ გავიდა.

ციცინო ხან იცინოდა, ხან სტიროდა და გადირია
ქალი სიხარულით.

— გიკვდები, შვილო, გიკვდები და შენ უნდა დამა-
ყარო მიწა, შენ შემოგველო დედაშენი!.. შენი ჭირი წე-
ილო დედაშენმა!..

ბონდოს გული ამოუჯდა და ტირილი დაიწყო:

— დედა, შენ გენაცვალე!.. ჩემო დედია, ჩემო დე-
დია!..—იძახდა იგი და ეხვეოდა დედას, ეალერსებოდა
და მან იგრძნო რომ ციცინო უეცრად რაღაცნაირად

გარინდდა და ფერდაკარგული მკლავზე უძრავად გადაეკიდა.

— დედა!.. დედა!.. — დაიძახა შეშინებულმა ბონდომ.

ციცინომ მიბნედილი თვალები გაახილა, შეიღს მოსიყვარულედ ოდნავ გაუღიმა, მერე აკანკალდა, აკანკალდა და ამღულრებული ბალიშებში ჩაეშხო.

ბონდომ იგრძნო რომ იგი დიდხანს ვერ იცოცხლებდა და გაშეშებული იდგა ერთ ადგილას.

შემოვარდა ყარამან, აყვავებდა, ეფერებოდა ციცინოს განებივრებულ ბავშვივით.

უეცრად მას ხველება დააწყებინა, წასკდა სისხლი და გაავსო თითბრის ტაშტი.

ძლივს მოუწყვიტეს მარილიანი წყლით.

მერე მთლად დაოსებული მიაწვინეს ბალიშზე და ციცინოს მიეძინა მისუსტებულს პირზე ღიმილით.

ყარამან და ბონდო ფეხაკრეფით გამოვიდნენ დარბაზში.

ბონდომ დაიარა ყველა ოთახები, სალაროში და საქვეშაგებოშიც შეიხედა, ილიმებოდა უცნაურად, უხაროდა. აივანზე გავიდნენ.

დასხდნენ.

ჩამოვარდა ახირებული სიჩუმე.

ბაასი ვერ გაიბა.

ბონდო იჯდა და ფიქრობდა თავის წარსულ დღეებზე: ბავშობა გატარებული აქ, მერე ტფილისში.

უთვისტომობა, სიმარტოვე და დარდი სიხარულზე. მას არ უგრძნვია სითბო სულში. იყო მარტო თავის თავთან და ეშინოდა სხვების. მის სულში ბნელოდა, — სხვისი დახურული იყო.

მერე წავიდა პეტერბურგში და იქ მთლად გაიყონა. ერთხელ ჩამოიხედა მის თვალებში სიხარულმა, მაგრამ ისიც ჩაჰქრა.

ფრეილინა... M-Ile ჭიჭი...

მერე... სიბნელე...

ვერ გასძლო...

ფრეილინა გაფრინდა თეთრ ოცნებასავით.

M-Ile ჭიჭი კი მეტად მხურვალე იყო და გაუმაძიარი.

ვერ გაუძლო და გამოიქცა დედასთან, და აი დედა სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებს ითვლის...

მოვიდა ლიზიკია: ბატონი და ბატონიშვილი ვახშამზე მიიწვია.

ბონდო ლიზიკიას ხმის გაგონებაზე შეკრთა. ერთ ადგილას დაფაცურდა, წამოდგა და ისევ დაჯდა, რატომღაც ამოიოხრა და შუბლზე, სწორედ ისე, როგორც ეს მამამისმა იცოდა, ხელი გადისვა.

ყარამანს მოეჩვენა, თითქოს ბონდომ მას გასცინა, ისე ნაცნობი და ნათესაური იყო ეს ხელის გადასმა და უსიამოვნებასთან ერთად რაღაც მტრული გრძობაც დაებადა შვილისადმი (ეს მეორედ). მერე ხელი ჩაიქნია და შვილს მიმართა:

— რა იყო, შვილო?

— არაფერი, მამაჩემო, არაფერი!.. — სთქვა მან ნაღვლიანად; წამოდგა, გულზე ხელები დაიკრიფა და აივანზე გაიარა.

ხის ბაყაყები ნაზად კრუალობდენ.

სადღაც ტურა აკივდა, მას მეორე გამოეხმაურა, მეორეს მესამე და გაჩნდა ლამეში საზარელი კივილი, მათ ძაღლები აჰყვა და რამდენიმე ხნით დაყრუვდა ყველაფერი.

ბონდო გაჩერდა, მოაჯირს გადაეყრდნო და გასცქე-
როდა ღამეს: რიონის ქაობებიდან რძის ორთქლივით ადგა
ნისლი, დაადგა სიმინდის ყანებს და სოფლისაკენ წამო-
ვიდა.

შორს კიდევ ისმოდა ვილაცის მოთქმა.

ბონდომ ყური მიუგდო და იდგა ისე დაღონებული.

— ისევ ისეა... ყველაფერი... ისევ ისე... — ჩურჩულო-
ბდა ბონდო.

ყარამან მიუახლოვდა და მხარზე ხელი დაადო.

— წამოდი, შვილო, ვახშამი ჭამე, მოისვენე!.. და-
ლალული ხარ!.. — უთხრა ყარამანმა, მაგრამ ბონდომ მამის
ხელისაგან თავი გაინთავისუფლა და ისევ სიარული დაი-
წყო. დადიოდა აივანზე იქით აქეთ. ზურგზე ხელები დაე-
წყო და წარბშეკრული ფიქრობდა რალაცას.

ყურები უცნაურად წიოდენ.

ყარამან გაკვირვებული უცქეროდა შვილს. კარგა ხანს
იყო ასე ჩამოვარდნილი უხერხულობა. მერე ბონდო შე-
ჩერდა, ტუჩზე თითი მიიღო და წყნარად სთქვა:

— გესმის, მამაჩემო, ვილაცა მოსთქვამს...

— რა უყოთ, შვილო, მერე!.. აქანა სულ ასეა!.. აბა
ჩვენ თავი უნდა მოგვეკლა აქამდის! — მიუგო ყარამანმა
გაადვილებით, მაგრამ მიხვდა რომ მწუხარება კარგად ვერ
დამალა, ბონდომ იგრძნო ეს, მაგრამ ხმა არ ამოუღია, იდგა
ისე. მერე ამოიოხრა და დაიწყო:

— ჰო და ამან აადულა ჩემი სული, მამაჩემო!.. ამ
მოთქმამ მომსპო მე და გამანადგურა, წელში გამწყვიტა!..
იქ, პეტერბურგშიც არ დაწყნარდა იგი და ხშირად მეს-
მოდა ღამეებში ეს გულის ამადულებელი მოთქმა!.. რა
ვქნათ, მამაჩემო, რა ვქნათ!.. — წამოიძახა ბონდომ და ან-
თებული თვალები მამას მიაპყრო.

— შვილო, მერე მაგიზა იკლავ თავს?.. წამოდი, ვა-
ხშამი გაგიცივდება, ნამგზავრი ხარ და მოსვენება გჭირია!..
გაანებე მაგაზე ფიქრს თავი!.. ხომ გაგიგონია: ქვეყნის
დარდი ბუმ იდარდა და თავი გოუსივდაო!..—სთქვა ყა-
რამანმა ნაძალადევი გაადვილებით.

ბონდომ იგრძნო ეს ყალბი გაადვილება და გულში
რალაცამ გველივით უკბინა.

— არ მინდა, მამაჩემო, არ მშია!..—მიუგო მან და
მერე განაგრძო:—მითხარ, მამაჩემო, გულზე ხელი დაიდე
და ისე მითხარი, ხომ სტყუი, ხომ!.. მე ვიცი, მამაჩემო,
კარგად ვიცი, რომ ბუს გარდა შენც დარდობ, მაგრამ
გინდა მე მომატყუო!..

ყარამანმა თავი უხერხულად იგრძნო და გაჩუმდა.

— მამაჩემო!.. მამაჩემო!..—დაიძახა უეცრად ბონდომ
ისე, თითქოს რალაც დიდი მოაგონდაო.

— რა იყო, შვილო?

ბონდო იდგა, ტუჩები უკანკალებდა და დიდხანს
ვერ დაიწყო, მერე, როგორც იქნა, შიშით დაკაკლულ თვა-
ლებით მამას თვალეში ჩახედა და გველივით შემპარავად
შეეკითხა:

— დედა რომ მოკედეს, რა ვქნათ მაშინ?..—სთქვა
მან და უეცრად გულში მოსკდა რალაც ბალღამივით და
ატირებული აივნის მოაჯირს დაეყრდნო.

ყარამან იდგა გაშტერებული და ფიქრობდა, ნერე,
თითქოს ახლა მიხვდა მთელი სისრულით ამ სიტყვების
მნიშვნელობასო, გულში ხელი იტაცა, ოდნავ დაიკენესა და
აივნის სვეტს მიეყუდა.

— ციციხო!.. ციციხო!..—არ ამბობდა იგი,—ფიქ-
რობდა და მომავალი უბედურება რომ არ ენახა, თავზე

ხელები წაიფარა, იქვე ტახტზე პირქვე დაემხო და მხრებმა კანკალი დაიწყეს.

კარგა ხანს იყო ასე...

ბონდო უცქეროდა მამას, მერე ნელი ნაბიჯით მიუახლოვდა, მხარზე ხელი დაადო და სთქვა:

— მამა!..

ყარამანმა თავი აიღო, შეხედა შვილს და გარინდდა. დიდხანს უცქეროდენ მაშაშვილი ერთი მეორეს.

ბონდომ სცადა სიჩუმას დარღვევა.

— მამაჩემო!.. — სთქვა მან ისევ ისე, მაგრამ ყარამანმა გააწყვეტინა, ტუჩებზე საოცარი იღუმალეებით თითი მიიღო და ოდნავ გასაგონად მიუგო:

— სსუუ!..

ბონდო ადგა, მამას მხარზე აკოცა.

— ძილი ნებისა, მამა! — სთქვა მან და თავის ოთახში შევიდა.

ცოტა ხანს შემდეგ ყველას ეძინა.

არ ეძინა მხოლოდ ყარამანს.

იგი აივანზე იჯდა და ლამეს სდარაჯობდა...

პარი მემკვსე

პარასკეობა

მეორე დღეს ბონდო გვიან ადგა.

პირი დაიბანა თუ არა, მაშინვე დედასთან გაჩნდა. ეფერებოდა დედას, თმებს უსწორებდა, ჰკოცნიდა. ციციწო მთლად მიიბნინდა შვილის ალერსიან ხელებ

ქვეშ

— ნანა, შენ შემოგეგლო შენი დასამიწებელი დე-
დია!.. — ამბობდა იგი ოდნავ გასაგონად. — რამხელა გაზდი-
ლხარ, შვილო, ჩემო ოქროს კაკალო ბიჭო, გეიარე, შვილო,
ერთი, გეიარე, მინდა შეგხედო!

ბონდო დადიოდა ოთახში, ელიმებოდა თავის თავზე
და ციციწო ვერ ძლებოდა შვილის ცქერიით.

მერე ბონდო მოსწყდა ადგილს, ლოგინთან ჩაიჩოქა და
დაეკონა დედას. დიდხანს იყო იგი მის მკერდში ჩახუტე-
ბული.

— ჩემო დედია, ჩემო ტკბილო დედია!.. შენთან ვარ,
შენთან!.. — ტიტინებდა ბონდო, გულს უღელავდა დედას
და დამკვანარ ძუძუებს უკოცნიდა.

ლიზიკია იქვე ბუხარს მიყრდნობოდა და გულაჩუყე-
ბული სტიროდა.

შემოვიდა ყარამან დინჯად, ღამის უძილობით თვა-
ლებ ამოლურჯებული, შეხედა დედა-შვილის ალერსს, მა-
საც გული აუჩუყდა, ერთ წუთს დაიბნა და ჩოხის ნაოქის

სწორება დაიწყო. მერე, როცა დამშვიდდა, წელში გაიშალა
თა, ბონდოს მიუახლოვდა და მხარზე ხელი დაადო.

— შვილო!.. — სთქვა მან, — დღეს პარასკეობაა, ხომ
არ გეიარ. პატარა საქმეც მაქვს!..

ბონდო წუთით ჩაფიქრდა, დედას შეხედა და უე-
ცრად დათანხმდა.

დიდიხანია არ ყოფილა აქეთ და გავლა უნდოდა.

როცა ის აქედან წაიყვანეს, ბავში იყო, ახლა ის
მოწიფული ვაჟკაცი დაბრუნდა უკან.

ციცინომ ლიზიკიას მისი ხელით მოქსოვილი ახალი
შინდისფერი ჩოხა-ახალუხი, ყარამანდული ხვანჯრიანი შა-
რვალი, საცვეთები და ასირმული თივთიკის ყაბალახი
გამოატანინა.

ბონდოს უხაროდა დედის ნახელავი. ჩაიცვა, გვერ-
დზე ვერცხლით მოსევადებული მამა-პაპური ხმალი გადი-
კიდა. შუბლზე ხელი გადისვა, გრძელი სამაჯურები გადი-
კეცა და ოთახში თავმომწონედ გაიარა.

ციცინო უყურებდა შვილს და ვერ ძღებოდა მისი
ცქერით. არ მოსწონდა, რომ რუსული წესით ბაკები მო-
ეშვა, მაგრამ არაფერი უთხრა.

მერე მამა-შვილმა საჩქაროდ ისაუბმეს და გზას გა-
ულდგნ.

მიდიოდენ ისინი ჩრდილებ ქვეშ ლელის პირად და
ტირიფების ლორთქო შტოები ეალერსებოდენ მათ თმებს.

შეხვედრილი ხალხი მდაბალ სალამს აძლევდა, ცხე-
ნოსნები ცხენიდან ხტებოდენ და ისე ესალმებოდენ, მეტ-
რამეები ურემს გზის პირად აყენებდენ და გზას უთმო-
ბდენ.

მიდიოდენ ისინი ნელა.

ეზოებში მოსჩანდა ლობეზე გადაკიდებული ხამის ნიფხავ-პერანგი, ყვითელი სუნელი და გარეცხილი ყაჭი გასაშრობად.

ბონდო ყველაფერს ყურადღებით ათვალთვლებდა და მის გონებაში დგებოდა დავიწყებული საყანეები, ფშია-რები და ჭალები.

— ეს საყანე როდის გაჭრეს, ბაბა?.. — ეკითხება ყოველ ახალ საყანეზე და ყარამან უპასუხებს მოკლედ.

თუ უკანიდან ვინმე მგზავრი წამოეწეოდა, სთხოვდა:

— შეიძლება, ჩემო ბატონო, პატარა მეჩქარება!..

— მიპრძანდი, ბატონო!.. — უთმობდა გზას ყარამან და წამოწყული მგზავრი მიჩაქჩაქებდა მათ წინ, მიიჩქაროდა ბაზარში და ბონდო უცქეროდა წინ გადასწრებულ მგზავრის ცხენის გავას, კუდს და ზურგზე გადავარდნილ ყაბალახს.

ასე მითოხარიკობდენ ისინი შარაზე.

ბურულიან სახლებში ბოლი ამოდის და ფშალაზე ასხმული თუთუნის, ნიორის და წითელი პილპილი ჰკიდია სხვენზე გასაშრობად.

ორპირს მიუახლოვდენ, მოსახლეობა გახშირდა და დაიწყო სკაპცების ეზოები. რუსული ქოხები, ეზოები ბალებით.

ენკენისთვის ცხელი მზე აჭერს და ადუღებს ყველაფერს.

რიონი წყნარად მიდუღუნებს და ნაზად ირხევიან წყლის ზედაპირზე კვატულებზე და ფელოზზე ზუთხის დასაჭერად ჩაკიდებული ანკესები.

ცოტა მოშორებით ცენიწყალი ეხუტება რიონს და წყნარი დუღუნით მიედინება სირიაჩქონით ფოთში.

აუარებელი ხალხი აწყდება პარასკეობას. ბორონი გატენილია ხალხით.

მოდინ ურმებით, ნავებით, ფეხით.

მოდინ პირახვეული დედაკაცები ყვერულებით, ბატებით, კვერცხებით.

არის ჟღივილი და ყიჟინა ბაზარში.

ჰყიდინა მჟავე კიტრს, ყაჭს, წინდებს.

მოტანილია ყურძენი მრავალი ჯიშის: ჩხავერი, ალადასტური, ათინური, პუმპულა, ყურწითელა...

საჯავახოდან გამოდინა გურულები, მოაქვთ ქვის კეცები, ახალ დაღობილი კალათები, გოდრები, გიდელი, თავსაბანი მიწა...

გორიცებით ხილი, გობებით ფელამუში, ქოთნებით მძალე და გუდებით წყავის ღვინო.

იმერლებს: შეშა ანჯელიდან, ფიცრები, ბზე, თივა, სიმინდი, ხის ჯამები, კათხები, გობები.

ქუთაისიდან: ჩალვადრები.

ტფილისიდან: ქართლ-კახელი მეურმეები და სპარსეთიდან წამოსული აქლემები, დატვირთული ბამბით, ქიშიშით, ინდის ხურმით, მატყლით, ნოხებით..

სამეგრელოდან: ხვადგები, ნაბდები, ქეჩა, თუთუნა, ყაჭი.

ცხაკუნაა მიხალეშვილი ბარჯგებს ტვირთავს და საქონელს გზაენის სტამბოლში.

არის ფაცა-ფუცი, ყიჟინა, დედაკაცების ჟრიაშული, ვაჭრობა და ურიის რჯულის ფიცი.

მოდინ სასიძო ბიჭები ქალის გადასანახულებლად. მაქანკლები ფუსფუსობენ.

ხის ქოშებზე შემდგარი ქალიშვილები თვალებს ნაბავენ და ტანს მიაარხევენ.

სკაპცებს გამოუტანიათ გამზადებული კარები, თან ჯრები, წისქვილის მოწყობილობა, თაფლი, „კისლი შჩი“ და ისინიც ჩაბმულან საერთო ფერხულში.

ბანძელებს მოუყვანიათ დაღმეცვლილი ნაპარავი ცხენები, ხარები და ჩალის ფასად ჰყიდიან.

მათი მეთაური მოხუცი, მაგრამ ჯერ კიდევ ჭარმაგი ტაია ჩიქოვანი დაფაცურობს ყველაზე უფრო. ჯავრობს დალაღებზე, მუშტარს ეჩხუბება, ოხრის ფასად უნდათ ყველაფერი.

ტაიას ჩქარა უნდა გაათავოს ეს სახიუათო ვაჭრობა და მერე სახლში გაუდგეს.

ნეხვის, ტარანის და გამხმარი ფარგის სუნი ამძიმებს ჰაერს.

ხარაზები საცვეთებს ჰკერავენ.

მეფურნეები კრენდელებს და თეთრ პურს ჰყიდიან, მეგრელი ბიჭები ყიდულობენ პურს და მჭადზე აჭმევენ. ორპირში სდულს სიცოცხლე.

პატარა გემები ქშინავენ.

ღუქნებში მოქეიფენი შეყრილან და ხრინწიანი მრავალ-ჟამიერი ისმის.

ღუქნის სვეტებზე მიბმული მოსართავმოშვებული ცხენები ჭიხვინობენ და ერთიმეორეს ჰკბენენ.

ურიების ყვირილი აყრუებს ყველაფერს.

გატენილია მათი საქონლით ორპირის სავაჭრო კარები.

ჰყიდიან ფართალს, ფოლაქებს, ფერ-უმარულს, გუნდა-ლახუსტაკს, ალიყურებს, კაკილებს.

წამლებს: საყმაწვილოსას, უშვილობისას, შაკიკისას, უემურისას, ავი თვალისას...

ყარამან და ბონდოც აქ არიან.
ივაჭრეს.

უკვე შეგვიანდა და გვალვამ დახუთა ჰაერი.

მზე ცეცხლის კრუხივით გაიფოფრა ორპირზე და გახურდა ყველაფერი.

ცხენებისა და აქლემების აორთქლილი შარდი ახრჩობს მათ.

დაიქანცენ და სიმშილიც იგრძნეს.

შევიდენ სადილის საქმელაჟ დუქანში.

ჯერ არც დამსხდარიყვნენ, რომ მოესმათ:

— აა, ბატონ ყარამანს ვახლავართ!. მობრძანდით, ბატონო, გვეწვიეთ!..

ყარამანმა მოიხედა და ხედავს, — აპოლონია, ადგილობრივი აზნაურიშვილი, ასეთი გავრცელებული შაირი რომ მოიგონა:

„აგერ მოდის ერთი ქალი,

„კვერცხი მოაქ კალათშიო.

„წინამ რუსი შეეგება:

„ — პაჩომ კვერცხი ფარაშიო?

„ — დავჯდეთ და ვიანგარიშოთ,

„არ შეგიყვან ზარალშიო.

„დაჯდენ და იანგარიშენ, —

„რუსმა ნახა ბარკალშიო,

„ოკამინის ტალახშიო“ *)

*) ეს ლექსი იმდროინდელი მეტად გავრცელებული ლექსაა. ის ყველამ იცოდა ორპირში. ოკამინე პატარა ადგილი იყო ორპირში შესავალ გზაზე, სადაც გაუვალი ტალახები იყო მუდამ.

აპოლონი დაჟინებით ეპატიებოდა.

— მობრძანდით, ჩემო ბატონო, გვიკადრებთ ბრუნდა იგი უცნობ ბონდოს მოწიწებით.

ყარამან მადლობას უხდის, მაგრამ თავაზიანმა უარმა არ გასჭრა და ემორჩილება.

შვილი მასპინძლებს გააცნო.

აპოლონი კინალამ შეიშალა ბონდოს ნახვაზე.

სამჯერ ზედიზედ გადაკოცნა და კითხვა მოკითხვისა და მობოდიშების შემდეგ დასხდენ, როგორც იქნა.

თითქმის ყველა მთვრალია, მხოლოდ ერთად-ერთი სკაპეცი არის ყხიზლად.

მას „კისლი შჩი“ უდგას წინ.

დაიწყო სადღეგრძელოები შემოსწრებულის.

ბონდო სკაპეცის გვერდით ზის.

ღვინო დალია.

სჭამს საცივსა და ღომს.

მრავალ-ჟამიერი სჭექეს მასპინძლებმა.

მედუქნე დარბის და ფაცურობს.

ხან ღვინო მოაქვს, ხან საცივი, ხან ხარჩო.

— რაგაა, ბატონო, ა?.. მალე რაცხარკინიგზაა გვექნება და არ მგონია კაი დღე დაგვაყენოს!..

— სწორეთ რომ ვითხრა, ბატონო, ვერ გამიგია მამბავი, ცხენი შით არ ემბება და კამბეჩი, რაფერ უნდა გვიაროს, არ მესმის!..

— რაცხაა ჩემო ბატონიშვილო, კაი ნაქნარი არაა!.. რაცხა ეშმაკოულის სუნი უდის მაგ ამბავს!..— დაუმატა გურიიდან ცხენის საყიდლად ჩამოსულმა თავადმა მაჭუტაძემ.

ბონდო ჩუმად არის

არ ერევა მუსაიფში.

ლაპარაკობდენ ისინი ამ მთისას, იმ მთისას.

ლაპარაკობდენ სუჯუნელ ურია ცხაკუნია მიხალე-შვილზე, — როგორ გამდიდრდა იგი.

აპოლონს რაღაც ეყიდა სკაპეცისაგან და ახლა „მა-ყარიხს“ შეექცეოდენ.

სკაპეცი იჯდა მოკუნტული, დამფრთხალი, ბაასში არ ერეოდა.

ეტყობოდა, თავის კანში ვერ გრძნობდა თავს.

ბონდოს მოსვლაზე მთლად დაიბნა, ჩაიფუფქა.

ბონდო თვალ-ყურს ადევნებდა მას და თან ღვანოს შეექცეოდა.

უნდა გააბას სკაპეცთან მუსაიფი, მაგრამ ვერ ახერხებს.

ბოლოს, როგორც იქნა, ჩამოაგდო სიტყვა რუსეთზე და სკაპეცი შეეცრაღ დაფაცურდა თავის ადგილზე, ცმუტვა დაიწყო, მოიხედა და ბონდომ შენიშნა, რომ მის მიბჟუტულ თვალებში რაღაც ცეცხლი დაინთო.

მას უხარია მოსკოვზე ლაპარაკი.

იგი თვითონ იქიდან არის.

მის წინ ნათლად გამოიხატა: კიტაჟ-გოროდი, კრემლი, ტალკუჩკა, ორმოცთა-ორმოცი.

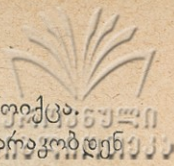
აიდგა სკაპეცმა ენა და გაიბა ხელჩართული ბაასი.

აზნაურებს რუსხემწიფის ამბავი აინტერესებდათ.

ბონდო ელაპარაკებოდა სკაპეცს ხან რუსულად, ხან ქართულად.

ყარამანს თავი მოსწონდა შვილის რუსულით.

სკაპეცი საცოდავით ამტვრევდა ქართულს და ყარამანს უნებლიედ ეღიმებოდა, დანარჩენები ხმამაღლა ხარხარებდენ.

მეზობელ სუფრების ყურადღებაც აქეთ მთქცა.
სკაპცები თავის რწმენაზე იშვიათად ლაპარაკობდნენ
და ეს საინტერესო იყო.

ბონდოს ღვინო კარგათ ჰქონდა მოკიდებული.
თვალეები ულიცლიცებდა და ტვინი უჭრუოდა.

ყარამანს ცოტათი ესმოდა რუსული, ტფილისში ეს-
წავლა, და, როგორც შეეძლო, უთარგმნიდა მეინახეთ.

ლაპარაკობდა სკაპეცი ნაღვლიანად დედა-რუსეთზე,
დედა-მოსკოვზე.

გაიტაცა იგი სამშობლოს ამბებმა, უჩვეულოდ მო-
ცოცხლდა და სასაცილოდ ასავესავებდა ხელებს.

თვალეებ მიბჟუტული, ქოსა, დაპრანჭულ სახით.

— ეჰ, ჩემო რუსეთო, ჩემო დედავ მშობელო!.. — ამო-
იკენესა მან და თავი ჩაჰკიდა.

— ჩვენ გადმოგვასახლეს კავკასიაში ჭეშმარიტ რწმენ-
ისათვის!.. — ამბობდა იგი აყბედებული, — მაგრამ ჩვენ მაინც
ერთგული ვართ ჩვენი რწმენისა!.. ჩვენ გვძულს ხორცი,
იგი მძორია ხრწნილებისათვის გაჩენილი, არ გვწამს თეს-
ლი!.. ჩვენი სული ჩვენ მაცხოვართან მიილტვის!.. დიდება
კონდრატი ქრისტე-მაცხოვარს!.. — დაიძახა მან სასოებით
და ხელეები ცაში აღაპყრო.

— სხეული ამძიმებს სულს!.. ხელს გვიშლის, რომ
უზენაესს ვეზიაროთ და ჩვენ უარი უთხარით მას!.. ჩვენ არ
გვინდა მიწა, გვძულს იგი!.. მიწა ცოდვილია და ცდუნე-
ბით დატვირთული, მანკიერებით აღსავსე და ჩვენ მოვი-
ცილეთ იგი, შევიბერტყეთ!.. ჩვენი სასუფეველი უმწიკვლო
ზეცაშია!.. განა იმისთვის არ ეწამა წმ. კონდრატი სელი-
ვანოვი!.. ჩვენ გვწვავდნენ, ჩვენ გვგვემავდნენ, გვდაღვდნენ,
გვაგდებდნენ ნაობახში, მაგრამ ვერ გაგვტეხეს რწმენით

და სულით ძლიერნი!.. ეს ძალა ჩვენმა ქრისტემ მოგვანიჭა დიდება მის სახელსა და უკვდავება!.. განა იგი არ იყო ურწმუნოთა მიერ რომ ეწამა?.. სამი დღე და ღამე ხაროში იწვა, ათი დღე და ღამე პურის ყანაში იმალებოდა, თორმეტი დღე და ღამე საბძელში ღორის სალაფავ გეჯის ქვეშ ეგდო მისი წამებული წმინდა სხეული და განგებამ იგი მაინც უვნებლად მიიყვანა ქალაქ ტულამდე!..

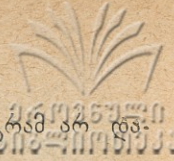
სკაპეცი გაიტაცა ამბავმა და შეუშინებლად რუსულზე გადავიდა:

— Вся наша надежда на его пришествие для новаго царствія; его страды претерпенные им для спасения душ его милых детушек. Не сам ли батюшко говорит: „а прислал меня сам отец и матушка Акулина Ивановна— великая мильйонщица. Прикащчицы у ней были по всей вселенной, торговали да уж жили, не горевали, а только грех из себя выгоняли и на крест свой люди отдавали в руки иудеям“...— ლაპარაკობდა სკაპეცი არაწმინდას და ყველა ყურს უგდებდა განაბული.

დაყრუვდა ყველაფერი და სკაპეცის სიტყვები გამხმარ ნაყოფებივით სცვივოდა ორპირის სამიკიტნოში. მოქეიფენი თავს იქნევდენ და ყურს უგდებდენ. მერე მოსწყინდათ, არ ესმოდათ ამ საპყრად დაცემულ სკაპეცის ბოლღვა. მათ უბრალოდ სწამდათ ღმერთი. დადიოდენ ეკლესიაში, ლოცულობდენ და სანთელს უნთებდენ ხატებს, დანარჩენის გამოძიებაში ისინი არ შედიოდენ და არც ეკითხებოდათ.

აპოლონმა ვერ მოითმინა და შეუტია სკაპეცს:

— კაი აწი, რუსო, გეყოფა, რას პრონტავ, თუ იცი!.. აბა, ყმაწვილებო, ეს ღმერთმა გოუმარჯოს..— მას უნდო-

და რუსხემწიფის სადღეგრძელო დაელია, მაგრამ არ დასცალდა

გარეთ უცნაური ბლავილი მოისმა.

სტუმრები შეკრთენ და მათი ყურადღება ქუჩისკენ მიიქცა.

ბონდოს შეაჟრჟოლა ამ ბლავილზე და იჯდა გაშეშებული.

ყველა გაფაციცებით იცქირება გარეთ და ხედავენ ქუჩაში მოდის მთლად შიშველი გუჯუ ლაბახუა. ატყდა ხარხარი: დატვირთული იყო ის თავით ფეხამდე ჯოხებით, ბელტებით, ჩაჩიებით, ქვებით და ბლავის შემზარავად.

მისი მკერდი გოდორივით არის დაწნული და მოდის აღერებული.

ქალები წივილით გარბიან, თვალებზე ხელს იფარებენ და ფარდულებს უკან ამომალულნი ნატრობენ მის ღონიერ მკლავებს.

ხალხი ხარხარით ეხვევა.

— ვოუ, გუჯუ!.. გუჯუ ლაბახუა!.. — ეძახიან აქეთ-იქიდან.

გუჯუ დგას ანთებული, კბილებდაღრქენილი და ფშვინავს კურატი მოზვერივით.

ბონდო წამოდგა.

შუბლზე ხელი გადისვა, თმები უკან გადიყარა და ნელი ნაბიჯით მიუახლოვდა.

მივიდა სულ ახლო და თვალებში ჩახედა.

ხალხი გარინდდა.

გუჯუ იდგა გახედნილ მოზვერივით მორჩილი ბონდოს წინ.

კარგა ხანს უცქეროდა ბონდო გუჯუ ლაბახუს შვილს. შლილ თვალებში, მერე შემოტრიალდა და ხალხმა დაინახა რომ მას მიწის ფერი ედო.

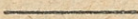
მივიდა მამასთან და წყნარად სთქვა:

— წავიდეთ, მამაჩემო!..

მოუყვანეს ცხენები და შესხდნ.

ბონდომ წასვლის წინ ერთი კიდევ მოიხედა, შეხედა გუჯუს, შეხედა სკაპეცს, ცხენს ქუსლი ჰკრა და არავის არ გამომშვიდობებია, ისე გაუდგა გზას.

კარგა ხანს ესმოდათ ბონდოს და ყარამანს გუჯუს ბლავილი, მაგრამ ბოლოს ისიც მიწყდა...

ქარი მუხილა

დაღლილი სისხლი

ყარამან გაოცებული იყო ბონდოს სუქციელით.
ფიქრობდა და ვერ მიმხვდარყო რა ამოიკითხა მან
გუჯუს თვალებში.

ცხენებს ოჯლი დაასხა და მიირწოდენ ნელა.
რამდენიმეჯერ გადახედა შვილს... უნდოდა გამოლა-
პარაკებოდა...

ერთ ეზოსთან მოსახლის ძაღლი მოასკდა ლობეს და
ჰყეფდა გაკაპასებული.

ბონდო გამოერკვა. შეხედა მამას, გაულიმა საცოდა-
ვად და ისევ წავიდა ფიქრებში.

ხმა არ ამოულიათ ისე მივიდნენ სახლში.

ბონდომ შემოგებებულ ლიზიკიას სადავე გადასცა
და თავის ოთახისაკენ გაეშურა.

ნაშუადღევს მთელ ოდას ეძინა.

შარაზე ისმოდა პარასკეობიდან დაბრუნებულ ხალხის
ყაყანი.

მოდლიოდნენ ნაფაქრით.

ზოგს ქოთნები მოჰქონდა, ზოგს ახლად მოპირუ-
ლი თოხი, ზოგს ბუბლიკები და ჩითი.

ქალებს აკარწახებული კაბა წელში აეკრათ, მო-
დლიოდნენ ფეხშიშველი და წულები, გზაში რომ არ გაცვე-
თილიყო, ხელით მოჰქონდათ.

ყარამანმა ლიზიკიას ჭილოფი ეზოში ნიგვზის ქვეშ
გააშლევინა, ცოტა ღვინოსაც ჰგრძნობდა თავში და მიე-
ძინა.

მზე უკვე გადახრილი იყო, როცა ბონდო ოთახიდან
გამოვიდა.

პირი დაიბანა და დიდხანს უყურებდა, როგორ სწვე-
ლიდა ლიზიკია ფეხებგაბიძგულ ძროხას.

რძე ძუნწად წკრიალებდა ქოთანში და მარგილზე
მიბმულ ხბოს სული მისდიოდა.

ძროხა რძეს იპარავდა და ლიზიკია მუშტს სცემდა
ცურში, რომ დამალული რძე გამოედინა.

ბონდო ეფერებოდა, ჰკოცნიდა ხბოს გონიერ თვა-
ლებში.

მერე თავი მიანება და დედასთან წავიდა.

მუსაიფობდა დედა-შვილი ტკბილად და ისე დაალამ-
დათ რომ არაფერი გაუგიათ.

ციცინოს მიეძინა.

ყარამან და ბონდო გავიდენ აივანზე.

აივნის წინ დარგული მაგნოლიები და გორტენზიე
ბი ჰაერს აბრუებდენ და ალვის ხეებს წვერი ზეცაში
მიებჯინათ.

ყარამან უცქეროდა შვილს და კრიალოსანს სთვლიდა.

უნდოდა ლაპარაკი, მაგრამ ვერ ახერხებდა. მერე
ყალიონს აბედი მისცა და გააბოლა.

ბონდოს აბედის სუნი ძლიერ უყვარდა და ღრმად
ისუნთქავდა აბედიან ჰაერს.

ისხუნ და უცქეროდენ ღამეს, სანამ ლიზიკიამ ვახ-
შამზე არ მიიწვია.

შევიდენ დარბაზში და დასხდენ ვახშმად. დასხეს
ღვინო და სვამდენ. ბონდოს იამა ტყემალში ჩაწყო ბილი
შემწვარი ქათამი. რამდენი ხანია არ უჭამია!..

კოლოები აპუტუნდენ ჭრაქის ირგვლივ.

ბონდომ რამდენიმე კათხა ღვინო ზედიზედ დასცა-
ლა და უცნაურად გაიღიმა. გულს რაღაც მოეშვა, ხალვა-
თობას გრძნობდა და მომხიარულდა.

ყარამან აკვირდებოდა შვილს და ბონდომ უხერხუ-
ლობა იგრძნო. უნდოდა ეკითხა, რათ უცქეროდა ასე
გუჯუ ლაბახუას, ან რა ამოიკითხა, მაგრამ გადიფიქრა.

ბონდომ ქათმის ძვალს მოუთმენლად დაუწყო წუწნა,
მერე გამოხრული ძვალი მიაგდო და ჩაფიქრებული იდა-
ყვით სუფრას დაეყრდნო.

— თქვენ უმადური ბრძანდებით, თავადო ბონდო,
უმადური!..

— რატომ, კნიაჟნა?..

— მე თქვენ მოგართვით ბახჩისარაის ბეისაგან ჩემ-
თვის ნობათად გამოგზავნილი თურაშაული და თქვენ!.. —
სთქვა კნიაჟნა ტრუბანოვამ ჟინიან საყვედურით ფრან-
გულ კილოთი და ტირილი აუტყდა.

ბონდო: ინით შეღებილ წვერებით.

კიპარისებში და შადრევნებში და-
ძირული ბახჩისარაი და ჰარამხანის შავ-
გვრემანი ქალები თრთოდენ ბეის ონა-
ვარ და ვნებიან მკლავებს მოწყურებულნი.

მას არ შეუძლია აიტანოს ქალის ცრემლები და ამ-
ბობს მუდარით;

— ნუ, კნიაჟნა, ნუ!..

კნიაჟნა ათრთოლდა და ბონდომ სიღრმეში იგრძნო რომ ქალი აღერსს სთხოვდა.

— ნუ, კნიაჟნა, ნუ!.. — ამბობდა იგი უაზროდ და წელზე ხელი შემოჰხვია.

მისმა თითებმა კორსეტ ქვეშ იგრძნეს ქალის რბილი და სალუქი სხეული.

კნიაჟნა გაინაბა და ცრემლიანი თვალები მადლიერად შეანათა.

ბონდოს სისხლი თავში აუვარდა... ოთახი ატრიალდა ზევით და სულთქმაშეკრული ნელა, ვნებით დაყურსული ეწეოდა ქალს თავისკენ.

სურვილით აკანკალებული ტუჩები მოუთმენლად მოელოდენ კნიაჟნას მარწყვისფერ ტუჩებს.

„რეზედა“ და ქალური სურნელება ვნებას აფიცებდა.

კნიაჟნა უახლოვდებოდა ტანდაყუდრული და, როცა ბონდომ სახეზე მისი სუნთქვა იგრძნო:

— თავადო ბონდო, თქვენ ღილი გაკლიათ საყელოზე!..

ბონდო გამოერკვა.

ანთებულმა მოსწია საკინძე და შემოხეული საყელო ფეხრთით ესროლა.

კნიაჟნას მალალ თათმანიანი ხელი იდო როკოკოს სტილის პატარა მაგიდაზე და ჰკანკალებდა.

ოო, როგორ სძულს მას ეს ქალი!..

ბონდო გამწარდა.

— მე თქვენ გაგიყვებით მომწონხართ, კნიაჟნა!.. — ამბობდა იგი რალაც უადგილოდ, ყალბად, თვითონვე ჰგრ-

ძნობდა ამ სიყალბეს, ეს კიდევ უფრო აკრახებდა მას და დაჰკარგა წონასწორობა.

და ვიღაც უზრდელის საყულო ეგდო სამარცხვინოთ იქ, კნიაჟნას ფეხბრთით.

— ღმერთო, რა დამემართა, რა დამემართა!.. — ფიქრობდა ის.

კნიაჟნამ პატარა ხელები საცოდავად აასაგსავა, რატომღაც გაშალა მარაო და გაიქცა.

კრინოლინის საპნის ქაფივით აშლალ აშიებში გამოჩნდა მისი ღამაზი და მაგარი ფეხები.

ბონდო დარჩა მარტო...

— რას აპირობ ახლა, შვილო?... — მოესმა.

თვალეები მოისრისა, — ხედავს, — მის წინ მამა ზის.

— რა სთქვი, მამაჩემო?..

— რას აპირობ ახლა? — განუხეორა ყარამანმა.

— არაფერს, მამაჩემო!.. რას უნდა ვაპირებდე?!

სთქვა მან გაკვირვებით და ღვინო დალია.

— მაინც?... — არ ეშვებოდა ყარამან, — ცოლის თხოვას ხომ არ აპირობ?... შენ ახლა დავაჟაკაცებული ხარ, — დროა ოჯახს მახედო!.. შენხელობაზე მე ოჯახის თავი ვიყავი!.. დედაშენი დღესაა და ხვალ არ იქნება, — ამას შენც ხედავ!.. არც მე შემიძლია, — მოგხუცდი!.. — ამბობს ყარამან და თან ღვინოს უსხამს შვილს.

ბონდო ჩაფიქრდა: ცოლი... ბონდომ ცოლი უნდა ითხოვოს... რათ უნდა ითხოვოს მერე?... — ემიტომ რომ რომ დედა დღესაა და ხვალ არ იქნება.

მამაც მოხუცდა.

მაგრამ ბონდოს მაინც არ ესმის, რატომ უნდა ითხოვოს ცოლი!..

ბონდოს უყვარდა ბავშობისას ერთი ქალი-
ყოველ ღამე მოდიოდა მზეთუნახავი და რჩებოდა
მასთან გათენებამდის.

პეტერბურგში ნახა მან ერთი ქალი, მაგრამ კნიაჟ-
ნამ აასავესავა მაღალთათმიანი პატარა ხელები, რატომ-
ღაც გაშალა მარაო და გაიქცა.

და კრინოლინის საპნის ქაფივით აშლილ აშიებში
მოსჩანდა მისი ღამაზი და მაგარი ფეხები.

მის უდიდებულესობის საიმპერატორო კარის ფრეი-
ლინა კნიაჟნა ტრუბანოვა გაჰყვა ვიღაც საეჭვო შთამომა-
ვლობის კირასირ გრაფ ვილიე დე-გრიფინს, თუ გრაფინს,
ეს სულ ერთია.

მერე ბონდოს ჰკოცნიდა m-llე ჭიჭი..

მიატოვა იგი პეტერბურგის გათოშილ კუნძულებზე
და გამოიქცა.

ახლა, ალბათ, მარტო სძინავს ამ სიცივეში m llე ჭი-
ჭის და ძიგძიგებს ლოგინში, ან-და მეზღვაურებს უკლავს
მიწის წყურვილს.

ისინი დღე და ღამე ზღვაში არიან გემზე და, რო-
ცა ხმელეთზე გადმოდიან, საოცრად ირწევიან (გემზე
ჰკონიათ თავისი თავი), ფეხზე ვერ ჩერდებიან და m-llე
ჭიჭი აწვენს მათ თავის ლოგინში..

M llე ჭიჭი..

ირემო მთასა მყვირალო, რას ჩაჰოვარდი ბარადა..

ვერ მოსტაცა ნოხს მზეთუნახავი..

მზეთუნახავი დგას ოცნებასავით თეთრი და ნაზი
მოგრძო ნუშის თვალებით..

ბონდომ გაშალა ხელები და უახლოვდება ქალს
ფეხაკრეფით.

კედელზე მიკრულ ნოხს მიყრდნობილი მზეთუნახავი ელის ბონდოს მადლიერ თვალებით...

— ღმერთო, შენ მიშველე!.. წმინდაო გიორგი, შენ მომეხმარე!.. — ლოცულობს. .

— ჩემო სიცოცხლე!.. ჩემო სიცოცხლე!..

მიდის ნოხისკენ ხელებგაწვდილი.

— რას შობი, ბატონო?! — დაიძახა ლიზიკიამ.

ბონდო გამოერკვა.

მზეთუნახავის მაგიერ ლიზიკია დგას კედელს ატმანული უშნო და ბინძური.

მობრუნდა დარცხვენილი და ხედავს ზარდაცემულ თვალებით მოჩერებულ მამას.

— რა დაგემართა, ბონდო?

— არაფერი, მამაჩემო, არაფერი!.. — ამბობს იგი და ჯდება. — ალბათ ღვინო მომერია!..

— ნუ დაღევ, შვილო, მერე ამდენს!..

ბონდომ ამოიოხრა, ხელი აგდებით აიქნია, დოქს წაჰკრა და კინალამ წააქცია.

— მეტს აღარ დავლევ!.. — სთქვა მან, შეხედა მამას და გაეცინა.

— ხომ არ გადირია!.. — გაუელვა ყარამანს.

— რა გაცინებს ბონდო?..

— ცოლი ვითხოვო, მამაჩემო, არა?.. ცოლი, ხომ, მამაჩემო. — სთქვა მან და შუბლი მოუთმენლად მოისრისა.

— რის მაქნისა ვარ მე?.. აბა შემომხედე!.. მშიშარა და დაჩიავებული!.. იცი, მამაჩემო, მე მინდოდა ერთხელ ქვეყნის დახსნა, — ამისთვის საჭირო იყო რუსხემწიფის მოკლა, მაგრამ შემეშინდა!..

— რას ამბობ, ბონდო!.. — დაიძახა შეძინებულმა ვა-
რამანმა.

— ნუ გეშინია, მამაჩემო, დამშვიდდი!.. მე საკმაოდ
მხლალი აღმოვჩნდი რომ ეგ ჩამედინა!.. მეშინოდა ღმერ-
თის, მეშინოდა ჩემი თავის და რა ვიცი კიდევ რისი არ
მეშინოდა!.. ვერ გავბედე და ასე გათავდა ეს ამბავი!.. გა-
დავწყვიტე რომ სისულელეა ყველაფერი და ამ საქმის-
თვის საჭიროა სხვა ხალხი!.. ახალ ქვეყანას ახალი ხალხი
ჰქმნის!.. მე კი დაჩივებული ვარ!.. ჩვენ შეგვიძლია წავი-
დეთ, მამაჩემო!.. ახლა რკინიგზა მოდის და ჩვენ უნდა
დავხუროთ მატთანე!.. ახლა სხვები მოვლენ ჩვენ აღგი-
ლას, დაზიდულ ძარღვებითა და ახალი სისხლით,— უგვა-
რო ხალხი!.. ჩვენ წავიდეთ, მამაჩემო, და ძველი დიდებით
შევიქციოთ თავი!.. ჩვენ ახლა მოხუცი ბერიკები ვართ!..
როგორ არის?.. მე ერთი ტირილი გამიგია ბერიკებისა
ქალაქში!.. როგორ არის?.. ჰო:

„მღვდელმა ამიგო ანდერძი, წიგნს კითხუ-
ლობდა გრძელსაო,
„ბოლოს ლოცვა გაათავა, მიწას მაყრიდენ
ბევრსაო,
„მოვა ის გველი, წითელი, მოიღერებდა
ყელსაო,
„ჯერ ხომ გადამძოვს ულაშსა, მერე წვერს
მიჰყოფს ხელსაო.
„მას უკან ვიწყებ დაშლასა, დავემსგავსები
მტვერსაო“...

— როგორ მოგწონს, მამაჩემო, ჰა?.. ხე!.. ხე!.. ხე!..
ტრა-ლა-ლა!.. დავემსგავსები მტვერსაო!..

ყარამან უცქერის შვილს.

გადირია, ნამდვილად!..

თუ მთვრალია და ღვინო ალაპარაკებს?..

თვალეზი ამღვრევია და თავს კისერზე ვერ იჩე-

რებს.

რალაც რუსულ ბილწ სიმღერას ღიღინებს.

— ბონდო!..—დაუძახა ყარამანმა.

— Э е-ех ты, су-у-кин сын, ка-а-марин-
ский мужик!

Заа-а-драл задницу, по у-у-лице бежишь!..

— უპასუხებს იგი.

შეჩერდა. სიცილი დაიწყო.

— ბონდო!..—დაიძახა უფრო ხმამაღლა ყარამანმა.

ბონდო ისევ განაგრძობს.

მამამ არ იცის რა იღონოს, მაგრამ ბონდო ჩუმდებ-
ა და პატარა ხანს წყნარად არის.

ყარამანს უნდა ღვინო დალიოს, ხელები უკანკა-
ლებს და კათხა ვერ აიღო.

— მამაჩემო!.. მამაჩემო!..—დაიძახა უეცრად ბონ-
დომ, ხელები ლოთურად აასავსავა, წამოდგა გაბრწყინ-
ვებულ თვალებით და იწყებს:

— მამაჩემო!.. ერთ ოქროსთმიან ალს შეუყვარდა ერ-
თი წვივმაგარი გლეხი!.. ტყეში შეხვდა მას, შეუყვარდა
და დანებდა ბალახებში.

— ყოველ ღამე მოდიოდა ალი მასთან და იწვენ ხულის
თავზე. ფაინა ერქვა ალს და მისი ძუძუები ცხელ აფუ-
ებულ კვერებივით ეკიდა მკერდზე. მენჯი მისი განიერი

იყო და ვნების გამაფიცხებელი. ოქროს თმებში ჰხვევდა გლეხს ალი ფაინა. გამდიდრდა გლეხი. ოქროში და ვერცხლში იჯდა იგი და ცხოვრობდა თავის ცოლთან ბედნიერი. და ერთხელ მთელი ღამის ტრფობით დაქანცულ ალს გლეხის მკერდზე მიეძინა და თავს დაათენდათ. ეძინათ ორივეს. ალ ფაინას ოქროს თმები ჩამოიშალა ხულის თავანიდან, დაცვივდა მიწაზე და ძროხის ფუნაში დაისკარა. ადრე ამდგარმა გლეხის ცოლმა დაინახა ისინი, თბილი წყლით გაუბანა ალს ოქროს თმები და ქმარს ბარაქად დააყარა. გრძნეულმა ფაინამ შენიშნა ეს და გული ჩაწყდა. მას მერე არ გაჰკარებია იგი გლეხის ოჯახს. წავიდა უბედური და თავისივე თვიურით მოიწამლა თავი. დალია იგი და მოიწამლა.

— როგორია, მამაჩემო, ა? ხომ მოგწონს! მე მიყვარს ალი ფაინა, მაგრამ ცოლი არ მინდა. იმიტომ რომ, შენ არ იცი, მამაჩემო, მაშინ ფაინა წავა და თავს მოიწამლავს. მე მუდამ მარტო ვცხოვრობდი იქ, გათოშილ პეტერბურგში და სულიც გათოშილი მქონდა. შენ იცნობდი, მამაჩემო, ტატო ბარათაშვილს, ის ჭორიკანა იყო თურმე და შენ არ გიყვარდა. ის დიდი კაცი იყო, მამაჩემო, და იმასაც სულით ობლობა აწუხებდა. ძნელი არის მარტობა სულისა, მას ელტვიან სიამენი სოფლისა. ეეჰ, მამაჩემო, მამაჩემო!.. მეც მიყვარდა იქ სიცივეში ალი ფაინა, მაგრამ ღილი არ აღმომაჩნდა საყელოზე და ის გაჰყვა წვივმაგარ ვაჟკაცს, ვილაც მეჯინიბეს გაჰყვა იგი... ის საეჭვო გრაფი იყო... და მაინც გაჰყვა... იმიტომ რომ მას საყელოზე ყველა ღილები თავის ადგილას ჰქონდა... ხე!.. ხე!.. ხე!.. მე მრწამს ალი ფაინა განიერი მენჯით და წვივმაგარი გლეხი!.. ჩვენ კი ექსო'ია, ექსორია!..

სუფრაზე დაყრდნობილი ყარამან ყურს უგდებდა შვილს გარინდებულს. მერე ვერ მოითმინა მდგომარეობა შეიცვალა და ღრმად ამოიოხრა.

— ლიზიკია! .

— რას მიბძანებ, ბატონო?..

— ბონდოს ლოგინი გაუშალე!.. დაღალულია და მოსვენება უნდა!.. რას დაგიღია პირი და მიყურებ ხარხაში!..

— ხე!.. ხე!.. ხე!.. რა კარგი ხარ შენ, მამა, რა კარგი!.. მე აღტაცებული ვარ შენით!.. მე დაღლილი ვარ, მამაჩემო, დაღლილი მგზავრობით!.. ხუმრობა ხომ არ არის ამოდენა გზა!.. მთელი ორი თვეა მოვჯახირობ!.. დაღლილი ვარ და მოვჯახირობ დაღლილი კაცი დაღლილი სისხლით!.. მერამდენე საუკუნეა, მამაჩემო, რაც ჩვენი სისხლი სდის ძარღვებში?.. რას ამბობს ამის შესახებ საგვარეულო მატრიანე!.. ხე!.. ხე!.. ხე!.. მე დაღლილი ვარ და მაინც ვიცი. ერთი კაცი, რომელსაც სიკვდილით დასჯა ჰქონდა გადაწყვეტილი, სახარხოებელაზე აყვანისას სქესობრივ აღტკინებაში მოვიდა და გაეცინა თურმე კისერში თოკწაჭერილს. ყადს გაუკვირ და და ჰკითხა რა აცინებდა, და, როცა მან უთხრა მიზეზი, ყადმა აპატია დანაშაული, რამეთუ ძლიერი იყო მასში სიცოცხლის წყურვილი მეც მეცინება, მამაჩემო, მაგრამ მე არ მაპატიებს ყადი, რამეთუ მე ვიცი ჩემს უილაჯობაზე და, თუმცა მე არავითარი დანაშაული არ მიმიძღვის, მაინც დამახრხოებენ!.. მე დაღლილი ვარ, მამაჩემო, და იმიტომ. მე ვარ ჟინიანი, მაგრამ ბილწი და უთესლო. მე მიყვარდა ქალი პეტერბურგში და, როცა მე უნდა დამეთრო იგი ვნებით და თავდავიწყებაში შემეყვანა, მე ვერ შევძელი ეს და მან შენიშნა, რომ ღილი მაკლდა საყელოზე!.. ხე!.. ხე!.. ხე!.. ასეთი ვარ მე, მამაჩემო!.. ხე!.. ხე!.. ხე!..

ყარამან გაფითრებული უგდებდა ყურს.

— მე მიველ დღეს გადარეულთან, ჩაეხედე თვალე-
ბში და ვნახე რომ იგი გადარეული იყო ჟინით!.. გუჯუ
ლაბახუა მოიტანს შუმ ვნებას!.. გუჯუ ლაბახუამ უნდა
გვიხსნას, თორემ არაა ჩვენი საშველი!..

ყარამანს მეტი არ შეუძლია. გულზე ცეცხლი მოე-
დო და რისხვით ანთებული ფეხზე წამოიჭრა.

— ადექი!..— დაიყვირა მან და რატომღაც ღვინით
სავსე დოქს ხელი მოჰკიდა.

მეორე ოთახიდან მოისმა გამოღვიძებულ ციცინოს
კენესა.

ბონდო შეკრთა. ფერი ეცვალა. ადგა კანკალით და
დამნაშავე ბავშვივით გაჩერდა მის წინ.

ყარამანმა შეხედა შვილს და ისე საბრალო და მო-
რჩილი იყო იგი, რომ გულში რაღაცამ ცხლად გაჰკაწრა
და ხმას დაუწია.

— წადი, მოისვენე!..— სთქვა წყნარად და ხელით
კარები უჩვენა.

ბონდო დაიძრა. გადადგა ნაბიჯი, შეეყოყმანდა...
უეცრად მოტრიალდა და დაემხო მამის წინ.

ყარამანმა წამოაყენა და შუბლში აკოცა. მამა-შვილს
შორის გალხვა ყინული.

— მაპატიე, მამა!..— სთქვა ბონდომ წყნარად.

— რა შვილო?..— შეეკითხა დაყვავებით და თვალე-
ბზე ცრემლი მოადგა.

— მე რომ ასე ვარ!..

— ღმერთი გაპატიებს!..

— შვიდობით!..

— ძილი ნებისა!..

ბონდო წალასლასდა ფეხების თრევით, მერე მობრუნდა, ბავშივით შეშინებულმა მამას ქურდულად შეხედა და კარებს მიეფარა.

ყარამანს ისარივით მოხვდა ეს შემოხედვა.

ბონდოს მხდალი შეშლილი თვალები არ შორდებოდა მის გონებას.

მწარე ტკივილით მოწყვეტილი ჩაჯდა სკამში.

ციცინოს ოთახიდან კენესა მოისმოდა.

ღვინო დაისხა და სვამდა ზედიზედ. დაასხამდა,— დალევდა და სვამდა ასე კარგა ხანს განუწყვეტლივ.

ფიქრები ბუზებივით აირია თავში.

კოლოები პუტუნობდენ ჭრაქის ირგვლივ.

ყალიონს მოუკიდა და გააბოლა.

ბოლი ზარმაცად გაწვა სუფრაზე და ღვინიან დოქს შემოეხვია.

ფიქრები ბოლს აედევნა.

ციცინო მოვიდა მასთან თეთრი და ახალგაზდა, მკლავზე მძინარე ბონდო უსვენია.

მოვიდა და ყმაწვილი დედის სიამაყით ქმარს მკერდში მიეყრდნო და ტუჩები შეჰკრა ალერსიანმა კოცნამ.

ბონდოს სძინავს პატარა ანგელოზივით დედის მკლავზე ჩვილსა და უმანკოს.

უეცრად ყარამანს რაღაც ფათური მოესმა.

გამოერკვა.

წინ ისევ სუფრა და მოზუზუნე კოლოები.

მობრუნდა და ხედავს ღია კარებში ბონდო ღიზიკიას აკავებს, ლოგინის გაშლას არ აცლის, ჰკოცნის, ემუდარება რაღაცას და იცინის ბილწად დორბლმორეული.

ყარამანმა თვალები მოისრისა,— ისევ ის სურათი.

წამოვარდა და უცქერის.

თმის ძირებში სიცივე შეიჭრა.

— გლები და ალი ფაინა!..

— თავადი და გომბიო ლიზიკია!..

— გლები და ალი ფაინა!..

— თავადი და გომბიო ლიზიკია!..

მოეშვა.

მხრები აიჩეჩა, გულზე ხელები დაიწყო და, თით-
ქოს რაღაც ძვირფასს, დაუფასებელ, საუნჯეს იხუტებსო,
მკლავები მოუჭირა და ნელი ბარბაცით გარეთ გავიდა.

ქარი შირვი

ბონდოიე გადარეული

მეზობლები მოდიოდენ ციცინოსთან ძღვნებით.

ულოცავდენ შვილის ჩამოსვლას და ამდენი ხნის ნატვრის ასრულებას.

ბონდო სტუმრებთან არ გამოსულა.

ციცინო ბოდიშს იხდიდა რომ იგი ვერ ნახავდა მათ:—დაღლილი იყო შორეულ მგზავრობით.

მასთან იშვიათად თუ ვინმე მივიდოდა.

ეშინოდათ სენის და, როცა ალაგეზე გადავიდოდენ, ტანისამოსს გაიბერტყავდენ: სახლში არაფერი გაჰყოლოდათ.

ამას ჰგრძნობდა ციცინო, მაგრამ არავის ამჩნევინებდა.

მოსულები ფრთხილად იხდენ და ცდილობდენ მალე მოემიზებებინათ წასვლა: სადილი იყო მუშებისთვის გასაკეთებელი, ბავშს ძუძუს ჰმევა უნდოდა, ოჯახი იყო უპატრონოდ დატოვებული, ქათამი იყო დასაბურებელი.

მთელი ორი კვირა იყო ბონდო ჩაკეტილი ოთახში და ყარამანი შიშობდა არ ჩახუთულიყო ამ გავანია სიცხით გახურებულ ოდაში.

საჭმელი ლიზიკიას შეჰქონდა და ხედავდა, რომ ბონდო კისრამდე წიგნებში იჯდა.

წმ. გიორგის ხატთან თათლის სანთელი ენთო და რამდენჯერ შეესწრო მხურვალედ მლოცავს.

ლოგინთან მუდამ გადაშლილი სახარება იდო.

ლიზიკიამ არ იცოდა კითხვა და ეგონა რომ ყოველი მსხვილტანიანი წიგნი ან სახარება იყო, ან-და დავითნი.

მაგიდაზე ეწყო ძველი ხელთნაწერი წიგნები და ქალღმერთები საგვარეულო წიგნთსაცავიდან: კარბადინი, ეფუთი, მარხვანი, სამთვარიო, წიგნი თუალთაჲ.

ყარამანს არ მოსწონდა ეს ამბავი.

ბერად ხომ არ აპირობს შედგომას!..

ციცინო ეძახდა, სტიროდა, მაგრამ ბონდო არ გამოდიოდა.

მთელი დღე-ღამეები ისმოდა მისი სიარული ჩაკეტილ ოთახში და არავის იკარებდა.

როდის ისვენებდა, ან იძინებდა, კაცმა არ იცოდა. შეშინებული იცქირებოდენ მის ოთახისკენ.

ხალხი დაფრთხა.

არავინ მოდიოდა.

რა ხმები არ დადიოდა.

ამბობდენ, რომ იგი გადაიღია ნამეტანი სწავლით. ზოგი ხატს აბრალებდა, ზოგი უყმურს.

— რაცხა ხვთის რისხვა თუ არაა მაი ოჯახზე, აპარავა!.. — ამბობდენ სოფელში.

— ცოდვამ უწია, ბეჩა, ცოდვამ!..

გუჯუ ლაბახუაც მოაგონდათ, გადარეული გუჯუ, ყარამანს რომ უკანონოდ შეეძინა მაკრინესაგან.

ყარამანმა, სინიდისი რომ დაეშოშმინებინა, ვილაც ნაყმევ ლაბახუას მიათხოვა მზითვით ფეხმძიმობის დროს.

მაკრინემ ვერ გაუძლო იქვიან ქმარს, ალიკვეცა და დარჩა გადარეული გუჯუ უპატრონოდ.

ასეთი იყო სოფლის აზრი ამ ოჯახზე.

სოფელი ბორგავდა.

თავის უბედურების მიზეზადაც ყარამანის მოდგმას სთვლიდა, მაგრამ ეშინოდა.

შიში და მორიდება ყარამანისადმი ჯერ კიდევ არ გამქრალიყო.

გუბერნატორი კოლიუბაკინი მეგობარი იყო მისი. კალუბაკინის პანჩური კი საკმაოდ განთქმული იყო ყველგან.

ერთ ღამეს, როცა ყველას ეძინა, ბონდოს ოთახიდან კივილი მოისმა.

შეშინებული ყარამან შევარდა ოთახში და ხედავს: ლოგინში ნახევრად წამოწეული ბონდო ხელებს ასავსავებს და სახარებით ვილაცას იგერებს.

ლოგინთან მიდგმულ სკამზე სანთელი პარპალობს და მისი ლანდი საოცრად ირწევა კედელზე.

— რა დაგემართა, ბონდო?...— დაიძახა ყარამანმა.

ბონდო შეკრთა, მოიხედა. გააგდო ხელიდან სახარება და მისკენ გაექანა.

— მიშველე, მამაჩემო, მიშველე!..— იძახდა იგი შეშლილ თვალებით და ძრწოლაატანილი მამას მკერდში ეხუტებოდა.

ყარამანმა გადასწყვიტა რომ საქმე წასული იყო.

— ასე მოდის ყოველ ღამე და ვილუბები, მამაჩემო, ვილუბები!..

— ვინ, შვილო?..

— ის, მამაჩემო, ის!..

— ვინ ის?..

— ის, მამაჩემო, ის, პასასკეობაზე რომ ვნახეთ!..

ყარამან მიხვდა ვისზე ელაპარაკებოდა.

შუბლი შეიკრა.

მერე:

— დამწვიდდი, შვილო, ნუ გეშინია!..— უთხრა და ყვავებით და ლოგინთან მიიყვანა.

ჩამოსხდენ.

— მეშინია, მამაჩემო, მეშინია!..— იძახდა იგი შეციებული და კბილებს არაკუნებდა.

ტუჩები და ფრჩხილები ლაინივით ჰქონდა ვალურჯებული.

— რა ვქნა, მამაჩემო, რა ვქნა!..

— დაწეკი, შვილო, დაწეკი!..— ურჩია ყარამანმა.

ბონდო დამორჩილდა. გაეხვია საბანში, მაგრამ ვერ დამწვიდდა. კანკალით ლოგინზე ვერ ჩერდებოდა.

ბოლოს, როგორც იქნა, მიეძინა,

ხანდახან წამოაბოდებდა, შეაჟრჟოლებდა და ისევ გაყუჩდებოდა.

ყარამან უცქეროდა შვილს და მხოლოდ ახლა შენიშნა, რომ იგი მთლად ჩამომხმაროდა.

სადღაც წრომი იძახდა ბნელად.

ოთახში დუმილი იყო.

მიიხედ-მოიხედა, — ბერის სენაკი მოაგონდა.

მოწამეთა... დავით და კონსტანტინე...

პატარა ბონდო ერთგულად გაძვრა სამჯერ წამებულთა კუბოს ქვეშ და სასოებით ლოცულობდა, პირჯვარს იწერდა პატარა მსუქან ხელებით. ევედრებოდა ღმერთს გაზრდას, ბედნიერებას და დედ-მამის სიცოცხლეს:

— ჭმინდაო დავით და კოშტანტილე, მიჩოჩხლე ჩემი კაი დედია და ბაბა, შაშახელო და დიდი კაჩი გამჟალდე!..—ლოცულობდა იგი და ყარამან მოსიყვარულე თვალებით შესცქეროდა შვილს.

ბონდოს თავი მოსწონდა თეთრი საცვეთებითა და პატარა ვერცხლის ხანჯლით.

სულ მთლად პატარა და შესაქცევი მსუქან მტრედით უჯდა ბერს კალთაში და შუბლშეკრული უცქეროდა.

არ მოსწონდა ბერი შავი წვერებით.

— რვა ბოჩიასავით აქს წვერები!..—ფიქრობდა იგი, უნდოდა წვერებში ჩაჰტრენოდა, მაგრამ თავი შეიკავა. იცოდა, მამა არ მოუწონებდა ამ საქციელს, თორემ ძლიერ უნდოდა ერთი მაგრა დაეპუტა ეს გაჩეჩილი წვერები.

ბონდო მღვდელსა და ღმერთს რევდა ერთიმეორეში და ეგონა ღმერთს უჯდა კალთაში.

არ ეგონა თუ ასე გლახა იყო ღმერთი.

მამა უკეთესი იყო და ღონიერი.

რატომ ეს კაცი უნდა იყოს ღმერთი და მამა არა!

მამამ იცის ბევრი საოცარი ამბები, ამ წვერებცანცარა ღმერთმა კი საქმე გაუჭირა ჭკუის სწავლებით.

უიმოსოდაც მშვენივრად იცის, რომ დედია და ბაბა უნდა უყვარდეს!

სხვა რომ არა იყოს-რა, ისინი ბონდოს დედია და ბაბაა!

არ ესმოდა, რა საჭირო იყო ამისთვის ამდენ გაუგებარ სიტყვების ხარჯვა

აშინებდა ეშმაკით, კუპრიან ქვაბით, მაგრამ ბონდოს ზის თავისთავის არხიდან და სრულიად არ იშინია!

ქართული
საქმიანობა

საკვირველი ხალხია ეს დიდები!.. მუდამ ვაუგებ-
რად უნდა ილაპარაკონ ისეთ უბრალო რამეზე, რაც დღე-
სავით ნათელია და ყველამ კარგად იცის!..—ასე ფიქრო-
ბდა იგი და შეცრად ხედავს რომ ბერი დაიხარა და
ჰკოცნის.

მთლად დააკაწრა სახე წვერებით.

ბოდოს გული მოუვიდა.

არ უყვარდა, როცა ჰკოცნიდნენ, და გაკაპასებულ
კატასავით წვერებში ჩააფრინდა.

მთლად დააპუტავდა, მაგრამ შამამ არ დააცალა!

ბონდო ბევრს ფიქრობდა ქვეყნის შესახებ და არ
ეგონა თუ ორპირსა და ტყვირს იქით იყო რამე.

მის გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა ნახა,
რომ ყოფილა კიდევ ქუთეისი, მოწამეთა და ქვეყანა მა-
ინც არ ილეოდა.

ეგონა:

დიდი რომ გაიზრდებოდა საჯავახოს მთაზე კიბეს
აიტანდა, ცას მიაღდამდა და ღმერთთან აძვრებოდა, სწო-
რედ ისე, როგორც ოდის თავანზე აძვრება ხოლმე ნი-
გვზის ჩამოსატანად.

იცოდა: დედასთანა კარგი ქვეყანაზე არავინ იყო.

მამა ყველაზე ღონიერი იყო.

ბონდო რომ გაიზრდებოდა, ისევე ღონიერი იქნე-
ბოდა და ასთავიან მღევებთან წავიდოდა საომრად.

გადმოაბრუნებდა მათ ბუდე-ბუნავს და გამარჯვე-
ბული დაბრუნდებოდა დედასთან სისხლში დასვრილ ხმლი-
თა და მღევის მოჭრილი თავებით. არ აცოდა მხოლოდ,
როგორ უნდა მოეტანა ამდენი თავები. ალბათ ურემს წა-
იღებდა.

ყველაზე უფრო უკვირდა რომ, დედ-მამისა და ღმერთს გარდა იყო კიდევ ვიღაც რუსხენწიფე, — რომელიც მთელ ქვეყანას მწყემსავდა.

ვერ გაერჩია: თუ იყო რუსხენწიფე, რას აკეთებდა ღმერთი, და, თუ იყო ღმერთი, რის მაქნისი იყო რუსხენწიფე.

ბონდოს არ უყვარდა სხვა ბავშბივით ტიტინი.

მულაჰ მარტო იყო და ფიქრობდა თავისთვის.

ხანდახან ისეთ რამეს ჰკითხავდა დედას, რომ ციცი-ცინომ არ იცოდა რა ეპასუხა.

— სოლომონ ბძენი იქნება, ქალბატონო, სოლომონ ბძენი!.. — ეტყოდენ მეზობლები.

— ღმერთმა გაგიზარდოს, ქალბატონო, რავალი დედ-მამის შვილია, გლახა რომ იყოს! — ეუბნებოდენ პირფერობით თავწაკრული დედაკაცები.

ციცინო სიხარულით გულში მიიკრავდა შვილს და ჟინიანად ჰკოცნიდა.

ბონდო შუბლს შეიკრავდა: ეჯავრებოდა, როცა ჰკოცნიდენ.

რა დროს მისი კოცნაა! ის მდევებს უნდა ებრძოლოს და მას პატარა გოგოსავით ჰკოცნიან!

ყარამანი იდგა და უცქეროდა მოსიყვარულე და კმაყოფილი ბედნიერი ღიმილით ცოლ-შვილს.

ის ბონდო, იქ რომ იყო პატარა ქულაჯით, უდრის ამ ბონდოს, აქ რომ წევს ავადმყოფი და სუსტი.

და ყარამანმა საოცარი სითბო და სიბრალული იგრძნო მისდამი.

სადღაც მამლებმა გათენების იყივლეს.

ყარამან გამოერკვა. შეხედა შვილს, ღრმად ამო-
სუნთქა და შუბლში ფრთხილად აკოცა.

წამოდგა და ფეხაკრეფით გარეთ გავიდა.

ღამე გაცრეცილიყო.

ბეოლები და მაგნოლიები ტყვიისფრად მოსჩანდნენ
და დაცვარულ ფოთლებში დაგროვებული ნამი თქათუ-
ნობდა წვეთად დაცემული.

აივანზე რქიანი შავი ლოქორა მიცოცავდა უზარმა-
ზარ დახვეულ ნიჟარით ზურგზე და ვერცხლის ძაფივით
გრძელი ლორწო მიიზიდებოდა შეუღებავ იატაკზე.

უძილობისაგან თავი ტყვიასავით ეკიდა კისერზე.
გაიარა.

ნოტიო სიო ალერსიანდ უგრილებდა გახურებულ
შუბლს.

სასიმიინდეები უზარმაზარ კიდობნებივით სცურავ-
დნენ რიონიდან წამოსულ კვიმში.

სადღაც ძროხის ბლავილი მოისმა და ტყემალზე დამ-
ყუდრებული ქათმები მოფრინავდნენ ძირს გულგახეთქილ
კაკანით.

შუადღე იქნებოდა, ბონდო რომ ოთახიდან გამოვიდა.

გაბრწყინვებულ თვალებით მივიდა დედასთან და
შუბლში აკოცა. დაჯდა მის გვერდით და პატიებას
სთხოვდა.

ციცინო მკერდში იხუტებდა შვილს, ჰკოცნიდა.

ბონდო ნიკაპზე ხელს უსვამდა და ეალერსებოდა
დედას.

ციცინო უცქეროდა შვილს და ვერ სცნობდა.

ორ კირაში საოცრად გამოცვლილიყო.

გამხდარი, წვერმოშვებული, დამშვენებული.

არ უყვარდა ყბებზე დატოვებული ბაკები. სძულდა რუსული წესები და რუსული ტანისამოსი.

ბონდოს ტუჩები უკანკალებდა და ყბას უჭერდა, რომ რამენაირად თავი დაეძლია და კანკალი შეეჩერებინა. ხანდახან ტანში შეაჯრჯოლებდა

ციცინომ იგრძნო, რომ რაღაც ღრღნიდა მის გულს. მოჰხვია კისერში ხელები, მოსწია და თვალებში გაუმადლრად ჩააცივდა.

— შვილო!... — სთქვა მან ალერსიანად და ბონდო მიხვდა, რომ დადგა დრო... თავი უხერხულად იგრძნო და გაყუჩდა.

— შვილო!... — გაიმეორა დედამ კანკალით, თმაზე ხელი სიყვარულით გადუსვა და ბონდო გაინაბა: მან იგრძნო უსაზღვრო სიხარული, რომ იგი პირმშო შვილი, სისხლი და ხორცი იყო, ამ ტკბილი ქალისა, დედას რომ ეძახდა, და კანკალი დაიწყო.

— რა გაწუხებს, შვილო, რა გიდაღავს გულს?.. მითხარი, შენ შემოგველო შენი დასამიწებელი დედია, მითხარი და, იქნება, უწამლოთ რამე!.. უსაშველო ხომ არაა, შე კაცო!..

— არაფერი, დედია, არაფერი!... — ძლივს მოახერხა ბონდომ, თვალებზე ცრემლი მოადგა, შერცხვა და თავი მის მკერდში დამალა.

— ხომ არ გიყვარს, შვილო, ვინმე? — შეაპარა ფრთხილად და საქმიან კილოთი ციციხომ.

ბონდო შეკრთა. წამოდგა. მოუთმენლად შუბლზე ხელი გადისვა.

— არა, დედია, არა.. — დაიძახა მან ცრემლმორეულ თვალებით, დამჰკნარ მკერდში სახით ჩაეხუტა და მისი ავადმყოფი, გამხდარი ხელები კისერზე შემოიხვია.

კარგა ხანს იყვნენ ასე ჩახუტებულნი ხმის ამოუღებელად.

მერე ბონდომ აკოცა დედას და წამოდგა.

წელში გაიმართა, გაიწოდინა.

— კარგათ იყავი, დედია!...— სთქვა მან მოუხერხებლად აკოცა და გასწია დარბაზისაკენ.

ციცინომ მოსიყვარულე თვალები გააყოლა. ეს იგრძნო ბონდომ და ისეთი სიხარულით გაივსო მისი გული, რომ გაფრინდებოდა ეგონა.

დარბაზის ყოველი კუთხე დაიარა.

ათვალეირებდა კედელზე დაკიდებულ ძველ იარაღებს, აზარფეშებს, ჭრელი თუნუქით მოჭედებულ პატარა ზანდუკებს...

მერე ბაბუამისის სურათის წინ გაჩერდა და უცქეროდა.

უცქეროდა დიდხანს დაღონებული.

თვალები ცრემლებით აევსო.

მოიწმინდა და იდგა თავდახრილი.

დიდი ოტიას სურათი სასტიკად დაცქეროდა შვილიშვილს

ოდაში მყუდროება იყო.

ეზოდან მოისმოდა ცხენის ძოვა.

სადღაც მელედვია იძახდა ტკბილად.

ბონდო იდგა მორჩილი.

მოსცილდა სურათს.

მივიდა პეპუ მეუნარგიას მოჭედებულ წმინდა გიორგის ხატთან, დაემხო და ლოცულობდა მხურვალედ.

დაიკარგა ყველაფერი.

ლოცულობდა სასოებით და გულს მოეშვა.

უეცრად:

— მობძანდი, ბატონო, საჭმელი მიირთვი!..

— არ მშია!.. ნუ მაწუხებ!..— მიუგო მოკლედ გულმოსულმა ფეხზე წამოიჭრა და გაბრაზებული გარეთ გავიდა. ჩაირბინა კიბე და ეზო დაიარა.

სათითაოდ დაათვალიერა ატმები, მსხლები, მერე რალაც მოაგონდა და ბოსტანში გადავიდა. მიწამდის შტოვებდაშვებულ ლელვის ძირას გაჩერდა.

აყრილი თხილები ლელვის ფართო ფოთლებში დაბურდულიყვნენ.

იქ, შორს, წარსულში:

ვილაც შავებში ჩაცმული ქალი მოვიდა დედასთან სტუმრად.

რალაცას უამბობდა გულსაწვავს.

ბონდო ყურს უგდებდა, მაგრამ ვერაფერი გაიგო.

ქალი ბევრს სტიროდა და ბონდოს შეეცოდა ეს შავებში ჩაცმული ქალი.

თან პატარა ფერმკრთალი გოგონა ახლდა.

სახელი მისი ხათუნა იყო.

მაყვალევით შავი და მოგრძო თვალები ჰქონდა ხათუნას და რატომღაც ხეთიშობლის ხატი მოაგონდა, დედას ოთახში რომ ეკიდა.

ხათუნა!

ბონდოს ელდასავით მოხვდა ეს სახელი: შეიძლება შიგ გახვევა, რბილი იყო იგი და საამო ძვირფას ბეწვევლივით.

სუსტი იყო ხათუნა, მშიშარა და ეს კიდევ უფრო ახარებდა ბონდოს.

— აკოცე, შვილო, დაიას, აკოცე!..— უთხრა დედამ.

ბონდომ ლოყაზე აკოცა, მერე მოჰკიდა ხელი და სათამაშოდ წაიყვანა.

უკანა ეზოში გავიდენ.

საცეხველზე ჩამოჯდენ და უცქეროდენ ოქროსფერ ბატის ჭუჭულებს.

ბონდომ ერთი დაიჭირა და ხათუნას კალთაში ჩაუსვა. დოდო ბატი სისინით მიეტია ხათუნას, მაგრამ ბონდომ ჯოხით მოაცილა იგი და შორს გააგდო. ხათუნა შიშითა და სიხარულით კანკალებდა. ბონდო რაღაც სხვა-ნაირად ჰგრძნობდა თავს და მის გულში დაიბადა უცნაური სურვილი ხათუნას მფარველობისა. ის ქალი იყო, სუსტი; და ბონდომ რატომღაც ბედნიერი თვალებით შეხედა მას. ხათუნამ იგრძნო ეს, გაწითლდა და თავი მორცხვად დახარა.

— წავიდეთ!... — სთქვა ცოტა ხანს შემდეგ ბონდომ და საცეხველიდან ჩამოხტა.

ხათუნა გაჰყვა ბონდოს და ბოსტანში გადავიდენ.

ბონდომ ვარდი მოსტეხა და გულზე დააბნია. მერე ისინი მივიდენ ლელვებთან, მიწამდე დაშვებულ შტოზე ჩამოსხდენ და ქანაობა დაიწყეს.

სიო აფრიალებდა ხათუნას შავ თმებს, ბონდოს ლოყაზე ხედებოდა და მან იგრძნო უცნაური სიამე.

ყარამფილის საამო სურნელება მოჰქონდა სიოს და ბონდო მოუყვა: —

იქ, შორს, ცხრა მთას იქით აქვს მინანქრის სასახლე. სასახლეს არტყია ქვითკირის გალავანი. გალავანში არის მაღალი ბროლის კოშკი და კოშკში დამწყვდეული ჰყავს მზეთუნახავი. გალავანს ცხრათავიანი მღვებები და გველეშაპები სდარაჯობენ.

ხათუნა გაიწია და ბონდოს უნდობლად შეხედა. მერე ისევ მიუახლოვდა და მძიმედ სუნთქავს, ალბათ გეშინია.

— მერე არ გეშინია, რომ შეგჭამონ?.. — ამბობს ხათუნა ოცნებით გაშტერებულ თვალებით და შტოდან ჩაკიდებულ ფეხებს იქნევს შესაქცევრად.

— არა, მე იმათი ბატონი ვარ!... — მიუგო თავმომწონედ ბონდომ.

— შე მაქვს ნიშანი და ისინი ამითი მცნობენ!..

— აბა მაჩვენე!..

ბონდომ მკლავზე სახელო აიწია და იქ, სადაც ლურჯი ძარღვი ინაკვებოდა, აჩვენა პატარა ხალი.

— მზეთუნახავს ისეთივე მოგრძო და შავი თვალები აქვს, როგორც შენ!.. — ამბობს ბონდო და ხათუნამ თავი მხარზე ნაზად ჩამოადო.

ბონდომ წელში ხელი შემოჰხვია, რომ არ გადავარდნილიყო, და კიდევ უფრო გააქანა ლელვის შტო.

ხათუნას შეეშინდა, კისერზე ხელი შემოჰხვია და შკერდში მიეკრა.

უეცრად ბონდომ აკოცა ხათუნას და შერცხვა. თვითონაც არ იცოდა როგორ მოხდა ეს.

ხათუნა შეკრთა, შტოდან ჩამოხტა, მიწაზე ფეხი დაარტყა და წითლად აღეწილმა დაიძახა:

— გლახა!... — და გაბუტულმა ტუჩები გაიბერა.

ბონდო ჩამოხტა, მივიდა ხათუნასთან და თავი დალუნა. იდგა ისე მორჩილი და დამნაშავე მის წინ.

შერიგდენ. მერე ისინი ისევ იჯდენ ლელვის შტოზე და ლოყამიდებულნი ქანაობდენ.

და იყვნენ ისინი ასე გაუჭიებული.

მერე ხათუნა თავის დედამ სახლში წაიყვანა და ბონდომ ტირილი დაიწყო, მაგრამ ხათუნა თურმე ნოხში დამალულიყო და იმ ღამითვე მოვიდა მასთან.

ასე მოდიოდა იგი ყოველ ღამე და ბონდო თანდათან ხმებოდა.

(...ქალაქში გაიგო რომ ხათუნა ყვავილით მომკვდარიყო).

ბონდო გამოერკვა.

იქვე ბოსტანს გადაღმა წისქვილი რახუნობდა.

აიწია მკლავზე სახელო და ხალი, რომელიც ბავშობისას უფრო ქვევით იყო, იქ, სადაც ძარღვი ლურჯად ინაკვთებოდა, — ახლა ზევით აწეულიყო.

აღბათ, იმიტომ რომ — გაიზარდა.

გაიღიმა და წისქვილისაკენ გადავიდა.

გაჩერდა კოდთან და უცქეროდა, როგორ ღურღუმელაობდა შიგ წყალი.

და მას მოაგონდა ვალანსიენის აშიებში აქაფებული კრინოლინი.

კრინოლინის საპნის ქაფივით აშლილ აშიებში გამოჩნდა კნიაჟნას ლამაზი და მაგარი ფეხები.

ხათუნას პატარა ფეხები ჰქონდა და წვივები გარედან ქალურ სილბილით მომრგვალებული.

დოლაბი ხმაურობს და ბონდომ იგრძნო ატაცება.

მან ვერ მისცა კნიაჟნას საკმაო ვნება და ქალმა სთქვა:

— თავადო ბონდო, თქვენ ღილი გაკლიათ საყელოზე!...

ბონდომ ქალს ხელი ჰკრა და იქით მიადგო.

ახლა იგი არ გრძნობს სიძულვილს მისდამი.

ის ისე ლამაზი იყო და ცარიელი!...

ბონდოს უხარია, თითქოს სისხლი მღერის ძარღვებში. თავი მიძიმდება და ზარხოში ერევა. მუცელი შემოჰბერა და სადღაც შორს წყალი შხუის. არაფერი ისმის გარდა შხუილისა.

ტრიანონის ბაღში მაღალ წინდებიანი მარკიზი თეთრ პარიკში გულზე ხელებ მიჭერილი სიყვარულს ეფიცება მარიონეტულ კრინოლინს და მან იგრძნო რომ დაჰკრა საათმა და უნდა მოშორდეს შადრევანს.

ვერსალში აფეთქდა მაშხალები და ძვირფასი ქვები წაეკიდა მოწმენდილ ლაჟვარდს.

ცა ვატტოს მარაოებივით არის გადაღელილი და გადახსნილი.

რაღაც აწვება ყელში და ნეტარებაა ირგვლივ.

მარაოები ირწვევიან, მარაოები ირწვევიან და მარაოებს იქით მოსჩანს მზეთუნახავის ნუშივით მოგრძო ტკბილი თვალები.

— ღმერთო მიშველე!.. წმინდაო გიორგი, შენ მიპატიე!..—ლოცულობს ბონდო ტორტმანით, შუბლში ხელი იტაცა და გაქანდა ბნელ სივრცეებში გადაქნეული.

წყალი პირში აწვება.

ბნელა და სადღაც მოსხლეტით დარეკეს...

მეწვსქვილემ სულზე მოუხსრო.

ამოიყვანა და მიწაზე დაასვენა.

ხალხი მოგროვდა მის ძახილზე და უცქერიან როგორ იგრიხება ბონდო მიწაზე თავგასრესილ გველის წიწილივით.

ყველა დაიწვა მისი ცოდვით.

დედაკაცები პირჯვარს იწერენ.

— ვაი შენ დედას, შეილო, რა ვაჟკაცი წამხთარ-
ხარ!.. — ჩურჩულებენ ისინი.

მოვარდა ყარამანიც. თმებს იგლეჯდა, დარბოდა
აწყვეტილივით, მოსთქვამდა:

— ვაი ჩემი უბედური დღის გაჩენას, ვაი ჩემ თავს!..
ხნიერი გლებები ამშვიდებდენ ბატონს.

მთელმა სოფელმა მოიყარა თავი.

უცქეროდენ შეწუხებულნი.

ცოტა ხანს შემდეგ ბნელით შეპყრობილი ბონდო
მობრუნდა.

გაახილა თვალები. მიიხედ-მოიხედა.

შეგროვილ ხალხს შეხედა და მიხვდა რაც სჭირდა.

წამოწევა გააპირა, მაგრამ ვერ შესძლო და ისევ
მიწვა.

ყარამან მივარდა, წამოაყენა და გულზე მიიყრდნო.

ყველას ნალვლიან მორჩილებით გადახედა, თავი
ჩაიქნია და ჩოხის კალთით წვერზე ჩამოღვრილი ჟუჟი
მოიწმინა.

დახედა მიწას: მიწაზე მისი თივთიკის თეთრი ყა-
ბალახი ეგდო და თავითთ სამი ჯვარი იყო მოხაზული.

პირჯვარი გადიწერა და უეცრად რაღაც ამოგორ-
და, მოაწვა ყელში და თვალები ცრემლით აევსო.

— წავიდეთ, მამა!.. — სთქვა ოდნავ გასაგონად და
წყნარი ნაბიჯით გაჰყვა მთლად სველი.

სველი ყაბალახი კისერს ამძიმებდა, მოიძრო და მა-
მას გადასცა.

— რა მეშველება, მამაჩემო, რა მეშველება!.. — დაი-
კვნესა მან და შუბლზე ხელი აიფარა.

ყარამანს პირში ნერწყვი გაუშრა.

მიჰყვებოდა შვილს წელმოწყვეტილი. ბონდო შედგა, სახეზე ხელი ჩამოიშორა და შეხედა მამას.

მამა უცქეროდა შვილის წამებულ თვალებს.

— ხომ მაპატიებ, მამა?..

— ნუ გეშინია, შვილო!.. ღმერთია მოწყალე!..— და იგრძნო რომ სისულელეს ამბობდა.

— არა, მამაჩემო!... ღმერთს მე დავავიწყდი!.. არ ვახსოვარ!.. გაეტყდი, მამა, არ შემიძლია!.. ხატი ჩემკენ არ არის და ეშმაკი!.. ვლოცულობ, მაგრამ, ეჰ!..—თავი ჩაიქნია.

— ჩემი სული დამძიმდა ცოდვებით!.. ცოდვებით, რომელიც მე არ ჩამიდენია!.. რისთვის უნდა ვზლო მე, მამაჩემო, ის ცოდვები, რომელიც ოდესღაც ჩემს მამა პაპას ჩაუდენია!.. მე მინდა, მამა, სიცოცხლე და სიცოცხლე ჩემი გაძალღებულია!.. მე მინდა, მამა, სიყვარული და ნათი არა მაქვს!..

ყარამანმა კანკალი დაიწყო.

— დამშვიდდი, მამაჩემო, დამშვიდდი!.. მე უკვე შეურიგდი ბედს!..—ეუბნება ბონდო და მერე განაგრძობს: —ჩემი სისხლი დალორწილია უქმურით!..

— თავადლო ბონდო, თქვენ ღილი გაკლიათ საყელობე!..—სთქვა კნიაჟნამ ფრანგულად და ბონდომ მოიცილა მისი სახე.

— მე ღილი მაკლია, მამაჩემო, ღილი და სხვისი ცოდვები მაინც უნდა ვზიდო!..

ყარამან გაოცებული უცქერის შვილს.

— ეს არაფერია, მამაჩემო, არაფერი!.. ასე მითხრა მე ერთმა ქალმა!..

მიდიან ნელა.

— მამაჩემო, არის ერთი გამოსავალი!.. ვფიქრობდი, როცა ჩავიკეტე!.. გახსოვს მამაჩემო, რა სთქვა სკაპეცმა ორპირში?.. — ხორცი სულს ამძიმებსო!.. ბაბუაჩემმა მიანდერძა მე ავხორცობით დაღლილი სისხლი და უნდა მოვისვენო!.. ოო, ძნელია, მამაჩემო, ძნელი!.. უმანკოება კრავისა და სასოება წმინდანისა!.. ქრისტემ სთქვა: „არიან საჭურისნი, რომელნიც მუცლითგან დედისა თვისისად საჭურისად იზუნეს; და არიან საჭურისნი, რომელნი კაცთაგან გამოისაჭურისნეს; და არიან საჭურისნი, რომელთა გამოისაჭურისნეს თავნი თვისნი სასუფევლისათვის ცათასა. რომელ შემძლებელ არს დატევნად, დაიტინ!“

ყარამან ყურს უგდებდა და არაფერი ესმოდა მისი ლაპარაკის. მოჰყვებოდა შვილს კრიჭაშეკრული და დაღვრემილი.

ბონდოს, სახლში მიჰყვანისთანავე გამოუცვალეს ტანისამოსი.

იწვა იგი შუადღემდის.

მერე ადგა, გავიდა გარეთ და შეეცრად, ცამ ჩაყლაპა, მიწამ უყო პირი, კაცმა არ იცოდა.

ეძება ყარამანმა, ეძება, — ვერ იპოვნა.

ორი დღის შემდეგ სკაპეცების № 96 საინვალიდო როტის პოლკოვნიკმა იაგორ გეგიძემ შეატყობინა, რომ იგი ორპირში გაპარულიყო და სკაპეცებთან ცხოვრობდა.

წავიდა ორპირში.

ნახა, — ივანე რუსთან იყო.

— არ მომეკარო!.. არ მომეკარო!.. — იკივლა ბონდომ მამის დანახვისთანავე ხელების საგსავით და ყარამან გაშეშდა კარების ზღურბლზე.

მოვარდა ივანე რუსი, ბონდოს ფეხრთით დაეხმობა და
აცახცახებული მოწიწებით ფეხებს უკოცნიდა.

ბონდომ წიხლის კვრით იქით მიაგდო, წამოვარდა
და თმაგაწეწილი უკანა კარებში გაიჭრა.

ბევრი ეძება ყარამანმა, მაგრამ ვერ ნახა.

ივანე რუსისგან გაიგო: ბონდოს სკაპცების ქრის-
ტედ ეღიარებინა თავი და დალონებული სახლში და-
ბრუნდა.

ციცინო შვილს თხოულობდა.

ეძახდა, სტიროდა.

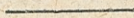
რამდენიმე დღის შემდეგ მოვიდა იგი და თან გუ-
ჯუ ლაბახუა მოიყვანა.

სოფელში გავარდა ხმა, რომ ბონდო გადაირია:

— ბონდოიე გადარეული!..

— ბონდოიე გადარეული!..

— ბონდოიე გადარეული!..

ქ ა რ ი მ ე ს ს რ ე

ს კ ა ვ ც ე ბ ი

სკავცები გადმოვიდენ ორპირიდან და მოედვენ სანაგარდოს.

მათმა სხეულმა არ იცის რაა ვნება.

ელიან მაცხოვარს, კონდრატი სელივანოვს, რომელიც ისევე უნაყოფო იყო და სახედაპრანჭული, როგორც ასი წლის დედაბერი.

ზოგი დურგლობს, ზოგი ვაჭრობს, ზოგს სკა ჰყავს და ზოგი წისკვილებს აშენებს ცენიწყალზე.

სისხლი ძმარივით დამეყავდა ძარღვებში.

დაძრწიან სოფელ-სოფელ: მარანში, საქილაოში, ილორში, ქოსნათში, სანაგარდოში...

ქოსნათი აივსო ქოსა ხალხითა და დაუეწურებულ მცხოვრებლებით.

ქონდრის კაცები და ცვედანი ხალხი დაეუფლა მიდამოებს.

ორპირმა წაჰბილწა ახლო-მახლო სოფლები.

შეუსია უბადრუკი საჭურისები.

იგი მუდამ ახალ უბედურებას უგზავნის ამ სოფლებს.

ცხაკუნია მიხალფშვილმა აქ მოიმკო ოქროს ყანები.

აქედან ჰგზავნის იგი სტამბოლში რუსის ვაჭრის სუროვცევის აბრეშუმით დატვირთულ გემებს.

წყეულ იყავნ შენ, ორპირო, ბელღებ დაღრქენილო
და ქარავნებით დატვირთულო!..

სკაპცების შეხებაზე საჭურისდება ყველაფერი.
დააბერწეს სანავარდო.

ნივთები გამოფიტულია, სიტყვა ცარიელი, სიცოცხლე უაზრო.

მოხეთქილია წინ ყველა გზები.

მოჰკლეს ღმერთი.

აღარ არის მრავალძუღუებიანი კიბელე.

— უფალო ფალოს, შეგვეწიე!..

ტრამამ და ნგრევამ მოიცვა სანავარდო.

უფალო ღმერთია მათი უფალი.

უშვილოები ისე დადიან, როგორც გადაბერებული
დედალი მგლები.

სკაპცები სისინებენ ყველგან.

არ არის საშველი!..

— არული თქვენ, საჭურისებო!..

— წყეულ იყავნთ თქვენ!..

ელანდებიან: კონდრატი სელივანოვი. ყაზახი შილოვი.

დასუნსულებენ კაცობადაკარგულნი.

არც ენა ესმის მათი სანავარდოს, არც რწმენა.

ქადაგება მათი გამხმარ ნაყოფებივით სცვივა სანავარდოში.

მოდის კონდრატი სელივანოვი მოციქული უქმურთა-უქმურისა.

მოდგმა არ გააჩნიათ და მომავალი.

გაწყდებიან და ხსოვნა მათი ამოიფშვნიტება მესხიერებიდან.

მას მერე, რაც ერთი სკაპცის ქალი დაორსულდა,
შეშფოთდნ სკაპცები.

სქესმა გაიელვა მათ თვალებში.

მაცხოვარმა ბონდომ დაამძიმა ნაყოფით სკაპცის
ქალი და მიატოვა.

გველის წიწილი შეიპარა სკაპცების კრებულში.

გველის წიწილი ფალლუსივით აღერებული.

დაფრთხენ და ლოცულობენ:

Дай, господи, Иисуса Христа,

Дай нам, сударь, сына божия,

И помилуй, сударь, нас,

Сошли нам духа святого утешителя!..

ტრიალებენ და ისმის ზარხოშიანი კივილი:

— მაცხოვარო, მოგვიტევე!..

— უზენაესო, შეგვინდე!..

მანკიერება დასადგურდა მათ კრებულში.

ვაი შენ, სკაპცის ქალო!..

სქესი კიდევ სცოცხლობს შენში!..

— მოჰკალით გველის აღერება!..

— Вот тебе меч, ты будешь у многих древ сучья
и грехи сечь и лепость изгонять!..

— მოჰკალით სქესი!..

— მოჰკალით ფალლუსი!..

— მოიკვეთეთ იგი და გადაუდგეთ ჯერ კიდევ თბი-
ლი ძაღლებს შესაჭმელად!..

მოედო ღვთის რისხვასავით ეს ამბავი სკაპცებს და
სკაპცები დაიბნენ, ზარდაცემულ თვალებით იცქირებიან.

გუჯუ ლაბახუას ლანდი დაადგა მათ ვნებით აქი-
ხვინებული და შარავანდელით მოსილი.

ფალლუსი გაცოცხლდა.

— თავს უშველეთ, სკაპცებო, მოსპეთ იგი, ძირშივე
აღკვეთეთ, რამეთუ წაწყდა უჯიშო და უჯილაგო მოდგმა
სკაპცებისა!..

გავარდა ეს ხმა მეხვიით და ერთ დღეს მოვიდა ერ-
თი მოხუცი სკაპეცი, შემახიდან, თუ ბაქოდან, კაცმა არ
იცოდა, და სთქვა:

— Ходил я по всем кораблям и поглядел: но все
лепостью перевязаны, братья и сестры; того норовят,
где бы брат с сестрой посидеть!.. Лепость весь свет
поедает и к Богу итти не допускает!.. И потому мно-
гие в погубной лепости: пророки—пророчества, учи-
тели—учительства, угодники и подвижники своих под-
вигов лишились!.. Удаляйтесь злой лепости!.. Уж змею
бить, так и бей поскорее до смерти, покуда на шею
не вспрыгнула и укусила!..

შეიქნა მითქმა-მოთქმა, ჩურჩული, მიეთ-მოეთი სკა-
პცებში:

— Сам пророк пришел!.. Теперь наш конь бел
и смирен!..

ფული უნდათ სკაპცებს, ფული რწმენისათვის წა-
მებულთათვის და იმას ევედრებიან უფალს.

მოხუცმა შემოიტანა ახალი წესი დაკოდვისა, კიდევ
უფრო სასტიკი და ფალლუსი მოკვდება სამუდამოდ.

ნეტარებს ხლისტი კონდრატი სელივანოვი, ნეტა-
რებს ყაზახი შილოვი, ნეტარებს ხვთიშობელი მატუშკა
აკულინი ივანოვნა.

გახურებულ შანთით სწვავენ ვნებას და დაედენ.

ელოდენ ქრისტე მაცხოვრის, — ცვედანი ხლისტის კონდრატი სელივანოვის აღდგომას, სუზდალის ექვთიმე მხსნელის მონასტერში რომ გარდაიცვალა.

არ სჯეროდათ მისი სიკვდილი.

— Мы ждем его всяко времячко, суду-глаголу небесному, обогреты сердца наши нутренны!..

— დიდება ხლისტ კონდრატი სელივანოვის სახელს!..

— დიდება მრავალწამებულ ყაზახის შილოვის სახელს!..

— ნეტარება ხვთიშობელ მატუშკა აკულინა ივანოვნას!..

ჰვალობენ ფერხულში ჩაბმულნი, ტრიალებენ თავდავიწყებით.

თავბრუ ეხვევათ.

ზოგი იქცევა, მაგრამ დგებიან და ისევ ტრიალებენ.

ირხევა თეთრი პერანგები და სარწმუნოებრივ ცეცხლით ანთებულნი, ბოდავენ რაღაც საოცარს, ჰკვივან რაღაც სკაპტურს სექტანტურ ენაზე, უაზროს და გამოსაჭურისებულს.

რადენიე მწვერვალს აღწევს.

ისმის ისტერიული კისკისი.

დადგა კორიანტელი თეთრი პერანგების, დატრიალდა დაბალჭერიანი ქოხი უზარმაზარ რუსულ ღუმელით და გულშემოყრილნი ტორტმანობენ, კვნესიან, კისკისებენ და ბობდავენ იატაკზე.

ექსტატიური ოხვრა აყრუებს ყველაფერს.

კონდრატი სელივანოვის, — დამკნარი ყრმის წმინდა
ლანდი დაადგა მათ ნათელით შემოსილი.

მისი ღვთაებრივი ირიბი მონღოლური თვალები დას-
ცქერის მათ მოსიყვარულედ.

შარავანდელი აბრმავებს სკაპეცებს.

უნდათ წამოდგენ და თაყვანი სცენ, მაგრამ თავ-
ბრუ დახვეულნი, სამღვთო ცეცხლ მოდებულნი წელს
ვერ ითრევენ და ეცემიან.

ოხრავენ:

— Хлещу, хлещу,

„Христа ищу!

„Выйди, Христос, на наружу,

„Вynesи нам денег на нужу!..“

თაყვანს სცემენ ღმერთს უკვდავსა და წმინდას.

დაკოდილი ღმერთია მათი უფალი.

არიან მხოლოდ ისინი და მათ შემდეგ არავინ... .

არავინ იქნება მათი გაგრძელება.

თავისით დასწურავენ უთესლო მოდემას.

სისხლი მათი რიონის ჭაობებივით არის დალორ-
წილი.

შემოხედვა უმჟური და უსიცოცხლო.

მეგრელი ქალები ეხუმრებიან, მალალ ხის ქოშებზე
ტანს მიარხვევენ ვნების ამნთებად.

— მოი, რუსო, მოი! — ეძახიან ისინი და თვალს
უმჯრებიან.

— Суета! . Суета!.. Суета!.. — წრიპინებენ სკაპე-
ცი და ხელებს უმწეოდ ასავსავებენ.

კისკისებენ გამალიზიანებელ კმაყოფილებით მეგრე-
ლი ქალები, იცინიან მათ უმწეობაზე.

ვინ ხართ თქვენ, თესლგამხმარნო?..

საიდან მოხველით?..

საით მიხვალთ?..

დაბადებულხართ თესლით და უარყავით თესლი,
რომელმაც შეჰქმნა მიწა, დედა ჩემი და მშობელი!..

მე ვეკონები დედამიწას!..

იგი დედაა ჩემი და მე ვწოვ მის ნოყიერ მსუქან
ძუძუებს!..

ღმერთი ჩემი ადგილის დედაა!..

თაყვანს ვცემ ვობის და ბოჩის.

დიდება შენ, ფალლუს!..

დიდება შენ, მრავალძუძუებიანო კიბელევ!..

კოპალავ შენ დაგვიფარე!..

გუჯუ ლაბახუა მოდის აჭიხვინებული და ვაი თქვენ,
სკაპცებო, ვაი თქვენ, უბადრუკო საჭურისნო!..

მოდის ფალლუსი უფალი სიცოცხლისა!..

მოდის გუჯუ ლაბახუა და სისხლი მაჭარივით სდულს
ძარღვებში.

მოდის ლაბახუა, რომლის მოდგმა ბახუსითა და
ღვინით არის დატვირთული.

— ლაბახუა!.. ბახუა!.. ბახუს!..

— გუჯუ ლაბახუა!

— დიდება ლაბახუას, დიდება ფალლუსს!..

შენ წინ წევს დაბერწებული მიწა სანავარდო.

მაკეა იგი უქმურითა და ტყირპით.

შენ განაშორე მას ტყირპი უქმურისა და გაანაყოფიერე იგი!..

მოგაქვს შენ სხეულით ხვატი და თაკარა ვნება!..

სიმხურვალე თესლისა და სიცოცხლე ნაყოფისა!..

„მეფეო დედაო,
„დედაო უღვთო!..
„უქმური, ან-ბან, დადგომილი დადგა,—
„მომავალი მოვა!..
„ჰეიზე, ჰოიზე!..
„ებეჰე, სებეჰე!..
„გახილე კიდობანი,—
„ქალი და შვილი დადგა!..“ *)

---

*) ქალების შელოცვა.

ქ ა რ ი მ ე ა მ ა

M A L ' A R I A

დაყურსული ღამე.

არსად ნათელი.

შორს აბალდამებული სისხლის ტბორი მიიზიდება.

დედამიწამ გააღო საშო და სწყურია თესლი.

გრაათის ბუშტუკიდან მოგორებული კვერცხი ელის სპერმატოზოიდს და ციმციმებს.

კოლოები ესევიან მას და ანაყოფიერებენ პლაზმო-
დიებით.

ვერძის ტროპიკი ეჭირება ვიწრო სარტყელივით და
ვნებას აგუზებს.

რიონის დენა ამძიმებს ღუმელს.

რიონის, როანს რომ ეძახდენ რომაელები.

სიღრმეში ისმის ბალღამის დენა.

არტერიებს დააქვთ თხრამლი და პლაზმოდიები.

ავხორცი მსუქანი ბაყაყები ხითხითებენ და თათე-
ბით ხორთუმ მომარჯვებულ კოლოებს იგერიებენ.

აბოტებული მწვანე გომბეშოები ტბის თეთრ შრო-
შანებს გულსპირს უხსნიან და ლორწავენ ყვითელი
ხაშმით.

ვიქტორია რეგია აბრუებს ჰაერს.

ჭაობში ჩაწოლილი უქმური წყალს აკურკუშებს.

დადობლილი ბუშტები სკდებიან ხავსმოდებულ წყლის ზედაპირზე.

ფანტასტიური კოლოები დაათრევენ ხორთუმებს. მწუხარედ ზუზუნობენ: — Mal'aria.

პლაზმოდებით გატენილი დედოფალი ანოფელესი დაფარფატებს მარმაშის ფრთებით.

ტანაქავებულს სწყურია სისხლი და ეძებს ხორცს ბალღამის ჩასაქცევად.

ციებით დალორწილი, ბნელ სტალაქტიტებივით ამართული კიპარისები და ქოქოსები ირწევნიან ტყირპიან ღამეში.

ლელიანში ბუნაგად მიგდებულ ბეჭემოტს დაესია კოლოები, შხამავენ და ბლავის გამწარებული.

ყვითელი სატურნი არწყევს სამსალას და ღპება ყველაფერი.

კირჩხიბი დაესო ღამეს და სისხლით სივდება.

ასეა ღამე დაყურსული შუაღამემდის.

შუაღამით ბინძურ ძონძებივით დაკიდებულ ღრუბლებში გამოჩნდება ნავახშიში მთვარე და აფრენილი თეთრი მხედარი გაშლის ყაბალახს.

წამოვა თოვლი ქინაქინის.

ათოვს ყველაფერს და დამფრთხალი კოლოები იმალებიან ლელიანში.

პლაზმოდები გაიგუდენ სისხლის ბურთულებში.

ქინით დამწვარი ავი უქმური აიმართება კეთროვანივით.

დალორწილ ტანზე აღპება ხორცი და დგება სუნი გახრწნილი მძორის.

დაძონბილ მკლავებს აღაპკობს ცაში და ჩაჭმულ პირიდან აღმოხდება გოდება.

ზმუის უქმური და ქინაქინით ითოვლება მიღამობები.

გველხოკერები სოროებში მიძვრებიან.

ქინის სიმწარით თვალდამწვარი ბაყაყები სცვივიან წყალში და იძირებიან ტბის ნალექში.

საშოში ისმის:

— ბონდო!.. ბონდო!.. ბონდო!..

ლოცულობს ბონდო:

— წმინდაო გიორგი, შენ გამყარე უქმურთა-უქმური!..

ისმის:

— ბონდო!.. ბონდო!.. ბონდო!..

გამოეღვიძა, — ოთახშია და ლიგინში წევს. თვალე-ბი მოიშმუშნა.

წელი სტკივა, თავბრუ ეხვევა.

— რა საშინელი სიზმარი იყო!.. — იფიქრა მან და მამას შეხედა.

— რავა ხარ, შვილო?..

— რა მიჭირს!.. — უბასუხა.

ოფლად გაღვრილა.

მზე ამოსულა.

ისმის დედლის ტვინის ამომქმელი კაკანი.

— დედა რავაა?

— ვერაა კარქათ!..

ბონდო გაჩუმდა უყურებს მამას.

ყარამანმა ყალიონი ამოიღო, გატენა თუთუნით, გააბოლა და ნაღვლიან თვალეებით მწუხარედ შეხედა შვილს.

ბონდოს შეეცოდა მამა, თვალები მოაცილა და ჭერს დააკვირდა: ჭერში ეკიდა ბუზებით შეფენილი ტერიფის შტო.

ყარამანმა შუბლზე ხელი დაადო.

— სიცხე გამონელებულა!.. კარქად იყავი..! — სთქვა მან, ღრმად ამოისუნთქა და წყნარი ნაბიჯით გავიდა გარეთ.

ბონდო უცქეროდა შტოზე შესეულ ბუზებს: ზუზუნებდნენ.

ერთი ბუზი აჯდა მეორეს და ისე დაფრინავდა.

აირია ბუზები და მას მოეჩვენა, რომ ეს შტო ჰკიდიდა მის ტვინში და ბუზები მის თავში ირევინან.

მაცხოვარი ბონდო...

ფეხებზე კოცნა და მისი ნაბანის ნაკურთხ წყლად აღიარება.

ფერხულია ირგვლივ.

ირევა თეთრი ხალათები და ისმის სექტანტური გალობა.

ვიღაც ქალი წაქცეულა იატაკზე და ფეხებს უკოცნის.

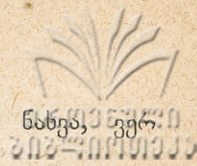
ბონდო ჰგრძნობს ნაცდურ ქალის ცხელ ტუჩებს ფეხზე.

სისხლი თავში აუვარდა, დატრიალდა ყველაფერი, არის თავდავიწყება, ვნება ყელში აწვება და, როცა გამოერკვა, — სკაპცის ქალთან იწვა.

სკაპცები ფუსფუსებდნენ და დამპრთხალ [თვალებით უცქეროდნენ ქრისტე მაცხოვარს.

— ბატონო, ვინცხა სკაპცის ქალია!..

გამოერკვა, — შეხედა ლიზიკიას.

— ვინცა სკაპეცის ქალს უნდა შენი ნახვად, ვერ
მევიცილეთ!.. — ეუბნება ისევ ლიზიკია.

ბონდო მიხვდა:

ეს ის არის მაცხოვარმა ბონდომ რომ ჰეშმარიტი
რადენიე აგრძნობინა.

ტანთ ჩაიცვა და ოფლშეუმშრალი, მისუსტებული
გავიდა სტუმართან აივანზე.

ქალი იდგა დამფრთხალი და თავშლის ყურს სრეს-
და მოუთმენლად.

ბონდო უტკეროდა და გულში ჰგრძნობდა ხედის
უცნაურ კმაყოფილებას.

ქალი კანკალებდა, მერე მოსხლეტილი ფეხებში ჩაუ-
ვარდა.

— Пожалей меня, голубчик!.. Помилуй меня,
барин ты мой, ненаглядный!.. Не гони меня!.. Бей
меня, колоти, христосик ты мой милый!.. — მოსთქვამდა
ქალი და ფეხებს უკოცნიდა, ეხვეოდა.

ბონდო იჯდა კუშტი და შუბლშეკრული.

სკაპეცის ქალმა იგემა ვაჟი და ამიერიდან ვერ იცო
ცხლებდა იგი უმისოდ.

სკაპეცის ქალი სთხოვდა სიყვარულს, რომელსაც იქ
ორპირში უკრძალავდენ და გამოიქცა.

მის უდიდებულესობის საიმპერატორო კარის ფრეი-
ლინამ უსაყვედურა:

— თავადო ბონდო, თქვენ ღილი გაკლიათ საყე-
ლოზე!..

სკაპეცის ქალი კმაყოფილი იყო მისით.

სკაპეცს თუ ეყოფა მისი ვნება!..

სიბრაზით მოსწია საყელო, შემოიხია და იდგა გან-
რისხებული გაღელილ მკერდით.

— Вон!.. Вон!.. Вон!.. — იკივლა მან და ფეხზე წამოიჭრა. სხვა ვერაფერი მოახერხა, გული ყელში მოაწვა, საკინძე შემოხეული და მისუსტებული კედელს მიეყრდნო.

სულს ძლიევს ითქვამდა.

ქალი ადგა აცახცახებული. ტორტმანით ჩაიარა კიბე და ნაცემ ძალღივით ალაგეზე ტირილით გადავიდა. ბონდო დარჩა მარტო.

იჯდა.

ისევ აირია თავში ეს აბეზარი ფიქრები. თავი ჯიუტად გაიქნია და ოთახში შევიდა. გადაყარა ყველა სასულიერო წიგნები, გადაშალა ი. კანტის „წმინდა გონების კრიტიკის“ ფრანგული ეკზემპლარი და დაიწყო კითხვა.

სალამოთი გაიგო: ვილაც სკაპცის ქალს თავი დაეხრჩო რიონში...

— ღმერთო, შენ აცხონე მისი სული!.. — სთქვა მან მწუხარედ, პირჯვარი გადიწერა, წამოდგა და ოთახში გაიარა.

მერე დაჯდა და ისევ „წმინდა გონების კრიტიკის“ კითხვა განაგრძო.

პარი მათართმეაჲ

კ ა რ ა ბ ა ღ ი ნ ი

ა. უჟმურთა-უჟმური

ციცინო უკანასკნელ მდგომარეობაში იყო.
წუთით-წუთზე მოელოდენ მის გათავებას.
ჩამოვიდენ ჭირისუფლები.

ყარამან ჩამოხმა ჯავრით, დადნა.

დადიოდა ფრთამოტეხილ ბებერ ყორანივით ჩუმი
და მორჩილი.

ლოცულობდა ყოველდღე.

სადღაც გაჰქრა მისი ჯიშინი გოროზი გამოხედვა.

ხანდახან თუ წივიდოდა ორპირში და ქოსნათის
„ოტკის ზაოდში“ გამოხდილ არყით დაითვრებოდა.

სძულდა ორპირი, მაგრამ მაინც ვერ ელეოდა.

რკინიგზა დღე-დღეზე დაიწყებდა მოქმედებას და
წივილით დასწეწდა სოფლის სიმართლეს.

გლეხები გადიოდენ სამუშაოზე და ბრუნდებოდენ
იქიდან გარდაქმნილნი.

ანთებულ იმედებით უბრუნდებოდენ კერიას, რომ
მერე სამუდამოდ მოსწყვეტოდენ მას, ამ წყეულ სოფელს,
სადღაც ხსნა არ იყო და საშველი.

უშვილობა გახშირდა.

ციებით იყვნენ დედაკაცები წამხდარნი და ტყო-
პით დამაკებულნი.

ვაჟებს უნარი არ ჰქონდათ ქალებთან დამოკიდე-
ბულებისა

ურიები ჰყიდდენ შვილოსნობის წამალს, მაგრამ და-
ბერწებულ დედაკაცებს და უნაყოფო ყმაწვილებს საშველი
არ ღაადგათ.

ორპირი ნახევარზე მეტი წყალმა წაილო.

ყოველდღე ჰხეთქდა ცენიწყალი უზარმაზარ ფლა-
ტეებს და მიჰქონდა.

მკითხავები აფუსფუსდენ.

ბარათელიხე მარჩიელი დადის და ულოცავს ავად-
მყოფებს უემურთა-უემურისას

ულოცავს ბონდოს:

სახელითა ღვითითა,

მამითა,

ძითა,

სულითა წმინდითა

მოგილოცავ დღესა ღვთისასა!..

წამაყენე ბონდოსა!..

მე ვარ მლოცავი,—

ქრისტე მხსნელია!..

წამაყენე ლოცვა ჩემი.

ბონდო ქრისტესია,—

ქრისტე მისია!..

ბეჭდით შებეჭდილი ვარ! .

ცხრა ხატო, ცხრა კლიტოსანო, —

აკობე სახელი ხარო,—

მომეხმარე!..

მაცდურო, ჩამომეთხოვე,
არ ვარ შენსა ნებასა!..
მამა მაცვია,
ძე მარტყია,
სულიწმინდით ვარ შემოსილი!..
წმინდაო გიორგი,
შენ მიბოძე
შენი დაშნა და სარტყელი,
ამოვილო
და შემოგკრა,
გავაყრევეინო თმა წვერი
უქმურთა-უქმურსა!..
წმინდაო გიორგი,
შენ გამყარე უქმურთა-უქმური!..

.....
მე ვარ მლოცავი,
ქრისტე მხსნელია!..

.....
ელუსამედს ყანა მქონდა,
ყანაშიდა ლოდი იდგა,
ლოდსა ქვეშე დევი იწვა,
ცალთა
თვალთა
წყალი უდგა,
ცალთა
თვალთა
ცეცხლი ენთო.
დეიქა წყალი,
დეიფსო ცეცხლი,—

დედესო თვალი და ყური
ბონდოსა ავი თვალთ შემხედვარეს!

ეს ივანე ანგელოზი: — (მივდიოდი მე
დღესა ღვთისა გზასა,
შემხვთა წითელი კაცი).

შემოეყარა წითელსა კაცსა წმინდა
გიორგი:

— სად მიხვალ შენ, წითელო კაცი?..
არ გაგიშობ მე, წმინდა გიორგი, ბონდოსა ავ-
თაგანს!

თვალთა ლახვარი!..

გულთა ბოძალი!..

ვაი და ვუი!..

ქვაი და კუი!..

ასკილისა კილი,

წმინდა გიორგის

ლახვარ-ბოძალი

ბონდოსა ავთაგანს!..*)

---

*) სოფ. ორპირში ჩაწერილი უძველესი შელოცვა.

ბ. უჩა-ლართამ-ბატონი *)

გვალვა ზუზუნობს.

გულშელონებული ბაყაყები ტბის დაღეჟილ მწვანე
ლორწოში განართხულან და გრილდებიან.

მყუდროებაა და სიცხე.

ტბის ლელიანი არ მოძრაობს.

დამპალ წყალმცენარეებში ჩაწოლილი უქმურთა-უქ-
მური მწვანე ბუმბუტის აკურკუმებს წყლის ზედაპირზე.

გვალვა ჩაემხო ყარამანის ოდის გვერდით ამწვანე-
ბულ ბოსტანში: დააცხრა კიტრებს, ნესვს, ომბალოს, ქი-
ნძს, ლობეზე გასულ მწარე ხაპერებსა და ფელოზს.

მძაფრი სურნელებაა ავარდნილი და თვრება ყვე-
ლაფერი.

ლობეზე მიბმულ თხას გატენილი ძუძუები ბაყვებში
ამოუდვია, დასწოლია, რძე მიწაზე წვეთავს და ზარმაცი
ცოხნით თვალევი ელულება.

ანწლებიდან გამომძვრალ გველს რძის სუნი ეცა და
ანერწყვებული მიცურავს მისკენ.

თხილებ ქვეშ ნოტიო ჭურებთან ახურებული გომ-
ბეშო გაბარდლულა და გრილდება.

ღვინის ამოსაღებ ხრიკაში ჩამწყვედული გვალვა ზუ-
ზუნობს კრაზანასავით.

*) სამეგრელოში გველს პირდაპირ არ იხსენიებენ (ტაბუ), მას
უჩა-ლართამს უწოდებენ, რაც ქართულად შავიოხოსანს ნიშნავს.

მწიფე კიტრები და ნესვები წვანან მიწაზე და ტბე-
რებიან ხაშმითა და ციებით.

ხვატი ყვითლად ასიებს მათ. მწიფდებიან უქმურთა
უქმურის ვნებიანობით. გატენილი არიან ტყირპიან ლორ-
წოთი და ქვირითით.

ზოგი საშოსავით ბილწად გადახეთქილა და გადმო-
ულვრია ბიწიერება ბალღამისა და თესლი ციებისა.

წვანან ისინი სურნელოვანნი და მანკიერნი.

აღერებული ყარამფილი ოქროს ქვასავით ბზინავს
მზის ნიაღვარში.

მაკდება დედამიწა უქმურთა-უქმურით.

გაგანია შუადღე გადაირია ბოსტანში.

მზეზე დაწოლილი შეციებული ალი ძიგძიგებს, კბი-
ლებს არაკუნებს და ჰხვევს გალურჯებულ ძუძუებს, მკლა-
ვებს და ფეხებს თმაში, დაღვრილ ოქროსავით რომ ბზი-
ნავს მზეზე.

მაღალ ეკლის ჯაგში ახლად რქაამოჭრილ ჭინკას
კოლოები დაესია, ჰკბენენ, შხამავენ და საცოდავი მოს-
თქვამს გამწარებული, იქექება, იფხანს დაკბენილ გამხდარ
ბარკლებს.

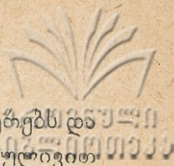
ლობის ძირებში აყრილი ანწლი და წალიკა აფი-
ცხებს გახელებულ მაღალ შუადღეს.

თაკარა სიცხე დამბლასავით დაეცა მიწას.

დადგა გველის ამინდი, გველის შუადღე.

მაღლა, სულ მაღლა, ცის კენწეროზე, კიბ-
ჭიმელში აზიდულა ოქროს კლდეები.

მათი კალთები ზოდებად მისცურავს ძირს
ნაპრალებში.

ცა ლურჯ კათხასავით ახურავს სერებს და
ზედ გადმოკიდებული მწიფე ბროწყლივით
გადაფატრული მზე ჰფანტავს სისხლისფერ ლა-
ლებს.

იისფერი ვენახი ეტმასნება პიტალო კლდე-
ებს და ქარვის ტკბილი მტევნებითაა დატვირ-
თული მისი ლერწები.

ყურის სიღრმესავით არის გარინდებული
ყველაფერი.

დაყურსულია ჰაერი და დრო წუთით შე-
ისვენებს ოქროს სერებზე.

უეცრად მოსკდება ღვარი იისფერ გვე-
ლებისა.

ივსება ყველაფერი.

გველთა ზმორებით იტვირთება მიდა-
მოები.

ოქროს ქედები ვერ უძლებენ მათ სიმ-
ძიმეს და იზნიქებიან შტოებივით.

იისფერ გველთა მტევნებით დაიყუწება
ჭიმჭიმელი და ამართული იისფერ კაბით შე-
მოსილი უნასი გველი მობრძანდება დინჯი
რონინით.

ოქროს ფაფარი შარავანდედათ ჩამოჰ-
ღვრია ქერტიან ყელზე.

კუღზე აღერებულს მოაქვს ოქროს საწმი-
სზე დასვენებული ანთებული ხვითო.

მზე დატორტმანდება, მწიფე ნაყოფივით
მოსწყდება ზეცას და ჩავარდება ხვითოს გუ-
ლში.

დენას არ უჩანს დასასრული.

მოირხევიან იისფერი გველები, მოარწევენ ზანტად მიწაზე დასვენებულ სხეულებს და ანერწყვებულნი ატანტალებენ გაბობილ ქეჯნას.

უნასი გველი დაასვენებს ოქროს მალლობზე ძვირფას საწმისს.

ააღერებს თავს ბრძენი ქურუმი და თვალდაწკურული დახვერავეს სერებს.

და მისი თავი მოსჩანს იქ, სადაც მზე ეკიდა.

გველები ნებივრად იქვარქნებიან ოქროს მტვერში და უსაზღვრო მოლოდინით იკბენენ სხეულს.

უეცრად გატყდება წელში უნასი გველი, აიტაცებს ძვირფას ხვითოს და აავდებს ცაში.

გველები სისინით აედევნებიან, წამოეწევიან და ცაში გარინდებულ ხვითოზე მისეულნი, სწოვენ გაუმაძღრად, სწუწნიან ნებივრად და მათ სხეულებზე მოწანწკარობს სიტკბოება თაფლისა და ნექტარისა.

გაჩნდება ჟუჟუნი იისფერ სხეულებისა.

ირწევიან და ნებივრად იქნევენ კუდს.

ცეკვავენ და მათი კისკასი ალივლივებს კის ლაჟვარდს.

ხვითოს ბზინვა ნიმბივით აფენია გველის თავებს და წმინდანებივით ინაბებიან წვრილტანიანნი.

მოფრინდებიან უხმოდ მსუქანი ოქროს ფუტკრები, დაესევიან დატკბალულ გველებს,

სწუწნიან მათ ტანს, იტვირთებიან ხვითოს მტვერით და გაბრუებულნი ფართქალობენ, სცვივიან ცაზე.

გველები კუდების ზანტი ქნევით იგერი-ბენ მათ, და ისინი მაინც ჯიუტად ესევიან გაუმძღარნი და ტკბილის მოყვარულნი.

ხვითო თაფლად დნება ცაში და უეცრად, საიდან არ იყოს, იელვებს თეთრი ყაბალახი და მოცელილი გველები მიწაზე დასცვივიან.

— წაიღეს ხვითო!.

— არ არის ხვითო!.. — გაგარდება ხმა და ქეჩოაყრილი, გასნატული გველები დაინახავენ ოქროს სერებზე თეთრ ყაბალახით აფრენილ მხედარს.

ზნედაშეპყრობილი მზე ცოფს აყრის დედამიწას.

ცხელ ბალღამივით იღვრება ყარამანის ბოსტანში და ჩაახმო სურნელოვანი ცერეცო. აღერებული მზესუმზირა ვერ ძლება აღმურითა და პაპანაქებით.

ასეთ შუადღით აიმართება გველი გვალვაში.

დიდი გველი სანავარდოზე და მისი ჩრდილი გადააწვება ყარამანის ოდას.

სვეტივით ატყორცნილი აელვარებს მზის თესლივით ანთებულ ხვითოს.

თვალდაწკურული იცქირება ყელმოღერებით.

ჟინატეხილი სცემს კუდს მიწაზე და დედამიწა იპნიდება ვნებაანთებულ დედაკაცივით.

თავაღებულ შიგვებება მზის გადმოყრილ ძუძუებს და სწოვს გვალვას, სთვრება აღმურით.

გახელებული მზე ჰკბენს მის ქერტიან სხეულს.

ტანი მისი ეჭვნებივით არის ასხმული.

მიწის სუნი ასდის...

იგი შავია, შავჩოხოსანი, აღსავსე სიბრძნითა და ბოროტებით.

ასე სდგას გველი სანავარდოზე, რომელ არს მოციქული და ცხადება წმ. ფალოლოსისა.

შუადღის გუგუნში შემოვა იგი ყალყზე ამდგარი, ვით მოჩვენება, და აიმართება შავჩოხოსანი შუა ოდაში.

— რა გინდა შენ, უჩა-ლართამი?..

გველი დგას ამართული და სტეხს ბონდოს წკვარამ თვალებით.

ბონდო გააგდებს ძველ კარაბადინს:

— ქიქემალუ სირენე!..

ვაა-და ბოროტი თვალიწკურია!..

შიაკონია,

დამიწერია,

დამიკარქია

გვერ მაწამალაა!.. —

სადადიოში გვერშაპია, —

წყარ იყოს, ღვინ იყოს, —

თუდუმალი თუ არ დალია,

თუ არა მოციქულია!..*)

სამჯერ იკივლებს სულწასწრებული და გველი იგი, უჩა-ლართამ-ბატონი იშმუშნება, —

ჰქრება მისი ლანდა.

*) გველის შელოცვა

არ არის გველი.

ბონდო, კედელს ატმასნული, ზარდაცემულ თვალებს აცეცებს.

— არ არის გველი!..

— არ არის გველი!..

— მაშ რათ არის გველის სუნი ოდაში?!

— დასუნულია ყველაფერი, დასუნული! — და გულ-ფელონებული გაიშლება იატაკზე იქ, სადაც დიდი გველი იყო ამართული.

ბოსტანში ისევ ისევ ბორგავს თაკარა სიცხე და სუნელის მოსაკრეფად ჩასული ლიზიკია ჰგრძნობს რომ გვალვამ დაჰკრა თავში.

— ვინა ხარ შენ?.. — შეეკითხა იგი მთვრალი, მიბნედილი, და სიღრმეებიდან მოესმა ჭიხვინი ანთებული და სიახლოვე წმ. ფალოსისა.

მოხლებში მოსხლეტილი და მორჩილი მძიმე სუნთქვით წაწვა იქვე.

უსაზღვრო მოლოდინით გაშალა ხელები, გაშალა ფეხები და მან გუჯუ ლაბახუა იგრძნო მკლავებში.

წევს იგი განაბული მწიფე კიტრებში და ნეტარებით უსმენს, როგორ რეკს დედამიწა დიდი გველის კუდის ჟინიან დარტყმით:

— ფაღლ!.. ფაღლ!.. ფაღლ!..

— მოდი, გუჯუ, მოდი, ჩემო სურვილო!.. — ბუტბუტებს ლიზიკია და წევს მწიფე კიტრებში სუნთქვაშეკრული...

.....

გ. ქვა უშვილობისა — სულეიმანი

იყო და არა იყო რა.

ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა!?

იყო ერთი ყორანი.

ყვანჩალა იყო მისი სახელი.

ჩხაოდა ისე დათარსულად, როგორც არცერთი ყო-
რანი.

ნავსი იყო იგი და ყიამყრალი.

ალიონზე ავარდებოდა და დასჩხაოდა სანავარდოს.

— გძლიე!.. გძლიე!.. — მიაძახებდენ პირდაბანილი
ფეხშიშველი თხის მწყემსები.

დედაკაცები სწყევლიდნენ მას.

მოსპო სანავარდოში წიწილები.

სინსილა გაავლო.

უიღბლო იყო ყვანჩალა.

სულ მთლად ყმაწვილი დაქვრივდა იგი.

დიდხანს იტირა უბედური ქმარი, მაგრამ გაზაფხუ-
ლმა მაინც თავისი გაიტანა.

ერთ ღღეს, როდესაც ის მინდორში გატანილ ცხე-
ნის ლეშს აძღებოდა, ნახა ერთი მამალი ყორანი.

შავი იყო იგი, ურწყვი შავი.

და ყვანჩალას მოეწონა მამალი.

ჩაკუნა ერქვა მამალ ყორანს.

გულმა ტოკვა დაუწყო.

კუჭში სიმაძღრე სასიამოვნოდ უღიტინებდა.

ნისკარტი ცხენის ძუაზე გაიწმინდა და კოპწია ემ-
მაკობით თვალები მიუღულა.

სისუფთავე უყვარდა ყვანჩალას და არშიყობა.

მამალმა გადმოხედა და მერე ისევ განაგრძო ჭამა.

მას ღვიძლის დიდი ნაჭერი ჰქონდა გასათავებელი
და არ ეცალა.

ყვანჩალას გული ელეოდა.

იდგა და მოუთმენლობით ადგილზე ფეხის მონაც-
ვლებას მოუხშირა.

მამალი გაძღა, როგორც იქნა, და სულელურად გა-
დმოხედა ყვანჩალას.

ყვანჩალას მეტი არ შეუძლია, გოგმანობს ერთ ად-
გილას და სულგანაბული ელის მის მოახლოვებას.

— რა კარგია მისი ზურგზე შეჯვენა!..

— ის ისე ვნებიანად სჩხავის!..— ჰფიქრობს იგი და
ვნებით ტვინგათხელებული უცდის ჩაკუნას.

ყორანმა დაიჩხავლა.

ფრთები ააფათქუნა, გაისწორა და მერე გამოემარ-
თა მისკენ.

ცალ ფეხზე ბუქნით ჩიუარა ყვანჩალას, ჩამოუარა...
იფოფრება ვნებიანად, ღულუნობს და უფცრად შეა-
ხტა ზურგზე.

ყვანჩალა გაინაბა მის ქვეშ, ბოლო ასწია და შეცუ-
რდა თავდავიწყებაში.

და ასე დაიწყეს მათ ერთად ცხოვრება.

ერთ მაღალ ალვის ხეზე გაიკეთეს ბუდე.

ყვანჩალამ ჩასდო შიგ კვერცხები და მოკრუხული
დააჯდა.

გამოსჩეკდა პატარა ბახალებს და დასტკებობდა
შვილების ალერსით.

გამრავლდებოდა ყორანთა მოდგმა.

ჩაკუნას მოჰქონდა სარჩო.

ყვანჩალა მსუნაგად სქამდა და ძვლებს ბუდიდან
ჰყრიდა.

უკარებელი კრუხი გახდა იგი.

მუდამ კრუხუნობდა, სწუხდა.

ქმარი ვერ ეკარებოდა.

დიდ ამბავში იყო ყვანჩალა, თითქოს ქვეყნის ბედ-
ნიერებას აჯდა.

ხანდახან გაფრინდებოდა წყლის დასალევად და ქმარს
დააჯენდა კვერცხებზე.

ლამით ჩაკუნას მის გვერდით ეძინა შტოზე და ძიგ-
ძიგებდა შეცივებულთ.

ერთ დილით გაფრინდა მისი ქმარი და სალამომ-
ლის დააგვიანდა.

ყვანჩალას გული ელეოდა სიმშლით.

წყურვილით პირი გაუშრა, მაგრამ ბუდეს ვერ ჰშო-
რდებოდა.

გაცივდება, კვერცხები და არ ეყოლება ბახალები.

მას კი ისე უნდოდა დედობა!

ბევრი ითმინა, მაგრამ ვერ გასძლო.

ამოვარდა ბუდიდან.

გაფრინდა წყლისკენ, დალია და ისევ მოფრინდა
ქაქანით.

ქმარი მაინც არ სჩანს.

ზის და უცდის.

— რამე ხომ არ დაემართა?..— ჰფიქრობს იგი და დაინახა მოფრინავს ჩაკუნა და მოაქვს ნისკარტით, ამირანის გულ-ღვიძლი.

ყვანჩალა ჩხავის სიხარულით, უშნოდ პირს აღებს, იფოფრება ბუდეში და ჭყლოპინობს უშნოდ.

მეტად უყვარდა ჩაკუნას ცოლი.

მოუტანა ამირანის გულ-ღვიძლი.

ყვანჩალამ დაუწყო წიწკნა და მსუნაგად ჰქანქავდა მას.

და ასე შესჭამა სანავარდოს ყორანმა ამირანის გულ-ღვიძლი.

ტკბილი იყო იგი, მეტად ტკბილი.

ჩაკუნა ტკბებოდა მეუღლის სიხარულით და უამბოროგორ მიაგნო ამირანის ქვაბს გერგეტის მთაში.

უკვე შებინდდა.

ყვანჩალა ყურს უგდებდა ამბავს და ნაზად ჩაეძინა ბუდეში.

ასე ცხოვრობდენ ისინი ბედნიერად.

მოვიდა დრო კვერცხების გამოტეხვისა, მაგრამ არ იჩეკებოდენ.

ყვანჩალას თავზარი დაეცა.

ავარდა ზევით და ნისკარტის რაკუნით დაუწყო სინჯვა.

მერე ისევ დააჯდა და უცდის.

სამ დღეს უცადა და, როცა მაინც არ გამოტყდა, მაშინ გაფრინდა ჩაკუნა სულეიმანის ქვის საპოვნელად.

ორ დღეს უცადა ყვანჩალამ ქმარს, მაგრამ იგი მაინც არ სჩანდა.

მესამე დღეს ისიც გაფრინდა.

ბევრი იფრინა, თუ ცოტა, — მიაღვა ერთ ბიტალო
კლდეს და ნახა ჩაკუნა ისრით განგმირული.

იქვე მის გვერდით სულეიმანის ქვა ეგდო.

შორს კი სერებზე ყაბალახ გაფრიალებული თეთრი
მხედარი მიფრინავდა. სადღაც კლდეებში ისმოდა ამირა-
ნის კვნესა და ჯაჭვების ჩხარუნი.

იტირა ქმარი, იღარდა...

მერე თვალები ამოჰკორტნა, შეჭამა, მაგრამ არ
იყო გემრიელი.

აიტაცა სულეიმანი და წამოვიდა ბუდისკენ.

ჩააგდო ბუდეში თუ არა, — კვერცხები დასკდენ.

ნახა, — დალაყებულ იყვნენ.

ყვანჩალამ ერთი შესჩხავლა და გულგახეთქილი ალ-
ვის ხის კენწეროზე შემოჯდა.

სიო არხევდა ალვის ხესა და საცოდავად მოფუყუ-
ლი ყვანჩალა ჩანაობდა

მის ქვეშ გადაშლილიყო: სანავარდო, ორპირი, სა-
ჭილაო, ქორეისუბანი და მისი მიდამოები.

ბავშები ჟლიოდენ ეზოებში.

ხბოები კუნტრუშობდენ ქართაში.

წიწილები წიაქობდენ ბოსტანში.

და გამწარებულმა ყვანჩალამ დასჩხავლა ნავსიანად
სანავარდოს, მერე ჩავარდა ბუდეში და შეაჩვენა ქვა სუ-
ლეიმანი.

დააბედა მას უშვილობა და უნაყოფობა.

სულეიმანი გამწვანდა, დაჰკარგა ფერი და მისი და-
ნახვა მოშლიდა დედაკაცებს, წაახდენდა ვაჟკაცებს.

გამოიტირა ყვანჩალამ ბედი და, უკვე გამოკრუხებუ-
ლი, გაფრინდა ახალი ქმრის საძებნელად.

ალვის ხე გაახმო უნაყოფობის ქვამ.

ბუდე ჩამოლბა ხეზე.

უშვილობის ქვა დავარდა მიწაზე და მოიწვა მის
ირველივ ბალახი.

მას მერე დაბერწდა სანავარდო.

უშვილობა მოედო ახლო-მახლო სოფლებს.

ფეხმძიმეებს მუცელი ეშლებოდათ.

მაკე საქონელი უდროოდ იგებდა.

კვერცხები სკდებოდა საბუდრებში.

სკაპცების ამინდი დადგა სანავარდოში.

ასეთი ბედი მოუტანა ყვანჩალა ყორანმა სანავარ-
დოს.

— ყვაა!.. ყვაა!.. ყვაა!..—დასჩხავის იგი ნიშნის მო-
გებით და ქოქოლას აყრის ქვეყანას.

— გაგინმა ყბაა!. —მიადახებენ სოფლის დედაკაცე-
ბი და იფოფრებიან, იკრულებიან მონაზვნებივით...

კარი მთორკაეხე

შ ე ც ხ ა ღ ე ბ ა

ერთ მთვარიან ღამით სულ უბრალოდ მოკვდა ცი
ცინო.

ამოისუნთქა, შეაჯრეოლა და გათავდა.

გაჩნდა წივილი.

რალაც ცივი და ბასრი გაფრინდა სივრცეებში.

როცა ციციხო მოკვდა, ერთი ვარსკვლავი მოსწყდა
ზეცას და მოქნეულ ჟინჯლილივით ჩაჰქრა რიონის ქაო-
ბებში.

— ვაა-ვა!.. ვაა-ვა!.. ვაა-ვა!..—წიოდენ კირისუფ-
ლები.

— რა მიქენი აი, შე ქალო, რავა დამღუპე!.. — მოს-
თქვამდა ყარამანი და შუბლში ხელს იცემდა.

— დედია!.. დედია!.. დედია!.. — ბლაოდა ბონდო..

პარი მასაჟი

ს ა ტ ი რ ა ლ ი

მეორე დღეს მაწვივრები მოარულ სენივით მოედ-
ნენ ყარამანის მოყვრებს, ნათესაებს.

იყო შავების კერვა და ჭირისუფლების სამზადისი.
მედავითნე მიცვალებულთან მთელი ღამე და-
ვითნს აბრუნებდა.

ისმოდა გაბმული ბუტბუტი და ბონდო ვერ იძი-
ნებლა

— რა ვქნა მე ეხლა, რა ვქნა!.. — მოსთქვამდა ყარა-
რამანი.

გასვენების დღე დაინიშნა.

ყარამანს არაფერს ეკითხებოდენ.

რასაც ეტყოდენ, ყველაფერზე თანახმა იყო.

ტირილის დღემაც მოაწია.

გაჩნდა ორპირში ურმების კრიალი.

მოჰქონდათ: პური, ღოში, ბრინჯი.

ციცინო ეზოში გამართულ კირავში ესვენა.

ბონდო და ყარამან გულხელდაკრეფილნი დასცქე-
როდენ ცხედარს.

მეზარეები ჭიშკართან ხარით ეგებებოდენ ჭირის-
უფლებს და გულის შემალონებელ გალობით მიაცილებდენ
მიცვალებულის კარავამდე.

იყო კივილი და მოთქმა.

ჭიჭკართან ზარის ჩამორეკვამ გული შეაღონა.

მატირლები არ ილევოდენ.

ბონდოს მეტი არ შეუძლია.

— როდის გათავდება, ნეტავ, ეს ამბავი და დარჩება მარტო!..

მატირლები გადასარეგად სტიროდენ.

ფოტინე გვაძახიხემ ყველას გადააჭარბა.

მისმა მოთქმამ დათუთქა გული.

ჭირისუფლები ჩამოდრიოდენ ცხენებით და ხელში ეკავათ შინ გაკეთებული კაცის სიგრძე თაფლის სანთლები სამფეხზე და ანთებული ჟინჯილიები.

ქალებს ვერ აკავებდენ.

თმებს იგლეჯდენ, დაიხოკეს ლოყები და სისხლი ღვარივით მზდიოდა.

— რა დეგემართა აი, შენ ბედდამწვარო, რა დეგემართა!.. ვაა ვა!.. ვაა ვა!.. ვაა-ვა!.. რა ვა ვარ შენს მერე ცოცხალი!.. ვაა-ვა!.. ვაა ვა!.. ვაა-ვა!..

ყარამან ზმუის ნიათგამოლეული.

მამაკაცები შუბლში ხელის ცემით მიატირებენ მამა-შვილს, მერე განზე გადგებიან და, ერთი მეორის კითხვა მოკითხვის შემდეგ, ბაასობენ დარბაისლად მიცვალებულის ღირსებებზე, ჭირნახულზე, რკინიგზაზე.

შორი სოფლებიდან ჩამოსულებს ეკითხებიან იქაურ ამბებს, ლაპარაკობენ ამინდზე, მამულებზე და ნაცნობ-მეგობრებზე.

ეზოში დვას მკვდრისა და საკმეველის სუნი.

ფუსფუსია და წრიალი

ერთ ადგილას სუფრა გაუშლიათ და შემომსხდარი ხალხი მადიანად ილუკმება.

მერიქიფენი ღვინის დასხმას ვერ აუდიან.

არის თევზის ძვლის წუწნა და ლომიან თითების გალოკვა.

ზოგი დგება და მის ადგილს მაშინვე სხვები იჭერენ.

საპატიო სტუმრებისათვის მოინალები ცალკე სეფას ამხადებენ.

მშიერი აზნაურები უღვაშებს იგრეხენ და თან სუფრისკენ თვალებს ქურდულად აპარებენ.

თუ სადმე სოფელში ძაღლები იყო, ყველამ აქ მოიყარა თავი.

აჩქარებულ მზარეულებს და სუფრის გამწყობთ ფეხებში ედებიან და არის წყევვა-კრულვა:

— დეილუპე, ძაღლო, აქიდან, შე მამალი გელის შესაჭმელო!..

ცხენებს მოსართავეებს ხსნიან და უნაგირებს აბინავებენ.

სამზარეულო სახლში ლობიოს კმაზავენ, ჩოგან ჩარჭობილ ღომს აშუშებენ, თევზს ჰხარზავენ, ფლავს ამხადებენ.

ბოსტანში თხილებ ჭვეშ ქურებს ხდიახ და ღვინოს კოკებში ასხამენ.

მეზობელი გოგო-ბაჭები დატანტალობენ და მზად არიან გაძღენ ალაპზე, მერე მოაგროვონ ნარჩენი პური, ფლავი, დოში, ცახოცში გახვიონ და სახლში გააქანონ.

უეცრად ჭიშკართან კივილი მოისმა.

ხალხმა მოიხედა.

მოდის ტასია გადარეული ფეხშიშველი და შეიქნა მხიარული ჩოჩქოლი და გადალაპარაკება.

ახლო-მახლო სოფელში ის იყო ყველა მიცვალებულის ჭირისუფალი.

ყველა მკვდრებს იგი სტიროდა.

სულ ერთი იყო მისთვის ვინ იქნებოდა.

სამაგიეროდ ქელეხში გაძლებოდა, დათვრებოდა.

კუბოს საზიდავ მიტკალს გამოითხოვდა და იმით იმოსებოდა, ეხვია ტანზე სუდარასავით და სოკოებივით დაბებერავებულ თეხებით სამარიდან ამოსულ შემლილ მკვლარს ჰგავდა.

დადიოდა სიკვდილის მოციქულივით ყველგან.

საცა გაჩნდებოდა, — იქ მიცვალებული იყო.

დადიოდა ყველგან სიკვდილის ლანდივით და მისი მოვლენის ყველას ეშინოდა.

თუ სადმე სოფელში ჩაიარდა, — დედაკაცები შეკქმნიდნენ ჩოჩქოლს:

— ტასიე გადარეულმა ჩეიარა, — ვან მოკვტა, ნეტაი?

— ფუი მაგის თავს და სიკვდილი!.. — იტყოდა მეორე და გვერდზე გადააფურთხებდა.

მართლაც, იმ დღეს მოვიდოდა ხმა, რომ მეზობელ სოფელში ვილაც მომკვდარიყო.

ახალგაზდები დასცინოდნენ.

— ტასიე მევიდა, ტასიე გადარეული!.. — გაჩხდა ჩურჩული და თავშეკავებული სიცილი.

მღვდელმა პანაშვიდი გაათავა.

ციცინო გაასვენეს.

მიირწევა კუბო სოფლის ორლობეში

სასათლაოზე გაჩნდა წივილი, გულის შეღონება.

ყველამ თავ-თავის მკვდარი მონახა და სტიროდნენ საფლავეებზე დამხობილნი.

ციცინოს წესი აუგეს, უკანასკნელი მიწა მიასოგეს და გათავდა, როგორც იქნა, ეს ამბავი.

ხალხი გამობრუნდა.

ქალიშვილებმა და ყმაწვილ კაცებმა დაჰკარგეს მიცვალეზულის მორიდება და მოდიან კისკისით.

მოათრევენ ტყირპიან მუცლებს.

ყველა ზაფრანასავით არის გამოყვითლებული და გამოთაყვანებული.

წინ დარბაისელი ქალები მიდიან.

უკან მამაკაცები.

შავი ფლასით თავწაკრული ყარამან მოდის მწუხარე შვილზე დაყრდნობილი.

არის ბაასი ციცინოზე.

ყველა ქებით იხსენიებს:

— ციდან ჩამოტრენილი ანგელოზი იყო, ბეჩა, ციდან ჩამოტრენილი!..

— რა მადლიანი ხელი ქონდა მერე, საცოდავს!..

— შვილის დარდმა ქე შეინელა, მაი უბედურიშვილი!..

— ქემანც ღირსი იყოს მაი წყეული და გადარეული!..

— რაცხა ხვთის რისხვა ქე კი უნდა ეკიდოს მაი ოჯახზე!.. აპა რავაა, ბეჩა!..

— არ შერჩენ, ბეჩა, არ შერჩენ!..

— დიდი ბატონის ცოდვამ უწია, დიდი ბატონის!.. არ აპატია ღმერთმა, მისი სამართლის ჭირიმე!..— ჩურჩულობენ დედაკაცები.

უკან ბონდო და ყარამან მოდიან.

წინ ყმაწვილ კაცები ტასია გადარეულს ელაზღანდარებიან.

ბონდომ შეხედა ტასიას და ტუჩები ჩაიკვნითა.

— სიკვდილი, სიკვდილი, ტასია გადარეულო, შენ თავს!.. ცაზეა ალბათ გამოკერებული ეს წყეული!.. რა მოკლავს მაგას!.. მოხუცებულებს ასე ახსოვთ თავის სიყრმიდან.

დააქვს სხეულით ხრწნილება და სინოტივე სამარისა.

ციებისგან ნიათგამოღებული გოგო-ბიჭები ხმაურობენ, არშიყობენ და მათ არშიყობას არა აქვს შნო და ლაზათი.

სკაპცებიც აქ არიან და დამფრთხალ თვალებით უცქერიან ბონდოს, მათი მყუდროება რომ ასწეწა და წაწყმიდა ქრისტეს წმიდა ხომალდი.

ფუსფუსობენ დაჩიავებულნი და სასაცილონი ჯარისკაცის მუნდირებში. ტასია გადარეული კისკისებს, მხიარულადაა.

რა უჭირს, — მისი ამინდია!.. მოსავალი კარგი აქვს. მოდის ბონდო მწუხარე და ჩაფიქრებული.

შეჩერდა.

— დავიღალე, მამაჩემო, არ შემიძლია!.. — სთქვა მან ოდნავ გასაგონად და ამ სიტყვების შემდეგ კიდევ უფრო იგრძნო მოქანცულობა.

ფეხზე ძლივს სდგას.

— გამაგრდი, შვილო, გამაგრდი!.. — უპასუხა ყარამანმა და შვილს უნუგემოდ შეხედა.

ბონდოს თვალები უცნაურ ნაღვლით შესცქეროდენ მას და ყარამან შეშფოთდა.

— რა იყო, შვილო, რა დაგემართა?.. — შეეკითხა იგი ფერმკრთალი.

— რა გქნა, მამა, რომ არ შემიძლია... — სთქვა მან ჩურჩულბთ და არეული თვალებით მიიხედ-მოიხედა.

სკაპცები მოდიოდენ მიბჟუტულ თვალებით და ბონდოს გაეცინა.

— ვაი შენ, სკაპცის ქალო!.. სქესი კიდევ სცოცხლობს შენში!.. მოჰკალით იგი, რამეთუ წაწყდა უჯიშო და უჯილაგო მოდგმა სკაპცებისა!.. — იძახდა სისხლგამშრალი მოხუცი სკაპეცი და ხელებს ბაირალივით შლიდა. ბონდო იყო ქრისტე სკაპცების.

და მან აჩუქა სკაპცის ქალს ქვემარიტი რადენიე, მან აცხოვნა იგი და აგრძნობინა სიტკბო ვაჟის აღერსის.

სკაპცის ქალმა იკმარა მისი ვნება, — კნიაჟნა ტრუბანოვამ გულში ხელი ჰკრა და გაფრინდა კირასირ გრაფ ვილიე დე-გრიფინთან.

გრაფმა შეიგდო იგი ათქვირულ ცხენზე და გაფრინდენ ვერსალის ბროლის სასახლეებში.

ცხენის ნალი წკარუნობდა ბროლის ფილაქანზე და ფლოქებში ცეცხლი ედებოდა.

ბონდო დარჩა მარტო დაღლილი სისხლით.

— სისხლი!.. სისხლი!.. სისხლი!.. — ჩურჩულებდა იგი და უცქეროდა ცხენის ფათარში ჩაფრენილ კნიაჟნას გაშლილ კრინოლინით.

— სისხლი!.. სისხლი!.. სისხლი!..

— რას ამბობ, შვილო?.. — შეეკითხა ყარამან.

ბონდო შეკრთა, თვალები ჰოიშმუშნა და შეხედა მამას.

გაიღიმა.

შერე:

— სისხლი დაიღალა, მამაჩემო, სისხლი!..

— კაი ახლა, შვილო!..— უსაყვედურა მამამხვრიანთა

— სისხლი, მამაჩემო, სისხლი დამჟავდა ძარღვებში!..
ყარამანმა დამფრთხალ თვალებით წიხედ-მოიხედა,
შეეშინდა რომ არავის შეენიშნა.

უეცრად ფშვინვა მოისმა და შუკის მოსახვევში გა-
მოჩნდა მთლად შიშველი გუჯუ ლაბახუა.

მისი მკერდი დაწნილ გოდორივით არის კუნთებ
გატენილი.

წინსათარის მაგიერ ბინძური ძონძები აფარია.

— გუჯუ ლაბახუა!.. არიქა, ტასია, შენი ქმარი მო-
ბძანდება, შენი ქმარი!..

— მოდი, გუჯუ, მოდი!..

— სიძეს გაუმარჯოს, სიძეს!..— ელაზღანდარებიან
ახალგაზრდები და თან უახლოვდებიან.

— გვაცხონე, გუჯუ, გვაცხონე!..— დაუძახა მას ვი-
ლაცამ ოხუნჯურად და გუჯუ დაიპრანჭა, აბურდლულდა
დათვივით.

ალიტინებული ქალები კისკისებენ.

გუჯუ დგას კუნთებ გატენილ ბარკლებით და, თი-
თქოს მიწიდან ამოზრდილა, ისეა მიწაზე დაბჯენილი.

ბონდოს შეაქრეოლა და დამფრთხალ თვალების
ცეცება დაიწყო.

— რა დაგემართა, შვილო?..— ეკითხება მამა.

— არაფერი, მამაჩემო, არაფერი!..— უპასუხებს იგი
გარინდებული და თვალებს გუჯუსკენ აცეცებს

„რეზედა“ და ქალური სურნელება აბრუებს მას.

— მე თქვენ მოგართვით ბახჩისარაის ბეისაგან
ძღვნად გამოგზავნილი თურაშაული და თქვენ!..— ამბობს

კნიაჟნა ტრუბანოვა საყვედურით და მწიფე სტამბოლით შეპუდრულ სახეზე აღმურმა გადაჰკრა.

ბონდომ თავი შეარხია და მოიგერა.

გუჯუ დგას სისხლიან თვალებით.

— მოი, ბეჩა, გუჯუ, მოი!..— დაუძახა მას დაყვავებით ვილაც ახალგაზდა ქალმა წკრიალა ხმით და გუჯუს შეაჟრჟოლა.

ვნებაანთებულმა დაალო პირი და იბლავლა შემზარავად.

იზმუვლა ატეხილ მოზვერივით, მკერდში მუშტი დაიკრა, უცნაურად დაიპრანჭა და წინსაფარი აიწია...

და იდგა სატანასავით ვნებააყეფებული, ბლაოდა და ეძახდა დედალს.

ქალები წივილით გარბოდნენ.

მამაკაცები დაიბნენ.

ბონდო მამას აეტმასნა და შუბლზე ათრთოლებული თითები გადისვა.

— მამა!.. მამა!.. მამა!..— დაიკენესა მან და თავს მოწყვეტით აქანავებდა.

— მომიტევე მამა!.. მომიტევე!..— დაიძახა მან და გუჯუსკენ გაექანა. ერთი შეჩერდა, შეტორტმანდა მოჰხედა მამას და მერე უეცრად ისევ მოსწყდა, გაიქცა და მუხლებში ჩაუვარდა გუჯუს.

— გუჯუ!.. გუჯუ!.. გუჯუ!.. შენ შეგვეწიე, გუჯუ, შენ დაგვიფარე!..— ბლაოდა იგი ხელაპყრობილი და ფეხებს უკოცნიდა, თაყვანს სცემდა გუჯუ ლაბახუას.

ხალხი გამოერკვა.

მისცვივდნენ ბონდოს და საყვედურობდნენ.

სთხოვდნენ მოსცილებოდა.

მოვარდა მე-96-ე სკაპცების საინვალიდო, როტის პორუჩიკი ზენიგოროდსკი და ამშვიდებდა.

ბონდომ მოიხედა.

თმაგაწეწილმა ამღვრეულ თვალებით შეხედა პორუჩიკს და უკან მოაწყდა.

— Скопец!.. Скопец!.. Марш отсюда, скопец!.. —

ჰყვიროდა იგი და ხელები შეშლილივით აასავსავა.

პორუჩიკი დაიბნა.

ხმა არ ამოუღია.

გაკვირვებულმა მხოლოდ მხრები აიჩეჩა, ჩუხონურ რუსულთ რალაც ჩაილაპარაკა და მოსცილდა.

ხალხი შემოეხვია გუჯუს.

დაუწყეს ცემა.

ბონდო მის საშველად მიიწევდა, მაგრამ გააკავეს.

სცემდენ გუჯუს წიხლებით, ლობიდან გამოძრობილ სარებით.

სთელავდენ ფეხებით და გუჯუ ბლად დაქრილ ნადირივით.

ბოლოს, როგორც იქნა, გაუსხლტა ხელში და ნაცემ ვაყსავით გაიქცა ჭიხვინით, გადავარდა ყანებში და დაიკარგა სიმინდის შრიალში.

გულშეღონებული ბონდო ვილაცის მკლავზე გადესვენა.

იქვე მეზობლის ეზოდან წყალი მოარბენინეს და მოასულიერეს.

ბონდომ მიიხედ-მოიხედა, შუბლზე, ჩვეულებისამებრ, ხელი გადისვა და მწარედ, ნაღვლიანად მამას გაუღიმა.

მერე წამოდგა და დაფრთხალ თვალებით მიიხედ-მოიხედა (თითქოს ვილაცას ეძებდა), და, როცა ვერ ნახა, თვალები მოისრისა, წელმოწყვეტილი მიეყრდნო მამას და გაჰყვა ლასლასით...

კარი მათოსხაძე

კულაშელი მარჩიელი

სოფელი შეშფოთდა.

გაჩნდა მიეთ-მოეთი.

ხალხი ააყაყანა ბონდოს საქციელმა.

უზუცესი გლეხები გაგზავნეს კულაშში მარჩიელთან.

ყველა მოუთმენლად ელოდა პასუხს.

რა ექნა სოფელს!..

სხვა გზა არ ჰქონდა.

სოფელი გაწყდა.

არ იყო ოჯახი, ერთი ან ორი. წევრი არ გამოჰკლებოდა და ვინმე ლოგინად არ ყოფილიყო ჩავარდნილი.

არ იყო კომლი, რომ კუბო არ გატანილიყო.

დაბრუნდნენ მარჩიელთან გაგზავნილი კაცები და მოახსენეს სოფელს, რომ აქედან უნდა აიყარონ.

რომ ეს ადგილი არის უქმურთა-უქმურის და მაისის გველის, წითელ გველთა მეფის, ნასახლარი და საბრძანებელი.

რომ ეს მიდამოები გაჩენილია ქვეწარმავალთა და გვალულ ზმორებისათვის.

მარჩიელი ამბობდა, რომ აქ ქვა ქვაზე არ დარჩებოდა.

სანავარდოს ავი სულები დაეპატრონენ.

ტრამა და ნგრევა მოიცავს მას და, ვისაც თავის
შველა უნდა, მოშორდეს ამ ადგილს.

მოდის ნარიონა:

ბაყაყებით, გველებით, ყანჩებით, ხაშ-
მით, უქმურით, აყოლილით, საწერელით, შე
შლილობით, სიკვდილით, ცხელებით, მაჯლა-
ჯუნით, ავი თვალით, უშვილობით, თუთაშით,
შაკიკით, ნეკრესის ქარით, ფილენჯის ქარით,
ბატონებით, საყმაწვილოთი, შენახვდომით:

ქაობები მოედება 'თელ არე-მარეს.

სოფელმა გადასწყვიტა აიყაროს, მაგრამ დღეობა
მოახლოვებული იყო და ნადღესასწაულღევისათვის გადა-
იდო.

ბატონთან გაგზავნეს მამასახლისი.

ყარამან დახვდა მას მორჩილი, წელგატეხილი და
ქობუცებული.

სოფელი ეკლესიას თხოულობდა.

ყარამანმა ნება დართო, თუ ეფისკოპოსი დასთან-
ხმდებოდა.

ყველა საშხადისში იყო უკანასკნელ დღეობისათვის
და მერე ასაყრელად.

შიშველი ბაღლები ხტიან, უხარიათ და ძლივს და-
თრევენ ტყირპით გაბიზინებულ მუცლებს.

გადაწყდა: დასახლდენ ქოსნათის მახლობლად იქ, სა-
დაც ახალი რკინიგზის სადგური ეს-ესაა მოთავდა.

იქ რკინიგზაა, იქ სამუშაოა.

წყეულიმც იყავნ შენ, სანავარდო!..

ქარი მთხუთმასა

წა. გოგეუო

ბონდო სახლში იყო.

არსად მიდიოდა.

მთელი დღეები იჯდა ოთახში და კითხულობდა.

ერთ დღეს მან ვიღაც საეჭვო ხალხი მოიყვანა ორპირიდან: — რუსეთიდან ჩამოსულიყვნენ.

ერთი ჯაყელი იყო, გადაგვარებული, ქართულს ძლივს ახერხებდა, მეორე ებრაელი და მესამე პოლონელი.

ისხდენ ისინი ბონდოსთან ჩაკეტილ ოთახში და მთელი ღამე რაღაცას ედავებოდნენ.

ყარამანს არ მოეწონა ეს ხალხი. მას არ ესმოდა კარგად რუსული, მაგრამ ცოტა მაინც გაიგო.

ის მიხვდა, რომ ამ ხალხს რუსხემწიფის მოკვლა ჰქონდა გადაწყვეტილი.

უნდოდა შევარდნილიყო, ეყვირა, მაგრამ გადიფიქრა.

დილამდის დავობდენ ისინი და აღიონზე გაგული-სებული წავიდნენ, — საუზმასთვის არ მოუცდიათ.

დარჩა ბონდო დაფიქრებული.

ყარამან შევიდა მის ოთახში და ნახა მაგიდაზე დაუჭრელი წიგნები ელაგა დასტად.

ერთზე უზარმაზარი ობობა ეხატა რუსული წარწერით, მეორეზე ძლივს ამოიკითხა:

„Разсказ о четырех братьях“.

დაბეჭდილია რვეულებიც ეწყო: ზედ ზარი ეხატა და იქვე მსხვილი რუსული ასოებით ეწერა: „Колокол“.

კიდევ იყო წიგნები, მაგრამ გამოვიდა აკანკალე-ბული.

შეეშინდა.

ისინი არაფრით არ ჰგავდენ იმ რუსულ წიგნებს, მას რომ უნახავს.

ეს წიგნები არ ჰშორდებოდა მის გონებას და მოსვენება დაჰკარგა.

ბონდო აივანზე დადიოდა დაფიქრებული. არაფერი უჭამია. მერე შევიდა ოთახში და ლიზიკიას დაუძახა, დაანთებინა ცეცხლი ბუხარში და ყველა ეს წიგნები შეჰყარა შიგ.

ავარდა ბოლი.

სოფელს უკვირდა ბოლი ამ გაგანია სიცხეში. ნაშუადღევს ცხენი შეაკაზმინა და გადავარდა ორპირში.

ყარამანს მობეზრდა მისი ძებნა და თავი მიანება.

შუალამისას დაბუნდა ბონდო და წყნარად შევიდა თავის ოთახში.

ტანთ გაიხადა და დადის პერანგის ამარა.

ყოჩანივით ბნელი ღამეა. სადღაც შორს წრომი იძახის ბნელად. სანთელი ოდნავ ბეუტავს, წმ. გიორგი აფრენილა ხატის კანდელზე და თეთრად ანათებს თეთრი მერანი.

აფორიაქდა ბონდოს სული.

მოგონებები აირია.

უცხო სტუმრები, მოსულნი იქიდან, არ ასვენებდენ მის გონებას. მოვიდენ ისინი ცივ სანკტ პეტერბურგიდან და მოიტანეს უთვისტომობა.

დაბნელდა სულში. საშველი არაა ამ სიბნელეში. სადაც მივიდა ყველგან სიბნელე დახვდა, ყველგან მარტო. დაწვება და მასთან წვება ეს სიმარტოვე მოსიყვარულე ცოლივით. გაივლის და აედევნება ორეულივით.

იქაც მარტო იყო.

ენატრებოდა დედის კალთა.

მოვიდა დედასთან და დედამ მიატოვა იგი. მოკვდა. პანაშვიდი გადაიხადეს და გათავდა ყველაფერი ისე, თითქოს ეს ასე უნდა მომხდარიყო. მხოლოდ სულში სტკივა რაღაც.

— რომ ვერ ნახა მოხვენება?..

დადის:

— ერთი... ორი... სამი... ხუთი... შვიდი და ნახევარი..

კრილი ერთგულად კრილავს კედელს და ისმის:

— ჩუ-ჩუ!.. ჩუ-ჩუ!.. ჩუ-ჩუ!..

— რა გინდა, შენ?..— ეკითხება იგი ხმამაღლა და თავისივე ხმით გამოერკვა.

— რა საძაგლობაა მარტო ლაპარაკი!..— დაიძახა ისევ ხმამაღლა და მუშტი მოჰკუმშა.

— ჩუ-ჩუ!.. ჩუ-ჩუ!.. ჩუ-ჩუ!..— ისმის დაჟინებით.

— ჩუმად ვარ, მაგრამ რომ არ მეძინება!..— წამოიძახა მან სასოწარკვეთილებით და გაიზმორა.

დასწვა საეჭვო წიგნები. ზედ ობობა ეხატა, — უზარმაზარი ბობორიკა და ბუზი. მის ოთახშიც არის ობობა, მაგრამ აქ ბობორიკაა და კოლო.

კიდევ დარჩა ბონლოს იქიდან მოტანილი წიგნები. ეს წიგნები მოიტანა მან სიბნელიდან. ალბათ იმათაც ბუხარი მოელის.

სოფელს სძინავს.

სადაც შორს ძაღლის ყეუა ისმის მიყოფებულად.

წინ ბნელა. ბნელოდა უკანაც, პეტერბურგში რომ დასტოვა.

მის უდიდებულესობის საიმპერატორო კარის ფრეილინას უყვარდა ბონდო.

ფრეილინა ცხოვრობდა თეთრგრანიტიან პეტერბურგში, თეთრ მარმარილოს სვეტებიან სასახლეში, იქ, სადაც საამირბარო შპიცი გაყრილიყო ცაში და წინ ზღვაში აღექსევეის რაველინი ავარდნილიყო.

კნიაჟნას უყვარდა ყველაფერი ნათელი. მაგალითად: ვერსალის ბროლის გრაფინები, კარგად გაუთოვებული და გახამებული საცვლები, თეთრი კედლები, ფრაჟეს სამოვარი, მელხიორისა და სევრის ჭურჭელი და ლაპარაკი იმაზე, რაც ყველასათვის ნათელი იყო და ნაცნობი.

— როგორ ბრძანდებით, კნიაჟნა?.. — ეკითხება ბონდო აღგზნებული.

— კარგად, მხოლოდ უძილობა მაწუხებს!.. ვილაც თეთრი მხედარი მოდის ჩემთან ყოველდამე და მაშინებს!.. — უპასუხებს კნიაჟნა კაპრიზით და მოსულელო თვლებით ისე უცქერის, თითქოს ის იყოს ამაში დამნაშავე. ბონდო:

— მიიღეთ ბრომი და მოისვენებთ!.. ან-და Vernex-Montreux-ში წაბრძანდით და ყურძნით იექიმეთ!..

— დღეს ხუთშაბათია, არა, თავადო?.. — აწყვეტინებს ქალი.

— გახლავთ... — მოუჭრა მოკლედ. — დოღში ხომ არ აპირებთ?.. იქ იქნება გრაფ ვილიე დე-გრიფინ... — შეაპარა ბონდომ შხამიანად.

— მე ძლიერ მიყვარს დოდი, მაგრამ უბედურება რომ მოხდეს!.. — ამბობს კნიაჟნა ფერშემკრთალი.

— მაგისგან არავინაა დაზღვეული!..

— თქვენ აუტანელი ბრძანდებით, თავადო!.. — უწყრება ქალი ჟინიანად, მარაო მოუღერა და მერე ლაპარაკობს კნიაგინდა ბორშჩაკოვას ოჯახში განართულ სპირიტულ სენსებზე, სადაც მკვდრები ისე ლაპარაკობდენ, როგორც ცოცხლები, მერე მასსონებზე, მერე ოპერის მომღერალ ქალ M-Ile მიმის შესახებ, მაგრამ მალალ წინდებიანმა და წითელ ლივრეაში გამოწყობილმა ლაქიამ მოართვა სადარბაზო ბარათი, კნიაჟნამ ბარათი აიღო, თვალეზე ლორნეტი კოპწიად მიიღო და წაიკითხა:

გზავი ვილიე დე-გრიფინ

— სთხოვეთ მობრძანდეს!..

ასე ეშინოდა კნიაჟნას ყველაფერ ბნელის, თუმცა მას ვილაც თეთრი მხედარიც აწუხებდა ბნელ ლამეებში, მაგრამ ეს ალბათ იმიტომ, რომ მას უყვარდა ყველაფერი თერთი და თეთრ კედლებში კარგად არ ეძინა.

ბონდომ იგრძნო რომ სასწორი კირასირთა პოლკის როტმისტრ ვილიე დე-გრიფინმა გადაჰხარა, გარდა ბანქოსი, ცხენებისა და ქალებისა რომ არაფერი ესმოდა ქვეყანაზე.

ასეთი იყო კნიაჟნა ტრუბანოვა.

ბონდომ მას საქართველოდან მზის მაგიერ სიბნელე მოუტანა.

ბონდოს გენეალოგია იკარგებოდა საუკუნეთა სიღრმეებში.

კნიაჟნას საგვარეულო შტო ნათელი იყო.

მისი წინაპარი იყო „ტრუბაჩისტი“ (ამას ის, ღვთის წინაშე, მალავდა და ალბათ იმიტომ სძულდა ყველაფერი ბნელი) და, როცა ის ბუხარს სწმენდდა სასახლეში, რატომღაც მოეწონა იმპერატრიცა ეკატერინეს და უბოძეს თავადის ხარისხი...

ერთი სიტყვით, ასე იყო:—კნიაჟნამ მიატოვა ბონდო.

ერთ დღეს კნიაჟნამ აჩუქა ბონდოს ბახჩისარაის ბეისაგან ნობათად გამოგზავნილი თურაშაული და ბონდომ შემოჰხვია ხელი.

ქალი გრძნობდა წელზე ვაჟის მაგარ ხელებს და ტანდაყუდრული ნებდებოდა, მაგრამ იმ დროს, როდესაც მის მოლოდინით აცახცახებულ ტუჩებს უახლოვდებოდა ვაჟის ტუჩები, მან იგრძნო აცრუება და შენიშნა, რომ ბონდოს ღილი აკლდა საყელოზე (ალბათ მღელვარების დროს თუ ასწყდა) და სთქვა:

— თავადო ბონდო, თქვენ ღილი გაკლიათ საყელოზე!..

ბონდო შეკრთა, თვალები უაზროდ ააცეცა, მერე ქალს ხელი ჰკრა და უკან მიაწყდა.

კნიაჟნა შეშინებული უცქეროდა მას.

ბონდო იდგა თავდახრილი და კნიაჟნამ იგრძნო რაღაც ზიზღი მისდამი, მას დასანახავად ეხარებოდა იგი და მზად იყო ფეხის ბრაზუნით გაეგდო გარეთ...

— სირცხვილი!.. სირცხვილი!.. — ჩურჩულებდა კნიაჟ-
ნა და თვითონ არ იცოდა რა იყო სირცხვილი.

ფეხრთით ეგდო საყელო... გაშალა მარაო და გა-
იქცა.

ბონდო დარჩა მარტო შერცხვენილი და წელგაწ-
ყვეტილი.

უფრო დაბნელდა.

ავი ზნე ხირხნიდა ტვინს.

ეპილპესიამ დალორწა ხერხემალი.

— ღმერთო!.. ღმერთო!.. ღმერთო!.. — იძახდა იგი
და თმებში ხელებით ჩაფრენილი დარბოდა ოთახში.

ერთ ადგილას ვერ ისვენებდა, შფოთავდა და არ
იცოდა რა ექნა.

დაისხა არაყი და გადაჰკრა ზედიზედ, მაგრამ მინც
არ ეშველა.

ფრეილინა გაჰყვა კირასირ გრაფ ვილიე დე-გრი-
ფინს, თუ გრაფინს, ეს სულ ერთია (კნიაჟნას საოცრად
უყვარდა ვერსალის ბროლის გრაფინები), და ახლა გრავს
აჩუქებს ბახჩისარაის ბეისაგან ძღვნად გამოგზავნილ თუ-
რაშაულს.

მას ოქროს გალუნები აქვს და აქსელბანტები.

როცა კადრილს ცეკვავს, დეზები წკარუნობენ და
მთლად ბრწყინავს. ამას გარდა მას კოკობი უღვაშებიც
აქვს, ასე რომ, როცა ის ჰკოცნის კნიაჟნას, უღვაშები
ეალერსება მის ნაზ სახეს.

ერთი სიტყვით, კნიაჟნას უყვარს გრაფ ვილიე დე-
გრიფინი, თუ გრაფინი, ეს სულ ერთია, და ბონდო დარ-
ჩა სიბნელეში.

ერთ მაღალწოდების რაუტზე, სადაც კადრილი ირ-
წეოდა კრინოლინებში და ბროლის გრაფინებში, ვილიე

დე-გრიფინმა ხელი გაუწოდა კადრილისათვის და კნიაჟნა გაჰყვა გრათს მაშინ, როდესაც ერთი წუთის წინ უარი უთხრა ბონდოს.

ბონდო აენტო, ბრაზი ყელში მოაწვა და ქავილით აღრჩობდა.

თვალთ დაუბნელდა და უეცრად იგრძნო, რომ ფეხით შუა დარბაზში გადმოშვებულ კანკელზე ეკიდა. სტეარინის წვეთები ეცემა თბილად და ყველაფერს უკუღმა უცქერის.

ღირიჟორი უცნაურად ჰკიდია დამხობილ კრინოლინებში და ისმის საოცრად:

— A vos places!..

— A droit!..

— A gauche!..

გრიანობს პატარა თეთრ აივანზე ორკესტრი. ირწევა კადრილი აშოასავით. სადღაც ლეიმ-გუსარი ანთია წითლად წითელ მაუდში. გრაფინები ჰგორავენ კრინოლინებში და ისმის დეზების წკრიალი.

ბონდომ ტკივილი იგრძნო შიგნით. ვერ აიტანა. დაავლო ხელი უზარმაზარ დივანს, ასწია ზევით და ისროლა იქ, სადაც მუცელგაბერილი გრაფინები გორავდნენ თეთრ კრინოლინებში.

გაისმა შუშების მსხვრევა და კრინოლინები რაღაც გასაოცრად აფარფატდნენ ისტერიულ კივილში.

ბონდო დგას, არაფერს ხედავს. სულში ისევ სტკივა რაღაც და სწოვს. რისხვით ანთებულ თვალებით, ჭყონდიდელის ზვიადობით შემოტრიალდა და გარეთ გავიდა.

სასახლის წინ დგას დარაჯი ახირებულ ალებარდით და მალალ ქუდით.

შორს ალექსეევის რაველინი მოსჩანს თეთრ ლა-
მეში.

კარეტები მოხუც დედაბრებივით მოღუნულან.

ცხენები ფეხს სცემენ გაყინულ მიწაზე და ფრუტუნით
ორთქლს უშვებენ ნესტოებიდან.

— ღმერთო, რა ვქენი!.. რა ვქენი!.. — ჰკენესოდა
იგი და მოემზადა მოსალოდნელ დოჟელისათვის, მაგრამ
გრაფინები საკმაოდ მხდალნი აღმოჩნდნენ.

ჩაჯდა კარეტაში და გაფრინდა კუნძულებზე.

წავიდა სიბნელეში.

თუჯის მხედარი აფრენილიყო გაშლილი მკლავით.

იქ, ნევის პირას, საექვო რესტორანში მონახა მან მე-
ზღვაურის ხასა M-Ile ჭიჭი, მოუყვა როგორ მოსწყინდა
სიცოცხლე, როგორ დაჰკარგა სიხარული და მიეძინა მის
თეთრ მკერდ ქვეშ.

დილამდის ეძინა.

კუნძულებზე ბნელოდა და ჟებრავდა იქიდან პე-
ტერბურგში ბნელ ეპილეპსიით და ინფლუენციით და-
ლორწილი სუსხიანი ქარი, აფრიალებდა ქუჩაში იშვია-
თად დარჩენილ კრინოლინებს და უყინავდა ნაზ გრაფი-
ნებს ატლასის ბაყვებს.

M-Ile ჭიჭიმ მიიღო ბონდო.

მეზღვაური გაემგზავრა მონღოლურ ირიბ სვა-
ლებით ოკეანეებში და ბენარესში მიირთმევდა მწიფე ბა-
ნანებს.

ალბათ იჯდა ახლა მდინარე განგის ნაპირას და
თავს იქცევდა თუთიყუშებთან მუსაიფით.

უნივერსიტეტის კათედრაზე იჯდა ფრაკიანი თუ-
თიყუშში თეთრ ხელთათმანით, მას pinc-nez ჰქონდა კაუჭ
ქვირზე გაკეთებული და კითხულობდა ლექციებს.

სტუდენტები უსმენდენ.

ის ებრაელი, ის პოლონელი და ის ჯაყელიც იქ
იყვნენ.

თუთიყუში მსჯელობდა მეტაფიზიკურ სამყაროზე,
ამბობდა ემპირიაზე. დიალექტიკა, საგანი თავისთავად,
მერე ჩვენთვის, მერე კიდევ ვილაციისთვის, ღმერთი და
ასე... განა ცოტა რამაა სალაპარაკო!..

მოჰქონდათ ლაბორატორიებში ბაყაყები, ჰვატრავდენ
მათ და ეძებდენ ღმერთს, მაგრამ ღმერთი არ იყო.

კოლები, მენზურები, გრაფინები, რეტორტები,
ყანთრები, ახირებული მინის იარაღები თვალს სჭრიდა
ბონდოს.

ბაყაყები ცახცახებდენ შიშით პინცეტებისა და ლან-
ცეტების დანახვაზე.

ქვეყანას ერჩიათ თხრილას პირას ჯდომა და ორბი-
რის დამპალ წყალში თქაფუნით გადავარდნა.

არ იცოდენ რა ექნათ, რით დაეღწიათ თავი. უმო-
წყალოდ ჰვატრავდენ გამარმარებულ ნეშტარით, მაგრამ
ნოუშენი, რომელიც დიდი ასოებით იწერება ვერ იბო-
ვნეს.

მოდიოდენ საოცარი ახალგაზდები და ლაპარაკობ-
დენ.

ტვინი ამოსჭამეს ბონდოს ქაქანით.

ლაპარაკობდენ ღვთის ბუნებაზე, სიცოცხლის დე-
დააზრზე და მათი ლაპარაკის შემდეგ მთლად ეკარგებო-
და აზრი ცხოვრებას.

ამბობდენ, რომ რაფაელის მადონნას გაუწმენდა
ჩექმა სჯობია.

ბონდო ფიქრობდა და ახლაც ფიქრობს... ვერ მიხედარა: რატომ სჯობია ჩემმა მადლონას?

— ნაუ!.. ნაუ!.. ნაუ!.. — შუალამის დარეკეს ეკლესიის ყარაულებმა.

ბონდო გამოერკვა, თვალეებზე ხელი მოისვა და ხედავს რომ თავის ოთახშია.

გაიარა: ოთახი შეიდნახევარი ნაბიჯია, იქნებ, ცოტა ნაკლები, თუნდაც ერთი მეოთხედით, მაგრამ ეს ანგარიშში შეტანად არ ღირს...

სულ ოცდა ოთხი ფიცარი არის დაგებული, ეს ზეპირად იცის ბონდომ.

— ერთი... ორი... სამი... და ასე... — კარგად ახსოვს.

— მტლაშ-მტლუში!.. მტლაშ-მტლუში!.. — ტკაცუნობს ფოსტალი ფეხის გულზე.

„მძულს უგულო სიყვარული,

„ხვევნა-კოცნა, მტლაშა-მტლუში!..“

ამბობს რუსთველი და მოდის ლალი გადაშლილ პერგამენტით.

თამარი უსმენს მოჯადოებული და მარგალიტის საყურე ცახცახებს თეთრად ანთებული.

ეს მეთორმეტე საუკუნეში იყო.

რომელ მეთორმეტეში?.. ქრისტეს წინად, თუ შემდეგ?.. წინად სულ სხვა იყო!.. წინად: — თობელ, მოსოქ, ურ-კაშდომ, ქალდუ... ეს მაშინ იყო. მერე: დაიბუნაგეს კაბადუქიას. მოაგდეს სისხლით თესლი და ციება.

აყვავდა ვაზი და მწვანე ლერწები დაიტვირთა საგსე მტევნებით, რომ მერე ქალის თმებით გამთბარი თეთრ ცხადებასავით მოვლენილიყო იბერიაში.

ტაბალის ცხენი გაწარდა სახელად და ფარაონებს
თეთრად ელანდებოდათ მისი გახედნა.

და ერთხელ, როცა ყველას ეძინა, გაჩნდა ყოჟინა
გუშაგების:

— გიმმირაა!.. გიმმირაა!.. გიმმირაა—და გაქანდა
ბედი თეთრ კავკაზისკენ.

ავარდა ორთქლი ცხელი სისხლის, გაჭენებულ ცხე-
ნების ხვითქი და მზის სხივები იქვარქნებოდენ მეწამულ
ფერში.

— არ გადავშენდებით!.. არ გადავშენდებით!.. არ გა-
დავშენდებით!..

შიშველი მახვილი გველის წიწილივით ასკდებოდა
ბრინჯაოს ფარებს და მზე გახურებულ შანთივით სწვავდა
გახეთქილ ქრილობებს.

მოდის გიმმირაა კბილთა ღრჭერით. გატყორცნილ
ენით ლოკავს ქალაქის კედლებზე ჩამოღვრილ სისხლს და
ტორტმანობს მთვრალი. ტრამალები აივსო სისხლით.

ეხეკიელმა დაიტირა მათი ბედი:

„მუნ მიეცნეს მოსოქ და თობელ, და ყო-
ველი ძალი თითოეულისა მათისა საფლავისა მი-
სისა გარემოსთავანისა, ყოველნი წყლულნი მა-
თნი, ყოველნი წინა დაუცვეთელნი წყლულნი მა-
ხვილისა მიერ, მიმცემელნი შიშსა ქვეყანასა ზე-
და ცხოვრებისასა, და დაიძინეს გმირთა თანადა-
ცემულთა საუკუნეთა და საუკუნითგან, რომელნი
შთავიდეს ჯოჯოხეთად საჭურველთა მათთანა
საბრძოლელთა, და დასხნეს მახვილნი მათნი
ქვეშე თავთა მათთა, და იქმნეს უსჯულოებანი

მათნი ძვალთა ზედა მათთა, რამეთუ ეშიშვილეს
გმირთა ცხოვრებათა შინა მათსა და შიში მძლავ-
რთა იყო ქვეყანასა შინა ცოცხალთასა“...

.....

სიბრძნის ღმერთს ეას უყვარდა იშტარ.
იშტარის გული შეიპყრო თამმუზმა.

მაშინ ეამ მოსწამლა თმახუჭუჭი თამმუზი
და მისი სული გაემგზავრა ქვესკნელ არალში
მდინარე ხუბურს გადაღმა.

სიკვდილის ღმერთმა ნერგალმა და მისმა
მეუღლემ ალლათუმ, სამაჯურის მაგიერ ცოც-
ხალი გველი რომ ეხვია მკლავზე, დაათარეს
ტინის კლდე თამმუზს და ასე დაიკარგა მისი
კვალი.

იშტარი დადიოდა, როგორც დედალი
ნიაშორი და ეძებდა თამმუზს.

გადალახა მდინარე ხუბური და მიადგა
ერთ კარებს.

მეკარე შეოღმა ჩამოართვა ძვირფასი დი-
ადიმა, მაგრამ იშტარს სწყუროდა თამმუზ და
განაგრძო გზა.

მავენე ჰალლუმ შეხსნა ფარლული, მაგრამ
იშტარს სწყუროდა თამმუზ და განაგრძო გზა.

ასე განვლო მან შვიდი კარი და ყველგან
ჩამოართვეს სამკაულები, ტანისამოსი და გა-
უშვეს, როგორც მათხოვარი.

შეხსნეს ჯავარიანი ძუძუსფარები და
დაყურსული ძუძუები მტევნებად ირწეოდენ
მკერდზე.

წელზე არ ერტყა ქალწულთა ვიწრო სარტყელი, შობას რომ უმსუბუქებდა მშობიარეს.

ატმისფერი ტანი იბნიდებოდა ალერსს მოწყურებული.

იშტარს აბრმავებს სიტკბო და ზარხოში იშტის.

— თამმუხ!.. თამმუხ!.. თამმუხ!..

სული იხუთება ქვესკნელ არალში.

ზეცის მაგიერ დაღრჳენილი პიტალო კლდეები და სტალაქტიტები ჩამოსტირიან.

მდინარე ხუბურის ტალღები სისინებენ გველის წიწილებივით.

ანუნაკები წამოესივნენ იშტარს და აართვეს სილამაზე.

ჭინკებმა შეჳყარეს უამრავი სნეულებანი, მაგრამ იშტარს მაინც სწყურია თმახუჭუჭავაჟი.

აშაკუმ შეჳყარა უქემური და რაბისსემ გაუჩინა ანთება, მაგრამ სიყვარული უფრო გამძაფრდა.

ჰალლუმ მოჰკიდა კიბო ძუძუებში, უტტუქუმ მიაყარა ყელში ავი მუწუკები, ლაბასხუმ მოუსავა მუხლებში და წაქცეული მიბობლავს მიწაზე.

ბელით-სერამ შეჳყარა კეთროვანება და დამპალი ხორცი სცვივა ძვლებიდან მწვირიან ძონძებივით.

ლილუმ ჩაასო ფრჩხილის ძირებში საწერელი და ჰკენეტს თითის ძვლებს.

ლილიტმა წაართვა გონება, მაგრამ სიყვარული უძლეველი მაინც გიზგიზებს მის გულში.

მიბობღავს იგი ტალახში და უკან სტოვებს, დამპალ ხორცს, სისხლსა და ბალღამს.

— თამმუხ!.. თამმუხ!.. თამმუხ!..

გამწარდენ მავნეები:

— სთქვი რომ არ გიყვარს და მოგეშვებიო!..

— მე მინდა თამმუხ!..—სთქვა ყელმოღერებით და მოწყურებით იშტარმა.

.....

ურ-კამდომში დასჯენა ვენახები.

ლოტოსები გაყვითლდენ.

შეიძარცვა ხეები და დადგა ზამთარი.

ვეფხების ღრენა მოახლოვდა ბოსლებთან.

კურატი მოზვერი არ ახტება უშობელს.

ვაყა არ ეტანება ფაშატს.

ქმარი არ აქცევს თავის ცოლს გზის პირად.

ცოლი ცალკე წევს თავის საწოლში და

ქმარი ცალკე.

.....

შეწუხდა ღმერთთა შათირი პაპსუკალი.

მიმართა ეას:

— იშტარ ჩავიდა და არ ამოდის.

კურატი მოზვერი დამყუდრულია.

ვაყას ფაშატი აღარ სწყურია.

ცოლს ცალკე სძინავს თავის საწოლში და

ქმარს ცალკე..

.....

— იშტარ!..

— თამმუზ!

გადაეხვივნენ.

ერთთას სასახლე ირწეოდა ატმისა და თათლინდის შტოებში.

— თამმუზ!. თამმუზ!.. თამმუზ!..— ჩურ-ჩულეზა იშტარი ნერწყვევამშრალი და სწოვდა ვაჟს ალისფერ ტუჩებიდან თათლსა და სიტკბოს.

მზე დაიღვარა მის შავგვრემან ტანზე და გამდნარი სხივები თათლივით ედინებოდა.

— მუდამ ასე რომ დამატყვევოს ეამ?..

— მუდამ მოგძებნი, რომ ჩემი იყო, თამმუზ!..— ამბობდა იშტარ და ბედნიერი ეხუ-

ტებოდა ვაჟკაცის მკერდს.

მერე მოვიდა გიმირაჲ და გაჰქრა თამმუზ.

ამტარტა ეძებდა მას ქვესკნელ არალში მდინარე ხუბურს გადაღმა და ნახა იგი უქმურით შეპყრობილი ტიგრის ჭაობებში.

იშტარი დარჩა უნაყოფოდ და ხნიერ ქალიშვილივით ჭკნება ტიგრის ნაპირებზე.

იშტარს სწყურია ვაჟის ცეცხლი,— თამმუზს მხოლოდ პლაზმოდები აბადია.

ბონდოც ასეა:— დალორწილია მისი სისხლი უქმურითა და ავი ზნით.

— წმინდაო გიორგი, შენ გამყარე უქმურთა-უქმური!..— ლოცულობს ბონდო.

— წმინდაო ფალლუს, შენ გამყარე უქმურთა-უქმური!..— ლოცულობს თამმუზ.

გასკდა ქვეყანა შუაზე.

განიპო კრეტსაბმელი ტაძრისა მის ზეითგან ვიდრე ქვედმდე და კლდენი განსქდეს; და შეიძრა ქვეყანა!..

— გუჯუ!.. გუჯუ!..—იკივლა ბონდომ, — თავის ხმაზე თვითონვე გამოერკვა.

— რა მჭირს ეს, რა მჭირს?..—იძახის იგი.—ხომ არ გადავირცე?..—ჩურჩულობს და შუბლს ისრესს.

თვალეები მოიშმუშნა, მიიხედ-მოიხედა:—არაფერი. არის სიბნელე და მისი ოთახი. კუთხეში ტალახიანი ლაფჩინები ჰყრია: მივიდა და ტახტ ქვეშ შეჰყარა.

— რა იყო, ბონდო?..—გამოეხმაურა მეორე ოთახიდან გამოღვიძებული ყარამან.

— არაფერი, მამაჩემო, არ მეძინება და რა ვქნა არ ვიცი!

—ღვინო დალიე, შვილო, ღვინო და ძილი მოგერევა!

მოისმა როგორ გადატრიალდა ლოგინში და როგორ მიეძინა.

— ყველას სძინავს, ყველას!..—დაიძახა მან სასოწარ-კვეთილებით, მოკუმშული მუშტი პირში ჩაიღო და გამწარებულმა იკბინა.

ღვინიან დოქს დაეწაფა, დალია. დაჯდა მაგიდასთან და თავი ჩაჰკიდა.

ღვინომ უარესი ჰქმნა. თავბრუ ეხვევა. კედლები უცნაურად იზნიქებიან და ბონდოს ეშინია და ხელებს უშვერს, არ წამოიქცეს და ქვეშ არ მოჰყვეს დამხო ბილ კედლებს.

მაგიდა დატრიალდა. თვალეები მოისრისა.

— რა ვქნა, ახლა, რა ვქნა?..

მაგიდაზე ეწყო წიგნები: პ. ჩაადაევის „Философския письма к г-же * * * и апология сумасшедшаго,“ — იქით მიაგდო.

გადმოიღო კანტის „წმინდა გონების კრიტიკა“ და სცადა კითხვა, მაგრამ თავში არაფერი შედის.

წავიდა ფიქრებში.

ბონდოს მოაგონდა ზღაპარი დოდო ბაყაყზე და თეთრ ბატონიშვილზე.

და უეცრად ხედავს, რომ კანტის „წმინდა გონების კრიტიკა“ რალაც უცნაურად იფურცლება თავისით და შუა წიგნიდან გადმოხტა უზარმაზარი ლირწი გომბეშო.

ბონდო სკამს აეტმასნა და ზარდაცემული თვალბით ეკითხება:

— ვინ ხარ, შენ?..

ბაყაყმა ნერწყვი გადაყლაპა და ისე, როგორც პატარა გოგონამ, გახეპირებული ლექსივით დაიწყო:

— მე ადგილის დედა ვარ, მოციქული მიწისა და ბიწიერების!.. მე შენ გნახე ერთხელ და შემეყვარდი. ჩვენ ლოყამიდებულნი ვქანაობდით ლედვის შტოზე. მე მუდამ მიწაში ვარ და ჩემი ძვლები დახრულია ქარებით. მე წაველ ქვესკნელში შენ საძებნელად, გეძებე, გეძებე ვერ გიპოვნე!.. ბონდო!.. ბონდო!..—გეძახდი მე და შენ, თურმე, რიონის ქაობებში იყავ!—ამბობს გომბეშო და ბონდო ჰგრძნობს ქალის ნაბრუებელ სურნელებას.

— ერთ დღეს, როცა მე შენზე ოცნებით ვიყავ გართული და ღელის პირად მზის ყურეზე ვფიცხდებოდი, გველი მომეპარა და სივილით ჩემკენ გამრფრინდა, მაგრამ მე არ დავნებდი და ღელეში გადახტომა მოვასწარ. უჩა-ლართამ-ბატონმა სისინით ჩაიქროლა ჩემ

საქართველო
საბჭოთა კავშირი

ნაჯდომ ადგილას, მერე თავი ააღერა და თვალდაწყურული მეძებდა მე და უნდოდა ჩემში შემოსვლა. მე მოვნახე სორო, შევძვერი შიგ და სული მოვიბრუნე. ისე მძიმედ დავეცი ლელეში, რომ კინალამ ქვირითი ჩამექცა მუცელში. და მე მაშინ ვიგრძენ, რომ აქ იყო დიდი კანონი, კანონი დაცემისა და რამდენი მალლა ახტები, იმდენი უჯრო მაგრა დაცემი მე ვინახავ ამ ქვირითს შენთვის, შენ უნდა გაანაყოფიერო იგი. მე შენ მიყვარხარ და უშენოდ სიცოცხლე არ შემიძლია. მე დავებოტებოდი ლელიდან ლელეებში, ჭაობიდან ჭაობებში, მდინარიდან მდინარეებში და მაინც ვერ ვნახე. გვალვით ზურგზე ტყავი გადამძვრა, მზემ ლაშები გამიხმო, გახურებულმა მიწამ დამწვა ფეხის გულები, თვალები გამიშრა შენ ძებნაში და ძლივს მოგაგენი!.. — ამბობდა გომბეშო ყინიანად და ბონდოს რალაც ტკბილი ბოლმა მოაწვა ყელში, ტანში უცნაურმა ჟრუანტელმა დაურბინა.

— ვინ არის ეს?.. ხათუნა, თუ ლიზიკია?.. — ეკითხება ის თავის თავს და ჰგრძნობს რომ მის მკერდს ხათუნა მიეყუდა, ეალერსება მის თმებს და ამ ალერსმა რატომღაც დედის ალერსი მოაგონა.

— იქ, შორს ცხრა მთას იქით მე მაქვს მინანქრის სასახლე!.. — ამბობს ის ბავშვივით ატიტინებული და თან ფიქრობს: — „რა შუაშია მინანქრის სასახლე?..“ — მაგრამ მაინც განაგრძნობს:

— სასახლეს არტყია ქვითკირის გალავანი, გალავანში ზეციდან ბროლის კოშკია ოქროს ჯაჭვებით ჩაკიდებული. კოშკში მე მზეთუნახავი მყავს დამწყვდეული!..

— ღმერთო ჩემო, სად იყო ეს, სად იყო?... — იგონებს ბონდო და არ ახსენდება.

ისევ განაგრძობს:

— მისი ტანი ვარდის მტვერით არის შეპუდრული... მე ის თეთრი რაშით გამოვიტაცე ქვესკნელიდან და ფრი-ალობდა თეთრი ყაბალახი. ახლა გალავანს ცხრა თავიანი მდევები და გველეშაპები სდარაჯობენ...

— მერე, არ გეშინია, რომ შევჭამონ?.. — ეკითხება კანკალით ხათუნა და მის მკერდს ეხუტება.

— არა, მე მაქვს ნიშანი და ისინი ამითი მცნობენ, მე იმათი ბატონი ვარ!.. — აიწია მკლავზე სახელო და იქ, სადაც ლურჯი ძარღვი ინაკვთებოდა, ცოტა მაღლა, ხალი აჩვენა.

ქალის სუნთქვა ეალერსებოდა მის სახეს.

ბონდომ შეხედა, — ხათუნა იყო. — ბაყაყის ტყავი შრი-ალით გადიკეცა ქალის ზურგზე.

რალაც გაწყდა ტვინში და ბონდოს თვალთ დაუ-ბნელდა. ვნებით გახელებული საკინძეში ეცა და გულის-პირი შემოახია: გაწყდა ზონარი და გადაშლილ კორსე-ტში გამოჩნდა ატმისფერი ძუძუები.

— მე ისევ ტყვედ ვარ, ბონდო, და მიშველე, მიშ-ველე!.. — დაიკვნესა ქალმა და მძიმე სუნთქვით ბონდოს მიეხუტა.

— ხათუნა!.. ხათუნა!.. — იძახდა იგი ჟინიანად და ოთა-ხი ზევით ატრიალდა, ბონდოს თავბრუ დაეხვა და უეცრად ხერხემალში იგრძნო ეპილეპსიის ჟრუანტელი, შიშით შეაყ-რჟოლა რომ არ დაწყებულყო ის ბნელი თავდავიწყება და გამოერკვა: ქალი არ არის, არის ისევ ის ოთახი და უძილო ღამე. ღამის ფრინველი მოასკდა მინას და ბონდო შეკრთა.

მას მოაგონდა ზღაპარი, სადაც ბაყაყის ტყავს-წვეწვეს მზეთუნახავის მიჯნური.

შუბლში ხელი გაირტყა და აკვნესებული ტახტზე მიესვენა.

— რატომ არ დავწვი, რატომ არ დავწვი მე ის ტყავი!..—დაიბღავლა მან და წიგნს ეცა. გადაფურცლა, გადაფურცლა, მაგრამ ვერ იპოვნა.

რა ჰქნას ახლა ბონდომ, რა ჰქნას!..

— ხათუნა!.. ხათუნა!.. ხათუნა!.. —ჩურჩულებს იგი და ჰფურცლავს წიგნს გაფაციცებით.

აი თავი: „წმინდა გონების ანტინომიები. კოსმოლოგიურ საკითხების სკეპტიკური წარმოდგენა ოთხ ტრანსცენდენტალურ იდეათა მეოხებით.“—არ არის!.. იქნებ აქაა: „ყველა საგანთა საფუძვლების phenomena-დ და noumena-დ განყოფისათვის“—არც აქაა!..

— მაშ სად არის, სად?..—დაიბღავლა მან განწირული ხმით, წიგნი კედელს ესროლა და აზღუქუნებული ლოგინში ჩაემხო.

Handwritten notes and signatures in Georgian script, including the name 'ხათუნა' (Khatuna) and a signature.

ქარი მთაქვესა

სიზმრის ღამწვარი

მეორე დღეს ბონო დადიოდა ოთახში წინ და უკან, ერთ ადგილას ვერ ისვენებდა.

— რა იყო ეს, რა იყო!.. — იძახდა იგი თმებში ხელწატანებული.

მერე რატომღაც მივიდა სარკესთან. ჩაიხედა: თვალის უბეები ლაინივით ამოლურჯებოდა და შავი თვალები მუგუზღებოვით ენთო. ტუჩზე სიზმრის დამწვარს გამოეყარა. ლოყაზე ხელი მოისვა, წარბები შეიკრა და უცქერის თავის თვალებს.

— გიჟი ვარ. ნამდვილი გიჟი!.. დაჩიავებული და გადაგვარებული!.. — ამბობს ის და დაცინვით უცქერის თავის თავს.

მერე შემობრუნდა და მაგიდასთან მივიდა. მაგიდაზე იდო კანტის წიგნი. შიგ წიგს უზარმაზარი გომბეშო..

გადაფურცლა. გადაფურცლა და გაგულისებულმა იქით მიაგდო.

— რა იყო ეს, მოჩვენება, თუ სიცხადე?..

— რამდენი მალა ახტები, იმდენი მაგრა დაეცემი მიწაზე!..

— რატომ?.. — ეკითხება ბონდო.

ეს არ იცის გომბეშომ.

გომბეშოს უყვარს ბონდო და ალბათ იმიტომ.

ბონდომ თავი გაიქნია და მოიგერა.

გადასწყვიტა:

— ალბათ მალე გადავირევი!..

უაზრო თვალებით მოიხედა, შეხედა კედელზე მიკიდებულ ბაბუამისის სურათს, ლიზიკიას რომ თავის ოთახში გადმოატანინა.

მივიდა.

— ჩემო ბაბუ!.. რა გინდა, ჩემო ბაბუ, ჩემგან!.. მომასვენე!.. ხომ ხედავ არ შემძლია!.. ცოდვა ვარ, ბაბულია... დავიღალე!.. — ჩურჩულობს ბონდო ოდნავ გასაგონად პატარა განებივრებულ ბავშვივით.

დიდი ოტია ზვიადად დასცქერის შვილიშვილს ჩარჩოებიდან.

ბონდომ თავი დაჰხარა და იგრძნო: რაღაცა მოაწვა ყელში ქავილით.

— მომცილდი!.. მომცილდი! მომცილდი!.. — დაიბლავლა მან და გამოერკვა. მიიხედ-მოიხედა და უმწეო ღიძილი გასრისა მის ტუჩებზე.

— რა მაბლავლებს, კაცმა რომ იკითხოს, ან რა საჭიროა ეს კომედია?..

— ჩემო ბაბულია!.. ჩემო ბაბუ!.. — გასცინა თავისივე თავს და უეცრად იგრძნო, რომ ტვინი გაღუბრუნდა თავში.

— ტვინი!.. ტვინი... — დაიბლავლა მან და თავში ხელშეტაცებული აივანზე გაიჭრა.

— რა დაგემართა, ბონდო?.. — შეეკითხა ოთახიდან გამოვარდნილი ყარამან.

ბონდო შემოტრიალდა, შეშლილ თვალებით შეხედა მამას.

— თავი გამიხშა, მამაჩემო, თავი გამიხშა!.. — დაიბლა-
ვლა მან დაჭრილ ნადირივით და მამისკენ გაექანა.

— არაფერია, შვილო, მოითმინე და გაგიარს!.. — დაუ-
ყვავა მამამ და მკერდზე მიყრდნობილი ბონდო ოთახში
შეიყვანა.

.....

კარი მარჯობა

გაზრენილი საზღავები

სალამო იყო კვახისფერი.

ყარამან იჯდა თავის ოთახში და ყალიონს ეწეოდა.

ხის ბაყაყი გულის შემადონებლად კრუალობდა.

გაიბა ფიქრები ძაფივით.

სადღაც ძროხა ზმუოდა და ლიზიკიას წყევა-კრულვა

ისმოდა:

— მაცა, შე მამალი გელის შესაქმელო, რაცხა ორი წვეთი რძეა, გამომაწველიე!..

ვილაცამ კარი შემოალო:— ბონდოა.

— შეიძლება, მამა?..

— შემოდი!..

შემოვიდა წყნარი ნაბიჯით.

— სად იყავი, შვილო?..

— არსად, მამაჩემო!.. რაზე ჩაფიქრებულხარ?..

— ისე, — ჩაფიქრდი!.. — უპასუხა ყარამანმა.

ჩამოვარდა დუმილი,

ცოტა ხანს შემდეგ:

— ძნელია ხომ, მამა?..

ყარამანმა შეხედა შვილს.

— ოო, რა ძნელია, მამა, რა ძნელი!

— რა იყო, შვილო, რა დაგემართა?

კარი მარჯვენა

გაზრენილი საზღავები

სალამო იყო კვახისფერი.

ყარამან იჯდა თავის ოთახში და ყალიონს ეწეოდა.

ხის ბაყაყი გულის შემადღონებლად კრულობდა.

გაიბა ფიქრები ძაფივით.

სადღაც ძროხა ზმუოდა და ლიზიკიას წყევავ-კრუღვა
ისმოდა:

— მაცა, შე მამალი გელის შესაქმელო, რაცხა ორი
წვეთი რძეა, გამომაწველიე!..

ვილაცამ კარი შემოაღო: — ბონდოა.

— შეიძლება, მამა?..

— შემოდი!..

შემოვიდა წყნარი ნაბიჯით.

— სად იყავი, შვილო?..

— არსად, მამაჩემო!.. რაზე ჩაფიქრებულხარ?..

— ისე, — ჩაფიქრდი!.. — უპასუხა ყარამანმა.

ჩამოვარდა დუმილი,

ცოტა ხანს შემდეგ:

— ძნელია ხომ, მამა?..

ყარამანმა შეხედა შვილს.

— ოო, რა ძნელია, მამა, რა ძნელი!

— რა იყო, შვილო, რა დაგემართა?

— ხომ არ გამიწყურები?..— ამბობს ბონდო და დგას მორჩილი.

— არა,— სთქვი!

— მე ვიცი ერთი რამ!..

— რა?..

— გუჯუ ჩემი ძმია!..

— კმარა, ბონდო!— დაიკენესა ყარამანმა და ხელები უმწეოდ აასავსავა, მაგრამ ბონდო მაინც განაგრძობს:

— ისიც ავადმყოფია, გიჟია, მამა, იმიტომ რომ ისიც შენი ნაყოფია!..

ყარამან ზარდაკემული უცქერის შვილს.

სიჩუმე.

ბონდო:

— ახლა გლეხებიც გვტოვებენ!.. წავიდენ, მამაჩემო, წავიდენ!.. იცი, მამა, ჩვენ მუდამ ასე ვტანტალობდით ქვეყანაზე!.. ოდესღაც ჩვენი წინაპრები დადიოდენ ტიგრის ნაპირებზე, ქალდეა იყო ჩვენი ბუნაგი, მაგრამ არ დაგვაყენეს. მუსკი და თობალი მოედო კაპადუკიის მწირ მიდამოებს. ხეთები დაძრწოდენ ბუნაგიდან აყრილ ნადირივით, მოვიდენ კიმერიელები და აქედანაც აგვყარეს!.. და დავდივართ ასე წელგაწყვეტილნი, დაჩიავებულნი და უიმედონნი!.. იცი, მამა, მე რომ საქართველო ხანდახან მოჩვენება მგონია?.. ისიც მოჩვენებაა, რუკაში რომ ჰხატია, წითელი ზოლით შემოვლებული. ვახუშტი ბატონიშვილსაც ეჩვენებოდა იგი საქართველო ბოდვას, მამაჩემო, შეციებულის ბოდვა!.. ქართლის ცხოვრება დაღარულია საუკუნეთა უბსკრულებით!.. რა მოგვაქვს ჩვენ ამ უფსკრულებიდან?.. ჯვარი, მამაჩემო, და ზედ გაკრული ჩვენივე თავი მოგვაქვს ჩვენ!.. განა შენ არ გაფიქრებს უქმურთა-უქმუ-

რი?.. ქართული მოჩვენებასავით, ლანდივით დადის ცი-
ბით გამოყვითლებული და შავი დღე მოგველის ჩვენ!..
ჩვენ უნდა ვეომოთ უქმურს!.. აქიდებეც დაუქმურებულია!..
შენ ეს არ იცი, მამაჩემო! ჩვენ მოგვდევს იგი საუკუნეთა
ბნელ სიღრმეებიდან!.. ალბათ ტიგრისა და ეფრატის მო-
ნაპირე ქალღუელიც ისევე ძიგძიგებდა ციებით შეპყრო-
ბილი, როგორც რიონისა და ალაზნის მონაპირე!.. თესლი
ჩვენი შექმულია პლაზმოდიებით და სისხლი დაღორწილი!..
ოო, მამაჩემო, მამაჩემო, როგორ მეშინია მე ამ საუკუნე-
ების!.. ჩვენ დაგვაბერა ამ საუკუნეებმა და ბებერი სის-
ხლი ვერ უძლებს ციებასთან ბრძოლას!.. ჩვენში წყდება
გვარები და მოდგმები ისე, როგორც არსად. მოგვდევენ
და მოსვენებას არ გვაძლევენ საუკუნეთა მიერ დაგვალუ-
ლი მუნიანი ჭინკები!.. და ამირანი შებორკილია მათ მი-
ერ!.. შებორკილია და მაინც მღერის:

„დღეს დავკარგავ, ხვალ ვიპოვნი, ჩემი
ბედი ასე სჭრისა!..

— ახლა წყდებიან ეს ჭინკები, ჩვენ სულში ამდენ
ხანს კუდს რომ აქიცინებდენ!.. შენ არ გეშინია, მამა?..

— რისი, შვილო?..

— ახალი ჭინკების, მამაჩემო, ახალი ჭინკების!.. გუ-
შინ რომ იყვნენ ჩემთან. ისინი ახალი ჭინკები არიან, წი-
თელი ჭინკები და დედამიწას მთვრალ დედაკაცივით დაა-
ტრიალებდენ!.. ჩვენ უნდა წავიდეთ, მამაჩემო!.. ავიკრათ
გუდა-ნაბადი და გაუდგეთ!.. ახლა ახალი ხალხი მოდის!..

ბონდო გაჩუმდა.

ყარამან უცქერის შვილს.

გარეთ საღამო იცრიცება.

ბატები ყიყინებენ.

ბონდომ ამოიოხრა და წამოდგა.

— მომიტევე, მამაჩემო! — სთქვა მან და ღრმად ამო-
ისუნთქა.

— რა, შეილო?

— მე რომ ასე ვარ.

— ღმერთი გაპატიებს.

— მაღლობ, მამაჩემო, დამლოცე!.. — სთქვა მან და
მამის წინ დაიჩოქა.

ყარამანმა პირჯვარი გადასახა და შუბლში ეამბორა.

ბონდო ადგა, მამას მხარში აკოცა და ერთ ხანს
იყო მის მხართან თავდახრილი და ისე თრთოდა, თით-
ქოს ცრემლები აღრჩობდა. მერე მოშორდა და წელმო-
წყვეტილი, მწუხარე გავიდა ოთახიდან.

ყარამან დარჩა მარტო.

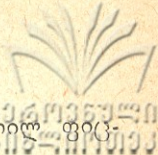
გულში სევდა ღვინოსავით შეეპარა, ჩამოჯდა ტახ-
ზე. ტახტზე ძველი ხელნაწერი წიგნი ეგდო, — ბონდოს
დარჩენოდა.

აიღო, სათაური გადაშალა.

გამოხუნებული მელნით ეწერა: „განრჩევაჲ და გა-
მოცხადებაჲ, რომელთათვის ფილასოფოსნი შთამოვლენ
ხმათა: და მხილებათა უთაოთა სევერიანთა: ესე იგი არს
იაკოვიტთა. სულგამხრწნელსა წვალებისა“:

წაიკითხა, მაგრამ ვერაფერი გაიგო. იქით მიაგდო.
ფიქრობს:

ამას წინად ბონდო ელაპარაკებოდა დროისა და
სივრცის შესახებ. რომ ამ ქვეყანაზე ყველაფერი მოჩვენე-
ბაა, რომ ქვეყანა, ჩვენ რომ ვცხოვრობთ, უნიჭო ბოდვაა.

ფიქრობს იგი და ბაღლინჯოებით დასვრილ ფიც-
რის კედელში გაჩენილ ღრუს მიაჩერდა.

თავში ტრიალებს უცნაური აზრები. არ ესმის, რათ
არის ქვეყანა მოჩვენებული, ან რა არის ეს ღილი, ასე რომ
დაუჩემებია. რათ აკლია ღილი ბონდოს? წითელი ჭინკე-
კები!.. ჭინკები მოდიან და მას ესმის შორიდან მათი
ყიჟინა. მოდიან ისინი ცეცხლითა და აღმურით შერუჯულნი.
საწყალი ცაცინო, ის რომ ცოცხალი იყოს, რა უჭირს
ყარამანს. ახლა ის მარტოა მიტოვებული.

წუხელ მან საშინელი სიზმარი ნახა:

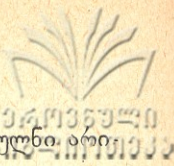
ვითომ დგას იგი ნანგრევებში და ნანგრევებიდან
დასცქერიან მას ხახვისფერი ძველი ხატები და, როცა იგი
ასე იდგა ამ ნანგრევთა შორის, უეცრად იგრძნო რომ
მიწა დაიძრა ადგილიდან, დატრიალდა და ინგრევა ყვე-
ლაფერი, ყველგან მტვერია, გუგუნია და ქრისტეს ტირი-
ლი.

ღედამიწამ დაალო ხახა და ქვესკნელიდან მოისმა
წივილი, წივილს დამარხული მკვდრები ამოჰყვა და დაც-
ვივდა მიწაზე.

— მეორედ მოსვლა ხომ არაა!..— ფიქრობს იგი,
ტორტმანობს და კორიან მტვერით ამომწვარ თვალებს
იშმუშნის. თმები ყალყზე დგას და იგრძნო, რომ თმის
ძირებში სითეთრე ცივად შეიპარა.

ყარამან დგას და ხედავს რომ მოდიან მკვდრები
შეციებულნი, აძიგძიგებულნი, ტორტმანობენ ქარის მო-
ბერვაზე, ჰვენესიან, ჰკივიან და კივილი იგი მიაქვს ქარს
დაწეწილი და ჰფანტავს რიონის თვალუწვდენ ქაობებში.
გულში თავისი გაყინული ძვლები ჩაუკრავთ და სულს
უბერავენ, ათბობენ.

ყარამანმა იცნო ისინი:—ეს ის მიცვალებულნი არიან, ორპირში რომ ცენიწყალმა წაიღო.

— შეგვიწყალეთ, შეგვინდეთ!..—ჰკვირიან ისინი.

ყარამან დგას გარინდებული და ხედავს რომ მათ ვიღაც ქალი გამოეყო, სახეზე ხელი აუფარებია და მოდის მისკენ ტორტმანით. როცა სულ ახლო მოვიდა მასთან, სახეზე ხელი ჩამოიძორა და ყარამანმა იცნო ის.

— ციციხო!.. ციციხო!..—უნდა იკვილოს მან, მაგრამ ვერ ახერხებს, ენა მუცელში ჩაუვარდა და ხმას ვერ იღებს.

ციციხო დგას მის წინ მთლად სველი, გაწამებული.

— ყარამან!..—დაიკვნესა ციციხომ.—ასე უნდა, ყარამან, საფლავში წყალი შემომიდგა და მიშველე! სუღარა ტანზე შემომალპა!.. არაა ჩემი საშველი და აგია!.. ქარები გამიჩნდა და ძვლები მტკივა!..

ქარმა უმატა და ყარამანს ესმის როგორ ზუზუნობს და სტირის ქარი ციციხოს გაშიშვლებულ ძვლებში. მერე ქარიშხალმა წამოუბერა და ის საფლავები, ცენიწყალმა რომ წაიღო, თავახდილი ცარიელი საფლავები, გაფრინდენ ცაში.

სუღარაგაფრიალებული მკვდრები აედევნენ ამ საფლავებს და წივიან განწირული ხმით:

— ჩაგვასვენეთ!.. მოგვასვენეთ!.. დაგვარხეთ!..

და ყარამანმა იგრძნო რომ, თუ კიდევ გაგრძელდა,— შეიშლება, წაქცეული ეკლესიის გუმბათზე შეიჭრა და ცივი ხმით დაიკვილა:

— ქარბორია თქვენ, ქარბორია!..—და ყველაფერი გაჰქრა ხელის მოქნევასავით.
გამოერკვა.

მოიხედა, — ტახტზე დგას.

ჩამოვიდა, დაჯდა, შუბლზე ხელი აიფარა და ჩაფიქრდა.

— აბა, წყალში წევხარ, შე საცოდავო!.. — სთქვა მან. ოთახში ბნელოდა.

წისკვილის რახუნი ისმოდა მხოლოდ.

— რა იყო, მამაჩემო?..

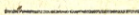
ყარამანმა თავი აიღო, — ღია კარებში ბონდო დგას.

— არაფერი, შეილო, ისე, გულს შემომახდა რაცხა!..

— ჰოო!.. — სთქვა ბონდომ რაღაც უცნაურ კილოთი.

— მოითმინე, მამა, მოითმინე, არაფერია, ღვთის შეწევნით, ყველაფერი კარგად ჩაიარს!.. — დაუმატა მან, თითქოს ნიშნის მოგებით და კარი გაიხურა.

ყარამანს ეკალივით ჩაესო გულში ბონდოს სიტყვები და თავი ჩაღუნა.

ქ ა რ ი მ ე თ ვ რ ა მ ე ტ ე

ფეფელო ჟაღაგი და აჟა დასასრული ამ უბედურად დაწყებული ამგისა

გავიდა რამდენიმე ხანი.

სოფლის დღესასწაული მოახლოვდა.

ეკლესიაზე აუარებელი ხალხი მოგროვდა.

ჩამოდრიოდენ მოყვრები, ნათესავები ცხენებით, ურ-
მებით.

ხის ეკლესია დაძირულია ასწლოვან ცაცხვებში.
ოდესღაც ამ ცაცხვებს სცემდა თაყვანს ეს ხალხი. დგა-
ნან ისინი უზარმაზარ მღვდის ბარკლებივით.

სალამო ხანია.

ცა იღრუბლება.

გაიმართა ცეკვა-თამაში.

გვიზიანი გოგო-ბიჭები ცეკვავდენ, ხტოდენ უშნოდ,
მუცლებს ძლივს დაათრევდენ.

ციებისაგან განმითაყვანებულმა ბიჭებმა გამოიტანეს
მეშის უზარმაზარი ბურთი. ეკლესიის დროშები აელარუნ-
და. შეგროვდა ხალხი. სამჯერ შემოუარეს ეკლესიას კი-
რილეისონის გალობით, ყიჟინით, სტვენით. გაიტანეს
ბურთი ტიალ მინდორში შუა ადგილას და ისროლეს ცა-
ში. გაჩნდა ყიჟინა, ბრძოლა, ვახარამაცი. ლელოსკენ მი-
იწევდენ. ხელიდან სტაცებდენ ერთი მეორეს.

ბურთი ხან გამოჩნდებოდა შავი, უხარმანხარი, ხან დაიკარგებოდა და იყო ჟრიაშული და ნავარდი.

— არიქა, ბიჭო კამოთია!..

— აგერ ვარ, ბიჭო, მემეცი ბურთი!..— იყო კივილი და ძალლი პატრონს ვერ იცნობდა ისე აირია ყველაფერი. ცხენოსნებიც ჩაერივნენ თამაშში.

ტანისამოსი არავის შერჩა ტანზე.

ცა იკმუხნებოდა და ღრუბლები მძიმე, მწვირიან ჩვრებივით ეკიდა სულ დაბლა.

თქეში იყო მოსალოდნელი.

მოხუცებული დედაკაცები პირჯვრის წერით სახლში მიიჩქაროდნენ:

ქათმებს უნდოდა დამუდრება, ძროხას მოწველა, ოჯახს მიხედვა და სტუმრებისთვის ვახშამს მომზადება.

ცეკვა-თამაში გრძელდებოდა და ციებით დაყვითლებული ქალიშვილები ეკოპწიავებოდნენ ემაწვილებს.

ქალები მარცხ ლამაზი იყვნენ, ვაყები მთლად დაჩი-ავებულნი.

ცხვირის ნესტო და ყურები ყვითლად ილანდებოდა.

— ტინიპი-ტიპო!.. ტინიპი-ტიპო!.. ტინიპო-ტიპო!..— პიტინებდა გარმონი.

ხალხი აქა-იქ შექუჩებულ იყო და ბაასობდა რკინიგზაზე.

რკინიგზა დაეუფლა მათ გონებას წუთით-წუთზე იკივლებდა იგი და დაათრთხობდა სოფელს.

ბინდი დაეკრა დედამიწას.

მთვრალეები ბარბაცობდნენ და უშნოდ მღეროდნენ.

იქა-აქ მოსჩანდნენ სკაპცები ახირებულ სამხედრო ტანისამოსში.

ეროვნული

ბიბლიოთეკა

იყო ხარხარი, კისკისი.

ხნიერი ხალხი ერთად შეკრეფილიყო ეკლესიის ფარულ ქვეშ შესავალთან და სოფლის ჭირ-ვარამზე ბჭობდნ.

ყარამანიც აქ იყო.

ეს უკანასკნელი დღეობა იყო სანავარდოში.

მოკვდება სანავარდო.

დარჩება მწუხარე მოგონებად ეს მხარგაშლილი ცაცხვები და საფლავზე დარგული ბზები.

ბონდო ცაცხვის ქვეშ იჯდა ცალკე. ხალხი გვერდს უვლიდა და მორიდებით გადახედავდა.

ეკლესიის უკან კბილებ ჩაბღვნილ დედაბერივით წაფერდილ სენაკში მაკრინე მონაზონი იჯდა, გარეთ არ გამოდიოდა, არ ერეოდა მოზეიმე ხალხში.

უეცრად გალავნის იქეთ შეიქნა ჩოჩქოლი, მითქმა-მოთქმა...

ხალხი აირია:

— ფეფელო მოდის, ფეფელო ქადაგი!..

ყველა გზას უთმობდა კაბა აკარწახებულ ფეხშიშველ დედაკაცს.

ფეფელო ავიდა ეკლესიის კიბეზე და გამოჩნდა იგი ჩამომკეპნარი და გოროზი.

მთლად კანკალებდა და ამღვრეული თვალებით ხალხს გადახედა. ხალხმა იგრძნო, რაღაც ავის სიახლოვე და გაინაბა.

ფეფელო დაემხო ეკლესიის კარებ წინ და ლოცულობდა დიდხანს, გულში მუშტს იცემდა, მოსთქვამდა შემხარავად, მერე შემოტრიალდა და უცნაურ ცეცხლით აღვზნებული თვალები დაჰკაკლა.

ზარდაცემული ხალხი გასნატული უცქერის.

ცეკვა-თამაში შესწყდა.

ყველა ეკლესიას მოასკდა.

მხოლოდ შორს სოფლის გზაზე მოისმის მთვრალე-
ბის „რანუნი.“

— ხალხნო!.. ხალხნო!.. ხალხნო!.. — გააპო ჰაერი მისმა
კივილმა.

ხალხმა პირჯვარი გადიწერა და შეიქნა ჩოჩქოლი.

მესერზე მიბმულმა ცხენებმა თავები ჩაჰკიდეს: იგრ-
ძნეს ავდრის მოახლოება.

სადღაც გრგვინვა მოისმა.

ელვამ გრეხა დაიწყო ცაში.

ბნელდება.

— ხალხნო!.. რა გეშველებათ, თქვე უბედურიშვილე-
ბო, რა გეშველებათ!.. წუხელ ხვთიშობელი გამომეცხა-
და და მამხილა, რომ დედამიწა მაკეა უქმურთა-უქმურით!..
დედამიწა დედა კი არ არის ჩვენი, — ცოფიანი დედალი მგე-
ლია, თავისივე ლეკვებს თვითონვე რომ სჭამს!.. ვაი თქვენ,
ხალხნო!.. სანავარდო დაბერწდა!.. უქმური მოსპობს სა-
ნავარდოსო, — სწერა ეფუთში!.. ჭინკები და მანეები და-
ეუფლება სანავარდოსო, — ამბობს კარაბადინი!.. დედაკაცე-
ბის საშო დვრიტასავით არის გამომჰქნარი, მაჭიკივით
არის გამხმარი, რომლითაც დედაკაცები ყველს ადედებენ.
ვაჟები უნაყოფონი არიან, როგორც სკაპცები!.. ვაი თქვენ,
ხალხნო!.. ძერას ჰკითხეს: — შვილები გირჩევენია, თუ ორი
თვის წყალუხმელობაო?.. — წყლის უხმელობაო!.. ჯორსა ჰკი-
თხეს: შენ რაღაო? — უშვილობაო!.. თქვენთვის არავის
უკითხავს და ვინ დაგაბერწათ ასე?!.. ეფუთში სწერია:
როდესაც მზე მარტის ოცდაერთს შევიდეს პირველსა ხა-

რისხსა ვერძსა, წლისა მფარველი იყოს მარენი ლომითურთ, რომელიც სახლია მზის!.. იყოს ყელის ტკივილი, დურბლის ქარები, ხველება და მკერდის ტეხვა!.. ციებით ლოგინათ ჩავარდეს ხალხი!.. გამრავლდეს ავადმყოფობა მანდილოსანთა და უშვილობა!.. შავი დღეები მოგელისთ თქვენ!.. დედაკაცები ქვას ჰშობენ და შეილს კი არა!.. გაცოფდა სანავარდო და ჩვენ ბუმბები ვართ მისი. მავნე სულების მარულა გაჭენდება სანავარდოში!.. თავს უშველეთ, მოახლოვდა უამი მეორეთ მოსვლისა და დედათა გოდება დააყრუებს ზეცას, მამათა ვაება გააპობს დედამიწას!.. მეუფე უქმური მობძანდება თავის ამალით!.. არული თქვენ, წყეულებო!.. ქარბორია!.. ქარბორია!.. ვაა-ვა!.. ვაა-ვა!.. ვაა-ვა!..—ჰკივის ფეფელო ქადაგი, პირიდან დორბლს ჰყრის. ბუქნავს და მალლად უჩანს მზისგან დამწვარი ბაყვები.

შიშის ზარი იპყრობს ყველას.

ხალხი შეშფოთდა.

ქადაგი დაეცა მიწაზე და თავგასრესილ გველის წიწილივით იგრძობდა.

დედაკაცები სტირიან და პირჯვარს ისახავენ..

უეცრად კივილი მოისმა. ხალხმა მოიხედა და დაინახა, რომ ბონდო მიწაზე გდია და იკლაკნება პირში ქაფმორეული.

— ბონდოიე ზნეიანი!..

— ბონდოიე ზნეიანი!..

— ღმერთო, შენ შეგვეწიე!.. ღმერთო, შენ გვიხსენი!..

გაისმა ვაება და დამფრთხალი ხალხი მიაწყდა ეკლესიის გალაგანს, ეძებენ გადასავალს და ვერ პოულობენ.

მოდის მუცელგახეთქილი უჟმურთა-უჟმური ყვითელი, დახავსებული და დალორწა ყველაფერი შხამითა და საწამლაგით.

დედაკაცები წივიან, იფოფრებიან. დარბიან თავგზაბნეულნი, ჭიშკარში ვერ ეტევიან და არის ჟრიამული, წყევა-კრულვა, მოთქმა და ვიში.

ლობე ილეწება.

სადღაც თოფი გავარდა.

იელვა ხანჯალმა.

დამფრთხალი ცხენები ახვიხვინდენ.

მოდრუბლული ცა გასკდა უზარმაზარ ხარის თაშვივით და დაუშვა კოკისპირული დამპალი წვიმა.

წამოვიდა თქეში და ნიაღვარი.

ეკლესიის ყავარს რეცხს წყალი.

ცაცხვები შავი ყორნებივით მოფუყულან და წვიმის წვეთები მწუხარედ თქაფუნობენ ფოთლებში.

ბალღები ჟივიან.

ბასრმა ელვამ გაირბინა ხალხის თვალებში და უეცრად გაისმა ჯერ არსად გაგონილი ზარდამცემი წივილი და გამოჩნდა პირველი მატარებელი.

შიფრინავს იგი ტყეებში, ღრეებში.

მიჰკივის, ახველებს შავ კვამლსა და გრიალით არღვევს სოფლის მყუდროებას.

მოფრინავს იგი კბილებ დაღრქენილ გველვეშაპივით კვნესით, ოხვრით.

მოფრინავს და მრატვს ბალღინჯოები, ტილები, ნაგავი, ნაცარი, რკინის ავადმყოფობა, ოქრო და ხალხისულ სხვანაირი, გასაკვირველი.

მოდის იგი გამუხრულ და დაკორძებულ ხელებიან ხალხით.

მოდის კონდუქტორებით, ზეინკლებით, ქალაღდის კაცებით, ქონით გატენილ ხალხით და მისი კივილი მოარულ სენივით ეღება მიღამოებს, მისი ჩვენება აფრთხობს ყველაფერს.

ამიერიღან ტყირპის მაგიერ ქონით გაიტენება მუცლები.

ჭინკები სოროებში მიძვრებიან.

ქაჯები მუხებისა და წიფლის დაღრჭენილ ღრუებში იმალებიან.

უქმურთა-უქმური იგრიხება ტბა ნარიონას ქაობებში და თვალდაკუსული, გარინდული ბაყაყები გაოცებით გაბარდღულან წყლის ლეყებოზე.

მოვიდა ახალი ქაჯი, მოვიდა წითელი უქმური და ცხენები დაფრთხენ, გაღირივინენ, ყალყზე დგებიან, ეხევიან მუცლით მესრის მარგილებს და საღავე აწყვეტილნი მიფრინავენ აპოკალიპსიურ ჭიხვინითა და თქარა-თქურით, მიათრევენ გაღმოყრილ ნაწლავებს და ენაგაღმოგდებული წუწკი, მუნიაანი ძაღლები მისღევენ ტალახში ათრეულ შიგნეულობას, ჰგღეჯენ მსუნაგად ქეჩო აყრილნი, ბოროტად აღრენილნი.

დაღამღა.

სიბნელეა თვალის დათხრამღის.

მატარებღის ოხვრა შენელღა საღღაც სატურისის საღგურთან, ამიერიღან რომ სამტრეღდის სახელს ატარებს.

უკუნეთია და წვიმა თვალებში აშხაპუნებს.

ისმის ხმაური და კივილი სიბნელეში:

— ვინ ხარ, შენ?..

— ეს მე ვარ!..

— ვინ, — შენ?..

— მე, — თავის უნაყოფობაში რომ კვდება!..

— წყეულიმც იყავნ, შენ!..

— შენ?..

— ეს მე ვარ, — ახალ იმედებით რომ მოდის!.. მე, ანთებული მომავალი რომ მეთამაშება!..

— მშვიდობა შენდა!..

უეცრად იელვა და გამოჩნდა ყომრალისფრად განათებული გუჯუ ლაბახუა. დგას იგი წინსაფარ აწეული და ჭიხვინობს ველურ ვაყასავით ეკლესიის კარებთან. მის გვერდით განართხული ფეფელო ქადაგი იგრიხება მომაკვდავივით.

ისევ დაბნელდა.

დაყრუვდა ყველაფერი.

ხმები ღამეში:

— არიქა, თავს უშველეთ!.. ვიღუპებით!..

— წყეულიმც იყავნ შენ, სანავარდო!..

— სატურიაში, სატურიაში, სადაც ახალმა ქაჯმა

მიავნო ბინას!..

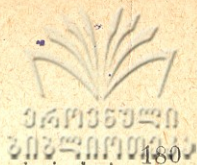
.....

ზ ა ნ დ უ კ ი

	88.
კარი პირველი: უბედურად დაწყებული ამბავი . . .	7
კარი მეორე: ზამთრის წილადობილა	24
კარი მესამე: ისევ წილადობილა	38
კარი მეოთხე: ტრამა	47
კარი მეხუთე: მშობელ მიწაზე	58
კარი მეექვსე: პარასკეობა	70
კარი მეშვიდე: დაღლილი სისხლი	82
კარი მერვე: ბონდოიე გადარეული	96
კარი მეცხრე: სკაპცები	115
კარი მეთე: Mal'aria	123
კარი მეთერთმეტე: კარაბადინი:	129
ა) უქმურთა-უქმური	129
ბ) უჩა-ლართამ-ბატონი	133
გ) ქვა უშვილობისა—სულეიმანი	140
კარი მეთორმეტე: შეცხადება	146
კარი მეცამეტე: სატირალი	147
კარი მეთოთხმეტე: კულაშელი მარჩიელი	157
კარი მეხუთმეტე: წმ. გომბეშო	159

II

კარი მეთექვსმეტე: სიზმრის დამწვარი. 180

კარი მეჩვიდმეტე: გატრენილი საფლავები 183

კარი მეთვრამეტე: ფეფელო ქადაგი და აქა დასასრუ-
ლი ამ უბედურად დაწყებული ამბისა 190

პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

K 16.008/2